

בעזהשי"ת

קונטרס

בירור דברים בענין שער שמגיע מבתי ע"ז אשר בהודו,

במשנת הגאון בעל שלחן הלוי,
רבי חיים ישראל הלוי בעלסקי זצ"ל.

להוכיח שיסוד ההיתר שכתב הגאון זצ"ל אינו נכון על פי המציאות שנתברר היום בבירור גמור,
וגם היסודות להלכה שעל פי זה צידד הגאון זצ"ל לומר שאין תקרובת עבודה זרה רח"ל בשיער זה,
יש הרבה קושיות חזקות עליהם מכמה סוגיות.

כמו כן הוספנו העתק ממה שנאמר באסיפת הרבנים שהיה בניו-יורק בתשס"ד על הנושא
וגם בס"ד התייחסנו לעוד כמה טענות שנאמרו לאחרונה.

כולל תגובה לכמה סילופים שנאמרו ב"העדליינס" Headlines Halacha

אדר ב' תשע"ט

3	מבוא
3	תמצית דברינו:
5	סימן א', בהבנת דת ההינדו
6	סימן ב', מאיפה מגיע רוב השיער בהודו
7	סימן ג', החילוק בין שיער רמי לשיער שאינו רמי.
8	סימן ד' בגדרי תקרובת ע"ז.
9	גדר שחיטה שאוסרת משום תקרובת ע"ז
9	גדר תולדות של שחיטה
11	סימן ה', בירור המחלוקת בין הגרי"ב והגרי"ש בגדרי תקרובת
15	סימן ו', אם אפשר לתקרובת ע"ז מבלי לייחד החפץ מקודם
19	סימן ז', אם דיני הע"ז תלוי בדעת הכומרים או בדעת ההמון עם העובדים.
20	סימן ח', במחלוקת הראשונים בענין כעין פנים.
23	תשובות הגרי"ב עם הערות:
32	נספח: תמצית הדברים שנאמרו באסיפת הרבנים שמוזכר בתשובת הגרי"ב
44	תגובה לכמה דברים שנאמרו בפאדקאסט "העדליינס הלכה".
44	בדברי ליי וייסמן
44	בדברי ר' מרדכי קובר
46	בדברי פרופ' אמא טרלו
47	במכתבי אמא טרלו
50	מכתבי הרבנים:

אדר ב' תשע"ט

להערות ולקבל עוד חומר בענין:

peaskeidma@gmail.com:

מבוא

הן מודעת זאת בכל הארץ, אשר מלפני 14 שנה רעשה ארץ, ויצא פסק מקמיה מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל שיש בפאות שמקורם מבית ע"ז אשר בהודו איסור תקרובת ע"ז גמורה. בשעתו, נכנס לעובי הקורה הגאון הגדול רבי חיים ישראל הלוי בעלסקי זצוק"ל, ראש ישיבת תורה ודעת, ומגדולי הפוסקים אשר בדורינו, וידוע שמלבד היותו גאון בתורה, היה לו הרבה נסיון בבירור המציאות.

הגר"י בעלסקי זצ"ל ערך תשובה ושלחו קמיה פוסק הדור מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, והגר"ש ענה לו בתשובה לדחות את דבריו. שוב הניף הגר"י בעלסקי את ידו שנית ושלח קמיה מרן הגר"ש עוד תשובה, אשר למרבה הצער לא זכינו לתשובת מרן הגר"ש על זה. בינתיים, עוד לפני שכתב הרב בעלסקי את תשובתו השניה, פגשו שניהם ודיברו בענין בהרחבה. הגר"ש הדריך הרב בעלסקי לסדר בית דין לברר המציאות, ולמעשה ככל הנראה החלום לא התגשם. מכל מקום בשיעור (ארגון שיעורי תורה דיסק 3, שיעור 12 רצועה 9-10) שמסר הגר"י זצ"ל זמן מה אחרי כל הפרשה, אמר ששיעור שמגיע ממקדשי הודו – זה סוגיא שפסק עליו מרן הרב אלישיב, רק שלדעתו נתברר שהשער לא מגיע משם. [וזה חשוב מאוד, כי ייתכן בהלכות הוראה אין כאן הוראה להתיר השיעור מהודו ישיר, וכלומר לא סמך על כל מה שכתב לקבוע שאין השיעור תקרובת ע"ז].

דברי הרב ישראל בעלסקי זצ"ל מובאים בספר שלחן הלוי (חלק בירורים סי' כח), שם מובא מכתבו להגר"ש, תשובת הגר"ש אליו, ותשובת הגר"י על זה. אבל באמת תשובה זו נדפס בקובץ המסורה (שנת תשס"ה) ע"י הגר"י בעצמו, ויש הוספות חשובות שכנראה נשמטו בטעות מספר שלחן הלוי (שנדפס ע"י חתנו נ"י). כמו כן הגיע לידי הקלטה של שיעור של הגר"י שהוסיף וביאר כמה פרטים על הנכתב, ומשיעור זה הדפיסו בירור קצר בספר שלחן הלוי באנגלית. גם בספר קובץ תשובות למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (חלק ג' סי' קיח) נמצא כמה הוספות על השקלא וטריא ביניהם. הבאתי להלן את כל הדברים בשלימותם.

כיום הזה אשר שאלת תקרובת ע"ז בפאות שוב עומדת על הפרק, הרבה התחילו לעיין בדברים מחדש, ואין בהמ"ד בלא חידוש, וראיתי מקום לזכות הרבים בסיכום טענות הגר"י בעלסקי עם כמה הערות להעיר על דבריו, ולדון אם יש מקום לאומרם על פי הידוע לנו בזה"ז. בפרט מאחר שאין תשובה מהגר"ש על תשובתו השניה, הרבה פקפקו ואמרו מדשתק שמע מינה דהדר ביה, ואמנם אליבא דאמת הרבה יש להשיב כדרכה של תורה על מכתבו השני.

כמובן, שלא באתי לזלזל בכבוד הרב זצ"ל, ואדרבה אני מגדולי מעריכיו ואף אני מקרובי משפחתו, וע"י באגרות משה (יו"ד ח"ג סי' פח) שכתב שלא שייך שחכם יקפיד על הבאים אחריו שחולקים עליו, אלא אדרבה, החכם יהיה מליץ יושר בעד העושה כן משום שהוא טורח ללמוד תורתו¹. ולכן באתי לעיין בדברי דודי זצ"ל, ותורה היא וללמוד אני צריך, והאמת והשלום אהבו.

תמצית דברינו:

בתשובת הגר"י יש נידונים הם הן בהלכה והן במציאות.

1. הנה כל לשונו במילואו:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן פח

בדבר שיש לך איזה חשש לקבוע מקומך בבני ברק מצד שבתוך דברי תורה איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזון איש זצ"ל, לא מובן שום חשש בזה ואדרבה זהו כבודו אשר מזכירים שיטתו בד"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנא דחכם המעיין הוא שלא כדבריו, ולא עלה כלל על דעת החזון איש זצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלו עליו ולא שייך שיקפיד ע"ז דאדרבה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביבמות י"ד ע"ב על פלוגתא דב"ש וב"ה, וענין שפתותיו דובבות הוא אף כשמזכירין דברי החכם וחולקין עליו, אבל ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ, ור' יהושע (חגיגה כ"ח ע"ב) שהושחרו שינוי מפני תעניותיו לא היה משום שהקשה על דברי ב"ש אלא מפני שאמר בבטול בושני מדבריהם ב"ש אבל בלשון דרך ארץ ודאי שליכא שום קפידא לא על מה שמקשין על דברי החכם ואף לא על מי שחולקין עליו, ואדרבה מפורש בב"ב סוף דף ק"ל שאמר רבא לתלמידיו ר"פ ור"ה בדרי"י דאם יהיו להם קושיות על פסקא שלו אסור להו לון כדבריו דאין לדין אלא מה שענינו רואות וה"ה באיסורים, ורק אמר שלא יקרעו פסקא שלו לבטל דבריו דאי הואי בחיים דלמא אמינא לכו טעמא ופי' רשב"ם ושם גם אתם תמצאו תירוץ לקושיתכם, אבל כל זמן שלא מוצאין תירוץ אסור להם להורות כרבא אף שהיה רבם, וא"כ כ"ש וכ"ש שאין לחוש מלהקשות ומלחלוק על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלכן ליכא שום חשש ושום קפידא להשאר בבני ברק ולומר שיעורים ואדרבה יהיה מליץ יושר בעדך על שאתה מעיין בספריו. והנני מוקירך, משה פיינשטיין.

ואלו הם הנידונים במציאות :

- א- מהו כוונת המתגלחים והכומרים במעשה עבודת הגילוח לע"ז. הגרי"ב תלה להקל ע"פ מה ששמע שעושים הגילוח רק להסיר הטומאה ששורה ע"י השערות, ולא מגלחים לשם קרבן.
- ב- מהיכן מגיע רוב השיער בהודו, מהמקדשים או משאר מקומות. הגרי"ב רצה להקל ע"פ מה ששמע שרוב השיער בהודו לא מגיע מהמקדשים.
- ג- האם עושים פאות משיער רמי. הגרי"ב טען שבכלל לא עושים פאות משיער רמי.

ועל נקודות אלו נברר בהמשך האמת שידוע לנו היום.

- א- בסימן א' הרחבנו שנתברר בבירור גמור שאין אחריו שום ספק, שכוונת המתגלחים הוא כן למסור להאליל את שערותם ע"י מעשה עבודת הגילוח, והם מאמינים שהאליל מקבל השיער ע"י הגילוח. כמו כן נברר בסימן ד' וה', שגם לפי הבנת הגרי"ב במעשה התגלחת, יש הרבה ראיות שאעפ"כ השער נאסר משום תקרובת ע"ז.
- ב- נברר בסימן ב' שרוב השיער בהודו שראוי לעשות פאות מקורו מהטמפלים, וע"פ המפעלים זה 99%.
- ג- נברר בסימן ג' שרוב ככל הפאות היום נעשים משיער רמי, ודבר זה אפשר לבדוק בקל.

כמו כן הגרי"ב טען כמה טענות בהלכה :

- א- שאם המעשה הוי רק לשם טהרה אין כאן תקרובת ע"ז, על אף שעצם הגילוח הוי מעשה עבודה, וחייבים סקילה, מכל מקום אין כאן תקרובת.
- ב- הגרי"ב טען שברור לו שתקרובת ע"ז הוי רק אם הכין החפץ לפני ההקרבה, ולדעתו אי אפשר להכין שיער שמחובר לאדם, ולכן אי אפשר להיות תקרובת ע"ז ע"י הגילוח.
- ג- עוד טען הגרי"ב שאפילו אם הגוים שמבקרים הטמפל מכוונים לשם קרבן ע"י הגילוח, מכל מקום אין כאן תקרובת כיון שתקרובת ע"ז רק אסורה אם דרך עבודתה בכך, ודרך עבודתה תלוי אך ורק בכומרים, והכומרים מאמינים שאין בגילוח שום קרבן.
- ד- עוד טען הגרי"ב שיש להתיר השער מטעם ביטול כיון שיש כאן שני תערובות (עי' שו"ע יו"ד קמב), שגם תקרובת ע"ז בטל בשני תערובות, כיון שנתערב פעם אחת בהודו עם שאר השיער שנמצא שם, ועוד נתערב שנית עם השער בשאר העולם.

ועל נקודות אלו נברר בעזה"ש :

- א- בסימן ד' הארכנו שכל מעשה שהוא עבודה לאיזה ע"ז, ויש בו גם מעשה חיתוך, דבר שנוצר ע"י החותך דינו כתקרובת ע"ז. וכן הארכנו בסימן ה' שלזה כיוון מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בתשובתו להגרי"ב, שכל מעשה עבודה עושה תקרובת, ולא משנה מה הטעם שעושים את זה, כיון שמעשיהם מוכיחים עליהם שהם מכוונים למעשה עבודה.
- ב- בסימן ו' הארכנו לדקדק בטענת הגרי"ב, שמכתבו הראשון נקט שצריך רק מעשה הקדשה, ולזה הגרי"ש הביא ראיה ברורה נגד זה (וגם צריכים לזכור שהגרי"ב לא הוכיח חידושו כלל, אלא כתב שכן פשוט לו...). ובמכתבו השני שינה את כיוונו שצריך חפץ נפרד לפני העבודה, והסכים שהגמ' אומר אחרת, רק שלדעתו הגמרא חזר מדין זה. והוכחנו שמדברי הראשונים ברורים שנקטינן למסקנא כאוקימתא זו בגמ' שמפורש שלא צריכים חפץ נפרד עוד לפני הגילוח.
- ג- בסימן ז' הרחבנו שאף אם תמצא לומר שהגוים מכוונים אחרת מדעת הכומרים, מכל מקום פשוט מסברא ומראיות ברורות שאפשר לחדש דרך עבודה חדשה לכל ע"ז, עיי"ש. חוץ מזה כתבנו שכל זה אינו נוגע למעשה כיון שברור מעל כל ספק שגם הכומרים מאמינים שהשיער הוא קרבן.
- ד- בענין שני תערובות, כיון שזה לא נוגע למעשה ע"פ הנודע היום, לא הרחבנו כל הצורך. כי ביררנו בסימן ג' שהשיער שממנו עושים הפאות הוא שיער רמי, ולשיער רמי אין מקור אחרת בהודו, ואם כן מעולם לא נתערב פעם ראשונה בהודו. ועוד העיר בזה הגרי"ש אלישיב שגם לפי המציאות שהגרי"ב מייצג, אין זה נחשב שני תערובות, כיון שלא פירש אחד מתוך התערובות לתוך תערובת השני, אלא כל התערובות הראשון נתערב עם תערובת השני, ודבר זה נחשב רק תערובת אחת, עי' לקמן בזה.

סימן א', בהבנת דת ההינדו

למעשה מאז שעבר 14 שנה, הרבה שינויים עברו בעולם. ראשית הכל הוא התפתחות האינטרנט, שדרכו אפשר לברר המון אינפורמציה, שבעבר היו צריכים לשלוח לאנשים בהודו. זאת אומרת בזה"ז, במקום לשלוח שליח להודו, ולסמוך על מה שהוא הבין ממיתורגמן, אפשר בקל לברר ע"י המאמינים בעצמם ממה שכתבו עצמם מסיח לפי תומם בינם לבין עצמם באינטרנט, ולהבין דרכם מה הם מאמינים. וכמו כן אפשר להשיג בקלות את ספריהם שהם עצמם מדפיסים.

במשך השנה האחרונה הרבה הרבה ביררו ענין זה, ולא השאירו אבן על מקומה, וביררו ואיספו הרבה הרבה חומר, הן מאתרי אינטרנט השייכים למנהלי בתי ע"ז, הן מהספרים שנדפסו ע"י כומרי בית הע"ז, הן ע"י דיבור בטלפון (מוקלטים) עם המנהלים דשם, והן ע"י התכתבות עם כמה מהפרופסורים שמכירים את הדת הטמאה, והן ע"י התכתבות עם גדולי כומריהם. כל אלו המקורות כמעט כיוונו לדברים אחדים, עד אשר אין סיבה להסתפק בהימנותם ולהרהר אחריהם, אם לא שגניח שאירע נס עוד יותר גדול מהנס בימי תלמי המלך, ובוודאי הדברים נתבררו הרבה יותר ממה שהיה ידוע בשנת תשס"ד.

וכמו כן נשלחו שמה שני שליחים נוספים וגם הם הסריטו והקליטו כל מה שראו שמה, וכל אחד יכול לראות הדבר בעצמו, ולא נצרך לסמוך על השליחים.

ולא נאריך בזה, כי כבר האריכו בזה רבים וטובים, אבל המציאות שגילו הוא שאכן התגלחת שנוהגים בהודו בסביבות בית הע"ז עבודה גמורה היא לע"ז, ונחשב בעיניהם כקרבן ממש דומה להקוקוס שמקריבים ע"ג מזבח (אשר אין ספק שכוונתם לקרבן), ועוד יותר בבית הע"ז הגדול בטרופטי מאמינים שאלילם היה לו קרחה, ואלילה אחרת נתנה לו שיערה למלאות קרחתו, והאליל מהכרת הטוב הבטיח שהוא יקבל בשבילה כל שיער שמגלחים בביתו, ומשום זה נוהגים לגלח בבית הע"ז. כלומר ברור שמאמינים שהאליל איך שיהיה מקבל השיער, וכוונת העובדים והספרים הוא לדבר אחד, והוא בכדי למסור את השיער לאליל ע"י הגילוח.

לא באתי להרחיב בנקודה זו עכשיו, והרוצה לברר יותר יעיין במה שכתבנו במקו"א.

בשנת תש"ן מסרו לפני הגרי"ש שאין הגילוח אלא מעשה השחתה ואין שום עבודה לע"ז זו בגילוח. הגרי"ש כתב שאם כן יש מקום להתיר, אבל הוסיף בחכמתו "אכן כל דברינו סובבים והולכים עפ"י דברי המומחה הנ"ל. וכמובן שאין בידי לקבוע עד כמה דבריו מתאימים למציאות. כי לפי"ד כת"ר קיים הכחשות וסתירות בעצם מעשה התגלחת. **והדבר טעון איפוא בירור גופא דעובדא היכי הוי.**" עכ"ל.

בבירור זה שרצה הגרי"ש נדחת כמה שנים, ורק בתשס"ד שלח הגרי"ש את הרא"ד דונר להודו לברר בדיוק המציאות שנעשה במקום הזה. עוד לפני שנסע לשם, בירור רא"ד את הלכות תקרובת ע"ז, וגם דיבר עם הכומרים שמצויים בלונדון על סיבת עבודתם, ואחרי שהבין הדת שלהם הלך לשם וחקר הדבר היטב.

כשחזר, העיד לפני הגרי"ש שבשעת הגילוח אומרים שם של אלילם, והספרים רואים זכות גדול בעבודתם, וכמו כן אמרו שאלילם אוהב שיער, ושיער ממש כמו קוקוס, וכל הקרבנות שמקריבים בבית ע"ז הזה כולם לא נעשים לפני הפסל הגדול, אלא הכל נעשה בשטח כל ההר שנחשב בעיניהם כקדוש. ע"פ עובדות אלו קבע הגרי"ש אלישיב שהשיער הוי תקרובת ע"ז.

אחרי זה יצא רא"ד לארה"ב, ודיבר לפני הרבנים שם, ואמר העובדות שראה, ואחריו דיבר ליי וייסמן, ופגישה זו מוקלט, ולקמן העתקנו הדברים שנאמרו שם.

ואחרי זה יצא הגרי"ב וכתב על הרא"ד דונר: "והרי אני מכיר שנים רבות לאיש אמת הנותן נפשו אך ורק בשביל האמת הטהורה", מכל מקום פקפק מאוד בעובדות אלו מכיון שכל שאר המקורות שהיו לפניו אמרו שאין כוונת הגילוח להקדיש השיער, ולכן אין לסמוך על מה שנמסר מפי מתורגמן.

למעשה כהיום הזה המציאות ברורה מאוד, ולא נצרך שום מתורגמן, ומבין מליארדי עובדי ע"ז זו יש מיליוני מדברים אנגלית, ורוב ככל הבירורים נעשו בלי מתורגמן, ויש שנעשו ע"י מתורגמן מקצועי אשר אין אחריו פקפק.

הגרי"ב הבין שכל הצד לאסור השיער הוא שמא המתגלחים חושבים שמקדישים השיער, אבל נקט כדבר פשוט שהכומרים לא חושבים כן, אם כן כל הסוגיא רק מתחלת אם אפשר לפשוטי עם לעשות מעשה עבודה נגד דעת כומריהם.

ועל המקורות שעליהם סמך הגרי"ב זצ"ל לברר מהו דת ההודיים, יש רק שני מקורות שאפשר להבין מתוך תשובתו. אחד היא סוחרת שיער, ששמעה שיהודים חושבים כך וכך, והוצרכה להכחיש את זה. אבל פשוט שאין בזה שום נאמנות

להלכה, בפרט שיש לה מה להפסיד. ועוד סמך על "העד החרדי הבקי בלשונם" שהוא ליי וייסמן. בלי להאריך, ליי וייסמן הוא אחד שעושה פגישות בין הדתות כדי לעשות "שלום" כביכול, ומאוד מפריע לו שהטמפל נפגעו בתשס"ד (כך הוא אמר בשיחה מוקלטת), ואינו מבני תרבותם כלל. כשנשאל כעת אם הוא מכיר הסיפור של הקרחה כו' וזהו סיבת הגילוח, ענה שלא הכיר את זה, והוסיף שאין לפקפק על זה מאחר שזה נאמר ע"י אתר האינטרנט של בית הע"ז (מוקלט).

ובאמת יש להעיר שיש כמה מבני תרבות המערב שמתחברים עם כמה ממנהגי הודו, ואמנם רק מבינים את זה באופן שמתחברים עמה, בעוד שיליד הודו מבין את זה באופן פשוט יותר, ודו"ק.

סימן ב', מאיפה מגיע רוב השיער בהודו

עוד דבר שנתברר יותר הוא כמות השיער שיוצא מהמקדשים. בתשס"ד הגרי"ב כתב להגרי"ש בשם ה"מומחים" שרוב השיער בהודו גם אינו מבתי ע"ז. והגרי"ש ענה לו "הנה לפי שמסרו לי שבאו מסמך משלטונות הודו, ש-75 (א"ה מסתמא צ"ל 70) אחוז השערות המובאות מהודו מאלה שנתגלחו בבית ע"ז שלהם" והסיף שאפילו אם הוא להיפוך דינו כקבוע. הגרי"ב ענה לפקפק על מקור הנ"ל.

למעשה המסמך שהיה לפני הגרי"ש הוא לפנינו (וכל הרוצה לראותו יפנה אלי), והוא פקס שנשלח מאת רב אחד בירושלים לשגרירות של מדינת ישראל בהודו, בבקשה שיבררו לו כמות השיער שיוצא ממקדשי הודו.

השגריר ענה לו:

"אין אפשרות לברר את הכמות הכוללת של השיער הנאסף בהודו. לעומת זה יש לנו את הנתונים לגבי כמות השיער המיוצא מהודו, הנתונים על פי משרד הסחר ההודי לשנת 2002/2003 (בהודו השנה מתחילה ב-1,4 שנה מסויימת, ומסתיימת ב-31,3 שנה אחרת).

שער אדם לא מעובד סה"כ יצוא 419 טון. שער אדם מעובד סה"כ יצוא 1114 טון. מעובד במשמעות של רחוף וממויין לפי אורך ואיכות תואמת. אחוז השיער שנאסף ממקדשים מגיע לכ-70%, שאר הכמות נאספת ממספרות ומקורות אחרים" עכ"ל.

שוב שאל אותו חכם הנ"ל על מה שמצאו באינטרנט, בשם איזה עיתון בהודו שכתב כמה וכמה עובדות קטנוניות [כמו כמה אחוז מהסרטים יש בהם חלק עם עישון בתוך הסרט, או כמה אנשים שאחרי ניתוח נשאר בתוכם כלים כירורגיים, ועוד עובדות קטנוניות]. שמייצאים מהודו 4,500 טון, ורק 500 טון מגיע מהמקדשים, והרי לפי זה יוצא שכמות השיער שמגיע מהמקדשים הוא הרבה פחות מ-70%. ולכן שאל אותו הרב מאיפה לו הידיעה ש-70% מגיע מהמקדשים.

ועל זה ענה השגריר:

"בתחילת דבריי ברצוני לציין כי ניסתי ליצור קשר עם העיתון שצינת בפקס שלך, אשר פרסם את הכתבה ובה הנתונים אודות כמויות השיער הנאסף בהודו, אולם לצערי נסיונותי אלו לא הניבו תוצאה רצויה.

בכל אופן ניסיתי לדלות נתונים נוספים בהתאם לדרישתך, בעיקר מיצרנים של פיאות היצואנים של שיער, זאת מאחר ותעשייה זו אינה תעשייה שמאורגנת, כך שאין ארגון גג שאפשר לפנות אליו בבקשה לקבל את הפרטים השונים. להלן הנתונים שעלו מהבירור הנוסף שעשיתי:

מהמקורות השונים באינטרנט עולה כי רובם מדברים על זהות לאלו אשר שלחתי מקודם, אולם גם הם קובעים כי הרוב המכריע של השיער מגיע מהמקדשים. קביעתי לגבי לאחוזים של מקור השיער באה מסוחרים אשר מיצאים את השיער מחוץ להודו, הם יודעים זאת מפני שהם משלמים על השיער לפי האיכות שלו, וכך לפי המחיר הם יודעים את מקור השיער. השיער שמגיע אליהם בא באיכויות שונות והמחיר שלו בהתאם כפי שצויין קודם.

האיכות הטובה יותר באה ממספרות וסוג השיער נקרא [שיער רמי] remi hair זהו שיער שמסודר בצמות, שיער ארוך, וכל השיערות מסודרות כך שהשורש בקצה אחד וראש השערה בקצה השני. שיער זה נחשב לאיכותי מאוד ולכן הוא גם יקר, שיער זה מהווה כ-20% מכלל השיער הנאסף.

הסוג השני הוא [שיער שאינו רמי] non remi hair זהו שיער שבא ממקדשים (בעיקר מהדרום) ומנשים שאוספות את השיער לאחר סירוק (בעיקר מהמזרח). ניתן לאבחן את מקורו של השיער על פי האיכות שלו.

שני המקורות הנוספים שדיברתי איתם, מעריכים כי 70% מה non remi hair מבא מהמקדשים. שיער זה עובר תהליך עיבוד בעיקר כימיקלי לפני שהוא ארוז ומיוצא לחו"ל.

לסיכום ניתן לומר כי רוב המקורות מדברים על כמויות של 1,500 טון ייצוא בשנה. הרוב המכריע של השיער המיוצא בא מהמקדשים. אפשר לאבחן את מקור השיער לפי איכותו ומחירו" עכ"ל השגריר.

יש בדבריו שני טענות. חדא שיצוא השיער מהודו בשנת 2003 הוא קרוב ל-1,500 טון, ולא 4,500 טון, וגם ש-70% מהשיער מגיע מהמקדשים. לקבוע זאת שהיצוא הוא 1,500 טון, הוא בירר אצל משרד הסחר בהודו (ועל אף שהם אמרו 1,500, ובאמת ייצא בו מדווחים האו"ם) וכתב שכיצא בו מצא באינטרנט, שרוב המקורות ג"כ כותבים שהיצוא הוא בערך 1500 טון ולא 4500.

וזה שטען שרוב השיער מגיע מהמקדשים, כתב בפירוש שקבע כן ע"פ מה ששמע מהסוחרים ויצרני הפאות שיודעים משום שמשלמים לפי האיכות, וכן כתב שהוא דיבר עם שני מקורות וכדומה, וכתב שגם באינטרנט קובעים שרוב המכריע הוא מהמקדשים.

כל מי שקורא דבריו רואה שהוא לא סמך על האינטרנט כמקור היחיד כלל, אלא כעוד סמך להכריע נגד איזה הגזמה של עיתון, הוא הוסיף שכמו כן ראה באינטרנט.

ולכן יש לתמוה על הגר"ב שכתב:

"בענין מה שמסרו השלטונות ששבעים וחמישה אחוז מהשערות המובאות מהודו הן מאלו שהתגלחו בבית ע"ז שלהם, אמת שכן מסר פקיד אחד, וכבר בדקו אחריו ושאלוהו מניין לו, והלה אמר כי כן ראה באינטרנט, וזיהה מאיפה לקח, והביטו שם ומצאו להיפך ממש, ואולי הלה התבלבל כי רגיל לקרוא מימין לשמאל, ומה שראה היה באנגלית ולכן קרא בהיפך, ומעתה גם עדותו של הפקיד הנמוך הלז משתווה עם המון המסמכים אשר בידינו" עכ"ל.

והדברים תמוהים ביותר, כי במסמך הנ"ל ברור שזה שכתב השגריר ש-70% הוא מהמקדשים אין מקורו מהאינטרנט בלבד, אלא כן קיבל גם ממשרד הסחר בהודו שהוא לכאורה מקור מהימן, וכן בירר מכמה סוחרים, ורק בדק באינטרנט להוכיח עוד סמך נגד העיתון שכתב שהודו מייצא 4500 טון לשנה. אבל מעולם לא סמך על האינטרנט לקבוע כמה אחוז מהשיער מגיע מהמקדשים, אלא בזה סמך על הסוחרים, אם כי כתב שגם באינטרנט כותבים שרוב המכריע מהמקדשים.

וזה שכתב לתלות שהוא טעה בין ימינו לשמאלו הוא טענה שמביא לידי גיחוך ממש. וזה שכתב שיש המון מסמכים בידינו שמבוארים ש-75% אחוז מהשיער אינו מהמקדשים, זה 14 שנים עברו ועדיין לא זכינו לראות כל אלו "המון המסמכים", ואדרבה, באינטרנט היום כולם כפה אחד אומרים שרוב השיער בהודו מקורו מהמקדשים, והמקור היחיד להיפוך הוא מאתר הנז' שכתבו שהודו מייצאת 4500 טון².

סימן ג', החילוק בין שיער רמי לשיער שאינו רמי.

בשוק השיער יש שני סוגי שיער, שיער רמי ושיער שאינו רמי. המציאות היא שכל שיערה יש לו עור קרני שנעשה כקשקשים [Hair cuticles], ויכולים להרגיש את זה בקל על ידי משמוש ידיים. אם אווזים שיער, קל מאוד לרדת למטה רחוק מהראש, אבל קשה לעלות אל כיוון הראש.

שיער רמי הוא שיער שכל השערות עומדים כדרך גדילתן, ראשם לצד אחד, ושיער כזו עומד ביפיו, ואינו מתערב ומתקשר בהדדי, והוא הרבה יותר יקר

שערות שאינם עומדים כולם באותה כיוון, יקשרו כל השיער בהדדי מחמת הקשקשים, ולא יתקיים שום דבר משיער זו. ולכן החכימו להסיר את עור הקרני ע"י כימים, ואז מכסים את כל השיער בשכבה של סיליקון. שיער זה פחות איכותי, ואינו עמיד כל כך כיון שהסיליקון אינו עמיד.

ניתן לברר במשמוש היד לחוד אם השיער שלפנינו הוא שיער רמי או שיער שאינו רמי. שיער שאינו רמי אחרי שמכוסה בסיליקון אין חילוק לעלות או לרדת בהם, כי אין בו שום קשקשים, משא"כ שיער רמי כנ"ל.

2. ובשיעור (מוקלט) שמסר הגר"ב בענין אמר שהודו מייצאת 4500 טון, ורק 500 הוא מהמקדשים. ומבואר מזה שלא היה לו מקור אחרת, זולת העיתון הנ"ל שיש לפקפק עליו טובא, כדלעיל.

אפשר לעשות משיער רמי עיבוד (שמסאיר את הקשקשים בשלימותם) ולעשות מהשיער כל גוון שירצה (בצביעה שאי אפשר להכיר אפילו ע"י מומחה שעבר עיבוד כזה, הרוצה לברר עוד בפרטים אלו יפנה אלי).

כל המקור הנ"ל שקבעו ש70% מהשיער הוא מהטמפלים לא חילקו בין שיער רמי לשיער שאינו רמי. ואמנם קיבלתי מתלמידו של הגרייב, הרב אלי באהם נ"י, את המסמכים שהיו לפני הגרייב בשעה שבירר נידון זה.

שם יש לו התכתבות עם אחד מהחברות הגדולות שמוציא שיער מהודו, ושאלו אותם על מקור השער שלהם. הם ענו³ שמשיער הרמי 99% מגיע מהמקדשים! וכמו כן ביררנו כעת בהרבה בירורים ויצא לנו שאין שום מקור אחרת תוך הודו לשיער רמי. ואמנם על שיער שאינו רמי כתבו שלא הכל מגיע מהמקדשים.

יהיה איך שיהיה, אפשר לברר בקל אם יש לפנינו שיער רמי ושיער שאינו רמי, וכל שיער רמי אין שום ספק שרוב רובו של שיער הזה (בהודו) הוא מהמקדשים. המברר יראה שרוב רובם של הפאות הנכריות נעשו משיער רמי, ואם כן אין לדון כלל שמא רוב השיער בהודו אינו מהמקדשים.

והנה הגרייב האריך על המסחר שקיים בשיער של מברשות, אבל כנ"ל זה כמעט אינו נוגע לנידון דידן, כיון שאפשר לברר בקל ע"י משמוש היד אם הפאה הוא משיער רמי (כרובא דרובא של הפאות), ואם הוא כן ודאי אין מקורו משיער מברשות הנ"ל. ואם אינו כן, אז עדיין יש לברר מהו רוב השיער שאינו רמי.

כל המקורות מסכימים שכל שיער הרמי בהודו מגיע מהמקדשים, וכן הוא גם בהמסמכים שהיו לפני הגרייב.

עוד דבר שצריך להעיר, שבאמת רוב השיער בעולם מגיע מהודו, אין רצוני להאריך כאן, כי דבר זה ביררנו באריכות במקום אחר. ולכן אכתוב רק המסקנות שיצאו.

האו"ם (UN) יש להם חשבון מכל מדינה כמה מכל מוצר נכנס וכמה יוצא. אחד מהדברים הוא שיער. על פי החשבונות יוצא שיותר מ85% של כל השיער בעולם מקורו מהודו. ולכן מדיני רוב יש לדון שכל שיער בעולם שלא ידוע מקורו בנאמנות גמורה, יש לו דין של שיער המקדשים על פי כל דפריש.

סימן ד' בגדרי תקרובת ע"ז.

קיימא לן שתקרובת ע"ז אסורה בהנאה מדאורייתא, ואין לה ביטול, כו'.

ונתחיל עם חקירה מאוד פשוטה. מהו תקרובת עבודה זרה? האם הוא רק דבר שמאמיני הע"ז רואים בעיניהם הטמאות שיש כאן קרבן, או שמא תקרובת ע"ז הוא כל מעשה עבודה לע"ז שנעשה עם מעשה כעין זביחה⁴.

נפקא מינה – אם עובדים לאיזה ע"ז על ידי מעשה חיתוך, כגון שהעבודה הוא גילוח השער, אבל אין העובדים חושבים שהע"ז צריך או נתרצה ע"י השער הנגלח, אלא הכל הוא רק לעשות נחת רוח לע"ז ע"י מעשה הגילוח עצמה, האם גילוח זו הוי תקרובת ע"ז, או שמא רק אם מאמינים שחוץ מעצם העבודה, גם האליל נתרצה מהשער שנגזז.

אחרי העיון נראה שכל המחלוקת בין הגרייב אלישיב והגרייב הוי תלוי בחקירה זו, ובזה לא ירד הגרייב לסוף דעת הגרייב.

וקודם אברר עיקר דין תקרובת ע"ז.

3. אפשר לקבל כל המסמכים ממני.

הנה ציטוט:

99% of Remy Hair comes from Temple... We would like to let you know tha the people in the household do not sell their hair they offer it to temple...the people in India do not sell their hair as it is not been a practice in our culture till now.

4. הנה זה ברור שתקרובת ע"ז אינו דווקא מה שנקטר ע"ג המזבח, כמפורש בגמ' ששבירת מקל עושה תקרובת ע"ז.

גדר שחיטה שאוסרת משום תקרובת ע"ז

כתוב בתורה (שמות לד טו) "פן תכרת ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחיו". מפורש בגמ' (ע"ז ח.) שזבח זה הו' תקרובת עבודה זרה שמכונה בלשון הכתוב (תהילים קו, כח) זבחי מתים⁵. הרי שעיקר הציור של תקרובת עבודה זרה הוא קרבן שזבח לשם עבודה זרה. וכן מבואר בגמ' (חולין יג, ע"ז לב:) שזהו עיקר הציור של תקרובת ע"ז, ובזה אין שום מחלוקת כלל.

ובמעשה שחיטה זו, יש לדון האם הוא דווקא משום ששחטו ע"מ לזבוח לע"ז, או שמא עצם השחיטה אוסרת את הבהמה משום תקרובת, גם אם אין לו שום מחשבה להקטיר או להקריב הזבח.

במשנה (ע"ז כט:) מפורש "בשר הנכנס לע"ז מותר (רש"י - שהעובד כוכבים רוצה להכניסו מותר בהנאה אם נזהר ישראל ליטלו עם כניסתו קודם שיקריבו אותו)". בגמ' שם (לב:) אמרו "מאן תנא? אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן: דלא כרבי אלעזר, דאי כרבי אלעזר, האמר סתם מחשבת גוי לעבודה זרה". כלומר המשנה מיירי בסתם בשר שלקחו מן השוק, ואעפ"כ לרבי אלעזר משום שסתם מחשבת גוי לע"ז, גם סתם בשר בשוק כבר נאסר משום תקרובת ע"ז, ובמשנה מבואר שלפני ההקרה מותרת. מבואר שלדעת ר"א עצם מעשה השחיטה אוסרת אותו מבלי להקריב ממנו שום חלק, ועד כאן לא פליגי חכמים עליו אלא אם סתם מחשבת גוי הוא לע"ז, אבל לכולי עלמא אם גוי עושה מעשה שחיטה לשם ע"ז, בזה בלבד הבהמה נאסר משום תקרובת ע"ז, על אף שלא נתכוון להקטיר שום חלק מהבהמה. וכתב רש"י לברר דין זה: "וכי שחטה עבדה לעבודה זרה בשחיטתו ונאסרה, דשחיטתה היא תקרובתה" עכ"ל.

ועוד יש להביא ראיה ממתני' (חולין לח:) שלדעת רבי אליעזר מלבד שאמרינן שסתם מחשבת נכרי הוא לע"ז, גם ילפינן חוץ מפנים, זאת אומרת כשם שבפיגול [לדעת ר"א ברבי יוסי] מחשבת הבעלים יכולים לפסול הקרבן, הוא הדין בשחיטת חולין שמחשבת הבעלים לעבודה זרה אוסרת את כל הבהמה משום תקרובת עבודה זרה. ולכן בציור שיש לנכרי חלק קטן של הבהמה, כיון שסתם מחשבת נכרי לע"ז, כל הבהמה אסורה משום תקרובת ע"ז, כיון שהגוי הו' בעלים בבהמה ומחשבתו יכול לאסור הבהמה. ואמר ר"א במשנה שם "שאפילו שחטה לאכול להגוי מחצר כבד שלה בלבד פסולה", ומפורש שם שחיישינן אף אם הגוי "אוכל" מהחצר כבד, כלומר שלא מקטיר ממנו לע"ז, (וחצר כבד לאו דווקא כמש"כ תוס' שם שהוא לרבותא ע"ש), אלא הוא הדין כל חתיכה קטנה בבהמה. וכן מפורש בגמ' שם לט: שאפילו אם הנכרי רק נתן זוזא לישראל ע"מ לקבל שום חלק מהבשר לאכילה, אם הוא גוי אלים, אז מעות קונות, ודינו כבעלים וממילא מחשבתו פוסלת את כל השחיטה, משום שסתם מחשבת גוי לע"ז, יעיין שם.

מבואר מכל זה שהמחשבה לע"ז שאוסרת הבהמה הוא אפילו אם אין כוונתו להקטיר הבהמה, אלא אפילו אם כוונתו לאכול אותו, עדיין מחשבת הגוי אוסרת את כל הבהמה. ועד כאן לא פליגי חכמים על ר"א אלא בסתם מחשבת נכרי, וכן אם מחשבת בעלים פוסלים, אבל במקום שהגוי מפרש שהוא עובד לע"ז בשחיטה, לכו"ע הבהמה אסורה משום תקרובת ע"ז גם אם לא חשב על שום מעשה הקרבה, הרי ששייך לעשות תקרובת ע"ז בשחיטה גם אם אין הכוונה להקטיר ממנה כלום.

ובאמת דבר זה מפורש עוד יותר בסוגיא של מחשבין מעבודה לעבודה, ואכמ"ל.

היוצא מכל זה: ששחיטה שהו' תקרובת ע"ז נאמר שבמעשה השחיטה בלחוד עבד לע"ז, על אף שלא התכוון להקטיר שום חלק.

גדר תולדות של שחיטה

בסנהדרין (סב.), בנידון שלא קשור כלל לתקרובת ע"ז, דרשו רבותינו ז"ל שיש אבות ותולדות לע"ז, וזה לשון הגמ': "חילוק מלאכות דעבודה זרה נמי תיפוק ליה מאחת מהנה: אחת - זביחה, מאחת - סימן אחד, הנה - אבות, זיבוח

5. וזה"ל הגמ' ע"ז ח. "גוי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו... מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: וקרא לך ואכלת מזבחיו" עכ"ל. וכן כתב הרמב"ן שאיסור תקרובת ע"ז נלמד מפסוק זה, ולדעת הרמב"ם שהאיסור נלמד ממקור אחר, צריך לומר שהפסוק אמנם מיירי בתקרובת ע"ז, רק שלא כתוב כאן לשון איסור.

קיסור ניסוך והשתחואה. מהנה - תולדות, שבר מקל לפניו" עכ"ל. מבואר שיש תולדה לעבודת שחיטה, והוא שבירת מקל.

ובעבודה זרה (נא). אמרו: "עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה, חייב, ונאסרת" עכ"ל. והסיבה מפורש בגמ', ששבירת מקל הוי כעין זביחה וכתבו הראשונים שכל שיש בו מעשה חיתוך הוי כעין זביחה. לשון הר"ח ע"ז נ: ד"ה שבר "השבירה היא מעשה עבודה כגון חתיכה", וכע"ז כתב המאירי שם וז"ל: "וכל חתיכה תולדת זביחה".

הרי שבירת מקל, שהוא תולדה של שחיטה הוי דומה לשחיטה עצמה, וכמו בשחיטה אין צריך שום מעשה הקרבה בכדי לעשות הבהמה תקרובת ע"ז, אלא מספיק במעשה השחיטה בלחוד, הוא הדין שבירת מקל מבואר בגמ' שעצם השבירה אוסר את המקל, ולא אמרו בגמ' שצריך מחשבה ע"מ להקריב שברי המקל במזבח, וגם לא מבואר שבפועל צריכים להקריב שברי המקל, אלא אמרו בסתמא שעובדים לע"ז זו במקל, ממילא אם שבר מקל לפני הע"ז, נאסר.

הרי שמעשה עבודה שהוא כעין שחיטה אוסרת משום מעשה העבודה לבד, על אף שאין כאן שום הקרבה. **ולא נתברר שיש עוד תנאי, שצריך לשבור המקל ולחשוב שיש כאן איזה "קרבן" לע"ז, אלא מספיק שעובדין לע"ז זו ע"י מעשה זה כעין שחיטה, והרי תקרובת ע"ז לפניך.**

ונבוא נא ונחזק את הענין עוד יותר.

וכן מבואר בגמ' (ע"ז נא). שפרכילי ענבים שבצרן מתחילה לכך, מעשה הבצירה לחוד הוי העבודה, ומשעת הבצירה נאסרו, עוד לפני שהובא לפני הע"ז, ורש"י מפרש שהסיבה היא משום שהבצירה הוי עבודה, וכמו שבירת מקל, כל עבודה שיש כאן איזה כעין זביחה, הוי תקרובת ע"ז. וזה לשונו של רש"י שם "ובבצירותן עבדה לעבודה זרה דהוי כשבר מקל לפניו דדמי לזביחה" עכ"ל.

הנה בגמ' (ע"ז נ). מסופר שפעם עשו רחוב מאבני מרקוליס, ונחלקו האמוראים אם מותר להנות מרחוב זה, כלומר האם הוא תקרובת ע"ז שאין לה ביטול לעולם ואסור להנות מהרחוב, או דילמא אין תקרובת עבודה זרה אלא אם הוא כעין פנים (פי' כעין מעשה זבחים בבהמ"ק שיש שבירה או זביחה), ולמעשה הגמ' פוסקת כמאן דאמר שרק מה שהוא כעין פנים, כלומר כעין הנעשה במקדש והיינו כעין זביחה, וממילא אבני מרקוליס אינם אסורות מדין תקרובת ע"ז (ובגמ' אמרו שהם אסורות כדן ע"ז עצמה, ויש להם ביטול). אבל מבואר שאילו היה כאן מעשה כעין פנים אז היו אבני מרקוליס אסורות משום תקרובת ע"ז. ורש"י שם (ד"ה מנין) פירש מאן דאמר זה שס"ל שהם אסורות בזה"ל: "והני תקרובת נינהו, שהזרק אבן למרקוליס זו היא עבודתו, הלכך לאו ע"ז עצמה שמספיק בביטול" עכ"ל.

ולא כתב רש"י שהאבנים הוי תקרובת משום שהוא נותנם למרקוליס, אלא משמע מדבריו שכל דבר שהוא עבודת עבודה זרה, זה בלבד עושהו תקרובת, רק להלכה צריך גם להיות עבודה שהוא כעין פנים. אם כן למסקנא כל דבר שהוא עבודה לע"ז, וכן הוי כעין פנים, נחשב הדבר כתקרובת עבודה זרה.

וכן האריך באבן האזל (פ"ג ה"ד מהלכות ע"ז), וז"ל:

"והנה סתם שחיטה לעכו"ם הא אין הכונה שחושב בהשחיטה שמקריבה לעכו"ם דהא לר"א דס"ל בחולין בדף ל"ח ע"ב דסתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם הוא א"כ אפי' בבהמה ששוחטה לביתו דאטו יסבור ר"א דאין עכו"ם אוכל בהמות לעצמו ואפילו לומר שסתם מחשבת עכו"ם הוא להקריב כמו שלמים בקדשים גם זה לא מסתבר דאטו במציאות יחלוק שכל שוחטי הבהמות יקריבו החלבים לעכו"ם. וע"כ דכיון ששוחטה ומחשב שעובד בזה לשם עכו"ם כבר הוי בזה עבודת עכו"ם ונחשב לתקרובת עכו"ם, ובזה מיושב מה שכתב הרמב"ם דבשחט לה חגב דפטור אלא א"כ היתה עבודתה בכך, והוא משום דבשחיטה אינו מקריב הבהמה השחטה עצמה לעכו"ם אלא שעובד בשחיטתו לעכו"ם וכנ"ל" עכ"ל.

ועוד ראיה לדבר מנידון שהאריכו בו כלל הראשונים גבי נרות שהיו הנוצרים מדליקים לכבוד אלילים, וכתבו בזה התוס' – (ע"ז נ. ד"ה בעינן) הני נרות של שעה שמביאין דורון לעבודת כוכבים ומדליקין בפניהם וכו' מותר בהנאה ממה נפשך אי תקרובת עבודת כוכבים הוי אפי' ביטול לא צריך ומותר בלא ביטול דלא דמי לתקרובת מזבח" עכ"ל, וכן נקטו רוב

הראשונים, והנראה מדבריהם דאילו היתה ההדלקה כעין שבירה, היה בזה בכדי לאסור מדין תקרובת גם בלי מעשה מסירה, אלא עצם ההדלקה הוי עבודה.

ובאמת מצינו שני אופנים של תקרובת עבודה זרה :

- א- דבר שהוא כעין פנים, זאת אומרת כעין המובא במקדש כגון בשר ויין, אם מונח לפני ע"ז לשם דורון או לשם תקרובת, מעשה המסירה אוסרת אותו .
- ב- דבר שאינו כעין פנים, אם נעשה בחפץ הנזכר מעשה עבודה שהוא כעין פנים, זאת אומרת שיש במעשה זו שבירה או חיתוך, עצם המעשה עבודה אוסר את החפץ משום תקרובת ע"ז.

שני גדרים אלו מפורשים בשו"ע יו"ד סי' קל"ט סעיף ג': [הכל לשון השו"ע]

"איזהו תקרובת ,...,

- 1- כל שכיוצא בו קרב על גבי מזבח, כמו כל מיני מאכל, כגון בשר שמנים וסלתות מים ומלח, אם הניחו לפניו **לשם תקרובת**, נאסר מיד .
- 2- אבל דבר שאין מקריבין ממנו בפנים, אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, והוא דרך לעבדה באותו דבר, אף על פי שאין דרך לעבדה בזה הענין עכ"ל.

זאת אומרת שדבר שכיוצא בו מובא בפנים נאסר במעשה נתינה לשם תקרובת, אבל דבר שלא מובא בפנים, נאסר במעשה עבודה כעין פנים, ולא מבואר כלל שצריך איזה מעשה נתינה לעשות כן לשם תקרובת, אלא כמו שכתב רש"י, שעצם העבודה הוי כנתינה.

היוצא מכל זה : תקרובת ע"ז יש בשני אופנים. יש מה שהוא דורון לע"ז שנעשה ע"י הנחה. ויש עוד גדר של תקרובת ע"ז שהוא התנוצצה של מעשה עבודה כעין פנים, על אף שאין כאן שום כוונה למסור הדבר לע"ז, עצם המעשה עבודה אוסרת את החפץ משום תקרובת ע"ז.

סימן ה', בירור המחלוקת בין הגרי"ב והגרי"ש בגדרי תקרובת

לכשתמצא – כל המחלוקת בין הגרי"ב בלסקי זצ"ל ומרן הגרי"ש אלישיב הוא על נקודה זו, ובנקודה זו לא ירד הגרי"ב לסוף דעת הגריש"א. ודו"ק בזה מאוד, כי הכל תלוי בזה, הגרי"ש נקט שמעשה עבודה בלבד עושה תקרובת ע"ז, וכמו הוכחנו לעיל בראיות ברורות, ואילו הגרי"ב נקט שרק מה שחושבים שהם נותנים לאליל נחשב לתקרובת ע"ז, על אף אם יש כאן מעשה עבודה, ואבאר :

הגרי"ש אלישיב כתב תשובה להתיר השיער בתש"ן, וחזר מזה בתשס"ד כידוע. הגרי"ב כתב בתשובותיו לברר החילוק בין תש"ן לתשס"ד בזה"ל :

"א. המצב ההלכתי שנתקבל טרם נסיעתו של הרב א"ד :

מאחר שהעידו ומסרו המון אנשים וכולם כיוונו לדבר אחד, ביניהם בעלי תשובה ילידי הודו, ביניהם גרים בני כמרים והרבה כומרים עצמם, ומומחים ופשוטי עם⁶, נקטו לדבר פשוט שדרך פעולתם בסביבות האליל היא כך : עולים לבנין התספורת שבגובה ההר סמוך להיכל האליל ושם עושים תגלחת. **כולם אמרו שתועלת התגלחת היא להשפלת הגאווה והיופי, ואף את"ל שיש בתגלחת עצמה עבודה לאליל, לית בזה דין תקרובת**, דהרי הפעולה הנקובה היא מעשה ההתגלחות בגוף האדם, לא הקדשת השיער ע"י התגלחות."

הרואה יראה שהוא הבין שהסיבה להתיר השיער אם נעשה הגילוח לשם השפלת הגאווה הוא אף באופן שנחשב מעשה הגילוח כמעשה עבודה גמורה, מכל מקום משום שאין כאן הקדשת השיער ע"י התגלחת אין כאן תקרובת.

6. ביררנו אחר דבר זה, ועל זה נאמר דרכו של איניש למיגזם, וע"י להלן.

אמנם המעיין בדברי הגר"ש במקורם יראה שהוא לא כתב זה מעולם, אלא כתב שאין הגילוח נחשב למעשה עבודה כלל.

וזה לשונו :

"ובלאו כל הני מילי לפי המומחה הנ"ל - אין במעשה התגלחת שום סרך של עבודת עבודה לע"ז אלא הני עובדי אלילים רק מראים במעשה התגלחת עד כמה הם אדוקים בע"ז ושהם מוכנים להשחית ולאבד את היקר להם בגללם. אבל אין שום חלות שם ע"ז על עצם השערות.

אכן כל דברינו סובבים והולכים עפ"י דברי המומחה הנ"ל. וכמובן שאין בידי לקבוע עד כמה דבריו מתאימים למציאות. כי לפי"ד כת"ר קיים הכחשות וסתירות בעצם מעשה התגלחת. והדבר טעון איפוא בירור גופא דעובדא היכי הוי."

הרי שהגר"ש נקט שהסיבה שהוא מותר משום שאין כאן מעשה עבודה בכלל, רק יש כאן מעשה השחתה להראות שהם אדוקים לע"ז, ונקט הגר"ש שאין זה נחשב מעשה עבודה. אבל במידה שיש מעשה עבודה של גילוח, כדברינו ברור שיהיה כאן תקרובת.

וכן על זה הדרך יש חילוק בין דבריהם על הסיבה לאסור השערות בתשס"ד.

הגר"ב כתב :

"ב. ביקורו של הרב א"ד גילה כמה דברים חדשים

1. על אף שהכומרים והמומחים עדיין בשלהם עומדים, דאין בהתגלחות שום צד הקדשת השיער, מכל מקום אצל ההמון הפשוט יש הרבה שאומרים להיפך, ר"ל שתועלת ההתגלחות היא להביא נחת רוח לאליל, **כי הוא אוהב שיער ומגלחים כדי להעניק לו את השיער החביב שלהם**. והרב א"ד שמע מהם (ע"י מתורגמן) כמה ביטויים המוכיחים על זה. ואם כן, מה בכך שהסדר הרשמי הוא דלא כהבנתם, מכל מקום כך העובדים מבינים, ודי בזה [כדי להחשיב את השיער כתקרובת עבודה זרה ולאוסרו].

עכ"ל.

הרי שנקט הסיבה לאסור השערות משום שנתברר שהם חושבים שהם נותנים השיער להאליל, וכנ"ל.

ואילו הגר"ש כתב (בתשובתו להגר"ב) :

"אשר לטענה הראשונה, לפי דברי הרא"ד שליט"א, עצם התגלחת עבודתה בכך. וכנראה זה ע"פ מש"כ הרמב"ם בספר המצוות (מצוות לא תעשה ו') וזה לשונו "ובתנאי שיעבוד כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתיעבד בו וכו' כמו פועל לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שער לכוּש". וכאן בזמן התגלחת הם מזכירים שם האליל. והמגלחים אמרו לו על אף שעושים בשביל קבלת שכר עבור התגלחת, מכל מקום אמרו הלא גם הם מאלה הטמאים הרואים בזה פולחן לע"ז. ובכה"ג הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לע"ז עיין חולין י"ג שהרי עצם מטרת המתגלחים היא לע"ז."

כלומר הסיבה לאסור השערות הוא רק משום שנתברר שיש כאן מעשה עבודה. והסיבה לומר שיש כאן מעשה עבודה הוא משלשה טעמים.

חדא – שכבר מצינו כיוצא בו ע"י כמוש, שהיה בעבר סוג עבודה ע"י גילוח השער, והרחיב הגר"ש בזה בההוספה בקוב"ת וכתב בזה"ל :

"ביסוד הדבר נאמר דכל שנראה לעיניים שענין זה שייך ונעשה לע"ז, ואנו מוצאים ענין ע"ז זו בעבודתה כמות שהיא היום נזכרת בראשונים בכמה וכמה דוכתי, והיינו שזאת היא עבודה מרכזית וחשובה מדור דור אצל

הע"ז, ויש להניח שמאז בלל ד' שפת דור ההפלה ונתפרדו ללשונותם במקומותם והיו עובדי ע"ז מתחילה ועד היום הזה עובדים לאילים בעבודה זו ובענין זה, הרי תו ליכא לפקפק שמא עושים מעשה תגלחת כצורתה אצל מקום ההתאספות לע"ז שלהם, שלא לשם עבודה לע"ז."

כלומר זה שמצינו שפעם היה כזה מעשה עבודה, הוי סברא פשוטה שזהו אותו דבר. ובאמת שמעתי מהגרמ"מ קארפ שליט"א שבתשס"ד כשהראו את דברי הרמב"ם להגר"ש זה עשה אצלו רושם גדול. עוד שמענו מכלי ראשון, שהגר"ש אמר להגר"ר פייבל כהן שליט"א (מחב"ס בדי השלחן), שלו ימצא באיזה מקום נידח אנשים שעושים פולחן בזריקת אבנים, בודאי ידוע לנו שהוא מתולדותיו של מרקוליס ואי"צ לדון בעומק ליבם אם כוונתם לשם ע"ז, וכמו כן זה שמצינו מקום בהודו שמגלחים שערות ראשם במקום הע"ז, מכיון שידוע שכבר היתה עבודת כמוש בכעין זה, יש להניח כדבר פשוט שגם כאן הוא מעשה עבודה.

ועוד ראיה שהוכיח שיש כאן מעשה עבודה הוא משום שהעיד הרא"ד שליט"א שאומרים שם הע"ז באמצע הגילוח.

ועוד ראיה הוא משום שהספרים גם רואים בזה פולחן, ומכיון שכן והם עובדים בבית הע"ז, דינם כמין שקי"ל שסתם מחשבת מין לע"ז כמפורש בחולין יג.

לא כתב הגר"ש מאומה על זה ששמע הרא"ד שהע"ז אוהב השערות. ואם זה כל הטעם לאוסרו הרי עיקר חסר, אלא כמו שכתבנו לא על זה היה הנידון, אלא כל הנידון הוא אם יש כאן מעשה עבודה, והביא הגר"ש ג' טעמים להחשיבו כמעשה עבודה.

לעומת זאת, הגר"ב בשלו, ונקט שרק מה שחושבים הגוים כקרבן נחשב תקרובת, ולא כל מעשה עבודה, ולכן השיב על ג' סברות הגר"ש:

על הטענה הראשונה, שהגר"ש רצה לדמותו לכמוש כתב:

"ומש"כ מרן דיש הוכחה מדברי הר"מ בספר המצוות דהעברת שיער מקרי דרך עבודתה מהא דכלל בין אלה שדרך עבודתה בכך הא דמעביר שיער לכמוש, לא זכיתי עדיין לירד לעומקא של דעתו הבהירה, חדא דמאן יימר דמה שדרך עבודתה אצל כמוש יחשב גם דרך עבודתה אצל שיקוף אנשי הודו, אחרי שכל חכמי דתיהם אומרים דאינו כן אצלם... ומה בכך שידידי הרב א"ד שמע שעה שעתיים מאחדים מפשוטי העם ע"י חבל תרגומים חלשים... א"כ מה בכך שאצל כמוש הוה העברת שיער דרך עבודה, מאחר דאינו כן הכא.

שנית, כל מה שהביא מרן שליט"א אינו ענין לתקרובת ע"ז, אלא לחייב העובד על שעבד דרך עבודתה ולא ע"י עבודה מד' עבודות פנים, כלומר זיבוח ניסוח קיטור והשתחויה, אבל אין בכולם מה שנוגע לאיסור תקרובת, דאין הצואה נאסרת אצל פעור מדין תקרובת, וגם אבני מרקוליס נאסרים מדין אחר לגמרי ולא מטעם תקרובת כדאיתא בסוגיין, וגם העברת השיער אינו ענין לתקרובת, שהרי עובדין לכמוש במה שמעבירים שיער הגוף לכבודו, ולא שמענו מעולם שמקדישים השיער לכבוד פסיליהם..."

הרי שענה שני דברים:

- א- מה ענין כמוש לכאן
- ב- מה ענין עבודה לתקרובת.

ועל טענה א' כבר ביארנו שכוונת הגר"ש לסברא פשוטה מאוד, שכמו שאם ימצא באיי הנידחים גוים שעושים פולחן ע"י זריקת אבנים היה פשוט שהוא מתולדות מרקוליס, הוא הדין יש להניח שכמו שהיה עבודה ע"י גילוח השער, ומה שהיה הוא שיש.

אבל על טענה ב' שמי אמר שיש תקרובת בכמוש, על פי דברינו אין כאן שום קושיא כלל, כי מכיון שיש עבודה ויש חיתוך יש כאן תקרובת לדעת מרן הגר"ש זצ"ל.

ומה שכתוב לדמות ענין זה לצואה של פעור ואבנים של מרקוליס שאינם תקרובת, והוי רק מעשה עבודה, משם תשובתו, באבני מרקוליס כבר כתבנו שכל הסיבה שאינם אסורים משום תקרובת הוא אך ורק שאין כאן מעשה כע"פ כמפורש

בגמ', ולא משום שחסר איזה נתינה לשם קרבן, ואילו ישבור אבנים לפני מרקוליס אכן ודאי יהיו תקרובת כמו שכתבו בתוס' בפירוש נ:

ועל הצואה של בעל פעור, ע"פ חשבון כיון שיש מעשה עבודה, במידה שיש צואה לחה, ויש כאן מעשה כעין שחיטה, לכאורה אה"נ הצואה נאסר.

וכן מפורש בדברי הראב"ן עבודה זרה סימן דש, וז"ל:

"השתא פעורי מפערי קמיה - והרי תקרובות שלו⁷ - מים ומלח מבעי דודאי הוי תקרובות אף על פי שאינו של נוי, אלא אפילו חוץ כבפנים דמי ואסור בין דבר ש"נ בין דבר שאינו של נוי אסור משום תקרובות כו' "

ובאמת דבר זה גם ניתן ללמוד מהגמ' של ספת ליה צואה, וכן מפורש במאירי ור"ן ואכמ"ל⁸.

והיוצא מזה שיש לנו עוד שני ראיות שמעשה עבודה כעין זביחה עושה תקרובת על אף שאינו מכוון למסור הנשבר לע"ז, והוא מאבני מרקוליס, וצואה של בעל פעור, וממקום שבא הגרי"ב תשובתו.

ועל הטענה השני והשלישי, שהמגלחים מזכירים שם אלילים ורואים במלאכתן פולחן, גם בזה השיב הגרי"ב בזה"ל:

"רציתי להוסיף לתמוה בענין המגלחים והמקיפים, כי ראיתי בין דברי מרן עט"ר שליט"א וזה לשונו, "והמגלחים אמרו וכו' מכל מקום אמרו הלא גם הם מאלה וכו' ובכה"ג אומרים סתם מחשבת העובדים לע"ז, עכ"ל. וכנראה שבתוך דברי עדותו של הרב א"ד, שמע מרן שליט"א איזה ציטוט ממה שאמרו המגלחים עצמם שיוכיח על כוונתם בזמן שעושים הגילוח, שהרי הזכיר מרן שליט"א פעמיים מה שהמגלחים אמרו. והנה כשהיתה הפגישה בין הרב א"ד ובין שישים הרבנים מניו יורק ומשאר מקומות, שאלנו לו כמה פעמים אם שמע ישיר איזה ביטוי כלשהו מפי המגלחים, ודחקנו אותו על כך והוא לא ענה שום דבר, רק מה שאמר בשם שעושים לקבל שכרם, וברור כחמה שאילו שמע מפיהם מה שאמר בשם למרן שליט"א היה מגיד אותו לנו אז, כי לא לכבוד היתה לו השתיקה⁹. וכמדומני שבמשך הפגישה אמר **שספר אחד הביע שהוא עושה מלאכת הקודש** או איזה ביטוי חלש הדומה לזה, וכמובן שאין במשמעות אלה כלום, אלא אצל מי ששומע בכל קול עלה נדף מה שרוצה לשמוע. "עכ"ל

7. אמנם אפשר לדחות שכוונת הראב"ן שבעיניהם זה הוי תקרובת, אבל אין הכרח שהצואה באמת נאסר. מכל מקום הא מיהא אין שום מקור שאין הצואה בבעל פעור נאסר.

8 ועל צואה של בעל פעור, הנה איתא בגמ' נא:

אמר רב אסי בר חייא: כל שהוא לפנים מן הקלקלין - אפי' מים ומלח אסור, חוץ לקלקלין - דבר של נוי אסור, שאינו של נוי מותר. א"ר יוסי בר חנינא, נקטינן: אין קלקלין לא לפעור ולא למרקוליס. למאי? אילימא דאפי' פנים כחוץ דמי ושרי, השתא פעורי מפערין קמיה, מים ומלח לא מקריבין ליה! אלא, אפי' חוץ כבפנים דמי ואסור.

מבואר שיש חילוק בין הנמצא בפנים להנמצא בחוץ, הנמצא בפנים לעולם אסור, והנמצא של חוץ רק דבר של נוי אסור. חוץ ממרקוליס ובעל פעור שגם מה שבחוץ אם אינו של נוי אסור.

יש שני דרכים בראשונים ללמוד גמ' זו. דעת רש"י שמה שנמצא בפנים אסור משום תקרובת, ומה שנמצא בחוץ רק דבר של נוי הוי אסור מטעם איסור נוי ע"ז ולא משום תקרובת, אבל בפעור מה שנמצא בחוץ הוי תקרובת ע"ז.

דעת התוס' הוא שמה שנמצא בחוץ שהוי דבר של נוי אסור משום תקרובת ע"ז. כשאמרו המימרא שאין קלקלין לפעור, הגמ' צידדה שזה נאמר שאפילו פנים כחוץ, זאת אומרת כל מה שנמצא בפנים אם אינו של נוי, כגון מים ומלח, אינו אסור. הגמ' שואלת על זה "השתא פעורי מפערין קמיה, מים ומלח לא מקריבין ליה"

התוס' הוכיחו מזה שהאיסור המדובר ע"כ אינו איסור נוי ע"ז אלא איסור תקרובת ע"ז, כיון שהגמ' מצדדת להתיר מה שמובא בפנים שאינו של נוי כיון שדינו כחוץ, ואז מפריכה את זה בטענה שפוערין עצמן, כ"ש שמקריבים מים ומלח, ואם הכוונה רק לאיסור נוי ע"ז לא מובן כלל הראיה מהשתא פעורי מפערין, אבל אם האיסור תקרובת מובן, שאפילו פוערים עצמן, כלומר בפעור מקריבים לו צואה, כ"ש שמקריבין מים ומלח ונחשב תקרובת. זאת אומרת מחשבון הגמ' מבואר שהצואה של בעל פעור דינו כתקרובת.

וכן מהגמ' של ספת לה צואה, כתב בחידושי הר"ן על הרי"ף: "כל כעין זביחה חייב ונאסר ושחט לה חגב וספת לה צואה נמי חייב ונאסרין" עכ"ל. ומפורש שהצואה נאסר. והגמ' לדעת רש"י מיירי בכל ע"ז, ולדעת התוס' מיירי רק בע"ז שעבודתה בצואה (האי ניהו בעל פעור).

9 לקמן מובא כל הדברים שנאמרו באסיפה זו, והוא מתוך הקלטה שנמצא תחת ידי, ואין זכר למה שהזכיר הגרי"ב כאן. רק מה שקרה שרא"ד אמר ששמע מהספרים שהם רואים בזה פולחן, ומר ליי וייסמן אמר שהם מדברים פוליטיקה, וענה הרא"ד, אז מה, גם בבהכנ"ס מדברים פוליטיקה בעוה"ר. יותר מזה לא דברו על הנקודה הזו.

הנה באמת יש להעיר כמה דברים על דברי הגרי"ב, אבל עיקר הדבר פשוט מאוד. הגרי"ש רצה הוכחה שיש כאן מעשה עבודה, ולכן אם שמע שהספר רואה במלאכתו מלאכת הקודש מספיק להוכיח שיש כאן סתם מחשבת גוי לע"ז. אבל הגרי"ב רצה הוכחה שהם חושבים שמוסרים השיער לאלילים, ובוזה לא שמע כלום מהספרים, אם כן נקט שאין כלום בזה, ופשוט.

והרי שכל הפלוגתא תלוי על נקודה אחת פשוטה שלא ירד הגרי"ב לסוף דעת הגרי"ש כלל.

ובאמת גם עוד מחלוקת שלהם תלוי בנידון זה. הגרי"ב רצה לחדש (מבלי שום סימוכין) שתקרובת ע"ז הוי רק דבר שלפני ההקרבה ייחד איזה חפץ. מלבד מה שיש לדון בזה, פשוט שאין מקום לומר כן אם תקרובת ע"ז הוי דבר שנעשה ע"י מעשה עבודה לבד, רק אם נקטינן שתקרובת ע"ז הוא דבר שנקרב לע"ז אזי יש כבר מקום לדון על החפץ, ודו"ק.

סימן ו', אם אפשר לתקרובת ע"ז מבלי לייחד החפץ מקודם

עוד טען הגרי"ב שאי אפשר להיות תקרובת אלא א"כ מכינים החפץ לפני ההקרבה. מכיון ששנה טענה זו בין שני המכתבים שלו, אביא את כל דבריו, גם עם הוספה מאוד מאוד חשובה שנשמט מספר שלחן הלוי ונמצא בקו' המסורה כלעיל.

"טעם גדול יש לי כנראה להתיר בהרחבה, וגדולה היא אצלי כי כן יצא לי בע"ה מעת ומאז לימודי בסוגיית הגמ' ובפוסקים מימי חרפי, והוא שנראה ברור מגמרא ומסברא שאי אפשר לעשות שום פעולה ולקבוע על ידה כלפי חפץ שיהיה עליו דין תקרובת, אלא **אם כן ייחד החפץ מקודם לע"ז**, כלומר להיות עתיד לעשות ממנו דין תקרובת לע"ז, ומשיהיה החפץ מוכן לכך אז יתהפך דינו להיות תקרובת ע"י קביעת מעשה, או מה שהוא כעין פנים, או הכנסה להיכל הע"ז כדעת הש"ך (יו"ד סי' קל"ט ס"ק ג') בדברי הרמב"ם וכו'. אבל בלי חפץ מוכן לכך אי אפשר להיקבע בשום פנים (להיותו ע"ז). והמקל והפרכיל בעוד שהוא מחובר וכו' כולו מוכנים לכך בתורת חפץ לע"ז. אבל אצל שיער אדם זה בלתי אפשרי, כי בהיותו מחובר לגוף האדם **אי אפשר לו להיות חפץ מיוחד כי הוא חלק מגוף האדם ולא חפצא של תקרובת**, דלית לן שיער העומד להיגזז כגזוז דמי (גיטין ל"ט ע"א, רמב"ם מעילה פרק ה' הלכה י') ואין ראוי לעשות מגוף האדם תקרובת עד שיוסר השיער ממנו, ומאז אין כאן מעשה שיאסר על ידו. והסברא נותנת לכך, כי אין בשום עבודה מעבודות פנים שום חשיבות, אלא אם כן ייעשו בדבר המוקדש מכבר, ואף בפרכילי ענבים שבצמר מתחילה לכך, **ברור שמכיוון שדעתו לבצור לע"ז כבר קבעום לחפצים המיוחדים לע"ז**. אבל על חלק מגוף העובד אין בדעתו זו כלום, כי לא ייחד חלק מהגוף עד אשר יבדל ממנו ויעשה חפץ לא אדם. וראוי לעיין בזה, כי כנראה ראוי לסמוך עליו למעשה אף בלי להצטרף השאר." עכ"ל.

נסכם מה שכתוב כאן. לפני הרבה שנה הוא יצא עם איזה חידוש¹⁰ שברור מהגמ' ומסברא שאי אפשר לעשות שום חפץ תקרובת ע"ז אלא אם כן מייחד החפץ לפני זה לע"ז, ואחרי הכנה זו שייך לאוסרו ע"י מעשה כע"פ, או הנחה, אבל בלי איזה הכנה אי אפשר. **ובפרכילי ענבים שמפורש בגמ' שנעשה תקרובת ע"י החתיכה בלחוד, ע"כ החפץ כבר היה מוכן ועומד לע"ז**. אבל שיער המחובר כל עוד שהוא מחובר אי אפשר להיות חפצא של תקרובת כי הוא חלק מגוף האדם (כיון שקי"ל ששיער העומד לגזוז לאו כגזוז דמי ממילא נחשב הוא כחלק מגוף האדם). ולכן אי אפשר לעשות ממנו היחוד לע"ז עד אחרי הגילוח, ואחרי הגילוח כבר אין מעשה כעין פנים. וכתב סברא ליסוד זה משום שבכל עבודת פנים אינם אלא אחרי שכבר יש דבר המוקדש כבר, עכת"ד.

והנה לא הוכיח את דבריו כלל, ונשאר הבדל דק דק בין פרכילי ענבים שאפשר לייחד דבר המחובר לתקרובת, לשיער שמשום מה אי אפשר.

ועל זה ענה מרן הגרי"ש בשני נוסחאות: במכתב שנשלח להגרי"ב, ובמכתב נוסף בקובץ תשובות.

וזה לשונו במכתבו להגרי"ב:

"ומש"כ כת"ר "שנראה לו ברור מגמרא ומסברא שאי אפשר לעשות שום פעולה לקבוע על ידו כלפי איזה חפץ שיהיה עליו דין תקרובת, אלא אם כן ייחד החפץ מקודם לע"ז, להיותו עתיד לעשות ממנו תקרובת לע"ז, כי אין בשום עבודה מעבודת פנים שום חשיבות אלא אם כן ייעשו בדבר המוקדש מכבר". אמנם קיימא לן חולין דף מ' השוחט בחוץ חטאת העוף, לע"ז חייב משום ע"ז כיוון ששחט סימן אחד, מחתך

10. (וכעת לא טרח כלל להוכיחו, ומשום מה חשב שהגרי"ש יקבל סתם איזה חילוק שמחלק מבלי להביא שום ראיה).

בעפר הוא ונאסר משום ע"ז, אף שאין לו שום זכות לקבוע ולייחד את העוף לע"ז שהרי הוא הקדש, אלא עצם מעשה השחיטה שהוא עושה לע"ז, חל עליו דין תקרובת."

הרי שענה שרואים מהגמ' שגם דבר המוקדש לשמים אפשר לעשותו תקרובת ע"ז, ואם יש צורך לייחדו לע"ז, איך אפשר לייחד דבר שאינו שלו, אלא ע"כ מעשה השחיטה בלבד עושהו תקרובת ע"ז.

והגרי"ב ענה לו על זה בזה"ל:

"ומש"כ מרן בענין מה שכתבתי שעשיית תקרובת לא שייך אלא בדבר המיוחד מכבר, והוסיף על מה שכתבתי לומר דבעינן דבר המוקדש מכבר¹¹, לא רק מיוחד, ואולי יצא לו כך למרן שליט"א ע"י מה שהבאתי הוכחה מהא דעבודות של קדושה לא שייכי אלא במה שהוקדש כבר. בוודאי אי אפשר להשוות ענין הקדש וענין תקרובות לגמרי, וזה פשוט למרן שליט"א ולכל מבין כי אין הקדש לע"ז ולא שייך בה הקדשת חפץ כלל אלא דמכל מקום בעינן מעשה באיזה חפץ שיקבענו להיות עליו דין תקרובת"

הרי שענה על דברי הגרי"ש שחלוק תקרובת מהקדש, כי הקדש באמת חל, וממילא אינו ברשותו, משא"כ בתקרובת באמת אין הקדש לע"ז, וע"כ הכל משום שייחד החפץ. וכנראה כוונתו לומר שייחוד החפץ שייך בהקדש על אף שאינו שלו. היה מקום לדון בכל זה אי לאו שהגרי"ש כבר סגר דרך זה לגמרי בראיה ברורה בשאר הדברים שנכתב שם בקובץ תשובות, שהאריך לברר את הראיה שהביא מסוגיא שם באופן אחר, וזה לשונו:

"גם תקרובת ע"ז אין ענינה לאסרה מצד שייחודה לע"ז מקודם להקרבתה או עכ"פ חפץ שתהא קבועה לקרבן להע"ז שיהא מובא לפניו וכדו'. [גם אי"צ לפניו מהקלקלין בגוונא דשחיטה וכעין זביחה וכמבואר לעיל]. וזאת למדנו במפורש מסוגיא דחולין דף מ' ע"א דהגמ' דנה בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלש חטאות, ופריך הגמ' הא עשה בה מעשה כל דהו – שהתחיל לחתוך סימן אחד אסרה והוי מחתך בעפר בעלמא שהרי משנעשה תקרובת ע"ז מעשה כל דהו פקע שם קדשים מיניה ואמאי יתחייב אשחוטי חוץ, וע"כ רש"י שהאריך בזה.

ותי' הגמ' דמייירי באומר בגמר זביחה הוא עובדה והיינו שהתנה שלא יהא תקרובת לע"ז רק לאחר גמר זביחה ובאותו זמן עובר גם על איסור קדשים בחוץ. והשתא אי נימא דלא שייך שם תקרובת לע"ז אא"כ יחדה קודם הזביחה לשם קרבן הו"ל לגמ' לאוקמי בפשיטות טפי דלעולם אינו מייחד כלל הבהמה לשם תקרובת ולא נאסרה הבהמה באיסור תקרובת ומשום"ה לא הוי מחתך בעפר בעלמא וחייב ג' חטאות משום עצם מעשה עבודה זרה ומשום שבת וכן משום קדשים בחוץ. ולא נעשה כלל תקרובת ע"ז ואמאי איצטריך לאוקמי שהתנה שיעשה תקרובת בגמר זביחה, דל דין תקרובת מהכא, משום איסור ע"ז עצמה יתחייב חטאת.

ומוכח מהכא דכל שעובד ע"ז והוי כעין ד' עבודות נעשה ממילא תקרובת ע"ז אף בלא שום יחוד כלל ושפיר מקשה דמכי עשה בה מעשה כל דהו אסרה מדין תקרובת ומחתך בעפר בעלמא הוא. ומשום הכי איצטריך הגמ' לאורמי באורחא דחיקא דמייירי שאומר שרק בגמר זביחה הוא עובדה ואז תעשה תקרובת."

ודבריו ברורים ביותר, שאין הראיה משום שאי אפשר לייחדו משום שהוא הוי הקדש, אלא הראיה הוא משום שהגמ' הוצרך לתרץ אוקימתא דחיקא שאמר בגמר זביחה עובדו, וע"כ אין תירוץ יותר ברור. ויש להוסיף על זה שבאמת תוס' שם (חולין מ. ד"ה לפני) כבר כתבו כע"ז, והוכיחו ששייך תקרובת ע"ז שלא לפני הע"ז, כי אם לא כן הוה ליה להגמ' לאוקמי שאין כאן תקרובת בגלל שאין הבהמה לפני הע"ז, וכנ"ל. וחזינן שהתוס' כבר ראו שיש ללמוד מזה שהגמ' תירצה באוקימתא רחוקה, שע"כ אין דרך אחרת שיש שחיטה שהיא עבודה לע"ז, ואינו נעשה תקרובת ע"ז. ובאמת באותו מידה אפשר להוכיח שאי"צ כוונה לשם קרבן, כי הגמ' היה אפשר לאוקמי ששחט שחיטה לשם מעשה עבודה, אבל לא חשב שהבהמה תהיה קרבן, ומדלא תירץ כן כנ"ל, ע"כ אין מציאות של עבודת השחיטה שלא עושה הבהמה תקרובת ע"ז.

ועוד יש להביא ראיה שלא צריכים מעשה הכנה לתקרובת ע"ז מדין מוקצה ונעבד. בבבא קמא (מ:) מובאת ברייתא שדורשת: "מן הבהמה להוציא את הרובע, מן הבקר להוציא את הנעבד, מן הצאן להוציא את המוקצה", ומוקצה פירש"י שם: "שייחדו להקריב לע"ז". לדעת רש"י ותוס' בתמורה (עי' כט. רש"י ד"ה אין, לישנא אחרינא והיא עיקר, ותוס' ד"ה עד), לא צריכים שום מעשה בכדי לעשות בהמה מוקצה לעבודה זרה, אלא מספיק שתם הזמנה. ואמרין בתמורה (כט.) שכל אלו מותרים להדיט מדהוצרך קרא לאוסרם לגבוה. ואולי מכאן ראה הגר"י בעלסקי זצ"ל שיש צורך במעשה הזמנה לפני שיעשה תקרובת ע"ז, וכן נראה שההזמנה שכתב שצריכים לתקרובת עבודה זרה היא היא מה

11. צ"ע מה כוונתו, הלא לא הוסיף הגרי"ש מאומה על דברי הגרי"ב, אלא ציטט את דבריו רק דילג כמה מילים.

שצריכים בכדי לעשות את הבהמה למוקצה. ולכן יש לדון אם שייך לעשות בהמה תקרובת ע"ז אם לא הוקצה לע"ז לפני זה.

הנה קיימא לן על אף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אם עשה מעשה בגופו כמו שחיטה, הוא כן יכול לאסור דבר שאינו שלו. אבל המשתחוה לבהמת חבירו אי אפשר לאוסרו משום נעבד, ולכן הבהמה מותרת אפילו לגבוה. ומשום שאי אפשר לאסור בהמת חבירו מדין נעבד, פשוט שהוא הדין שאי אפשר לעשות בהמת חבירו מוקצה לע"ז. ואמנם מפורש בגמ' כאן (חולין מ.) שהשוטט בהמת חבירו הוי תקרובת ע"ז על אף שאינה מוקצה, ומוקצה היינו הזמנה. ועל כרחך לא צריכים הבהמה להיות מוקצה כדי לעשותה תקרובת ע"ז, ואם יחלק המחלק בין הוקצה להזמנה, תקשה לו למה הזמנה זו ששייך לעשות לבהמת חבירו לא נאסר לגבוה מדרשת מן הצאן, כלומר על אף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מכל מקום אם הוא מותר לגבוה ע"כ לא חלה ההזמנה שעשה.

זכינו לדין: שברור מהגמרא שתקרובת ע"ז הוא אפילו אם אין כאן הכנה וייחוד כעין הקדש.

כל זה בדברי הגרי"ב כפי שמופיע בתשובתו הראשונה, אבל בתשובתו השניה שינה את הכיוון שלו, ולא כתב שצריך ייחוד החפץ, אלא כתב שצריך שני דברים בכדי לעשות תקרובת ע"ז, צריך חפץ, וצריך מעשה העבודה. ועוד לפני שנדון בטענה זו, חובה עלינו לציין שלא כיוון לומר כן בתשובתו הראשונה, שהרי כתב שם "ברור מגמרא ומסברא שאי אפשר לעשות שום פעולה ולקבוע על ידה כלפי חפץ שיהיה עליו דין תקרובת, אלא **אם כן ייחוד החפץ מקודם לע"ז**", והיינו שצריך לייחוד החפץ לע"ז, ולא סתם שצריך שהחפץ כבר קיים. אי לכך אין ראיה מהגמ' הנ"ל, כיון שהפירה ודאי הוי חפץ נפרד לפני ההקרבה.

ונעתיק את דבריו:

"...אי אפשר לדבר על תקרובת בלי חפצא של תקרובת, והאדם עצמו אי אפשר למחשביה כחפץ של תקרובת בשום פנים.

הגע בעצמך, היתכן שיאסר גופו של המשתחוה לע"ז מדין תקרובת, והשיער עד שלא העבירו הרי הוא עצם גופו של האדם כמו שהוכחתי, ואין מה לדבר עליו מענין תקרובת עד שיוסר מהאדם, ומאז שהוסר אין עושים בו שום מעשה שיקבע על ידו לתקרובת, וזה ברור לכאורה. והא דשייך דין תקרובת בדברים שאי אפשר לאסורם מדין נעבד, כגון מחובר (פרכילי ענבים) והקדש (חטאת העוף) או קרקע (מחתך עפר), אין גדרי נעבד דומין לגדרי תקרובת, כי כל אלה שייכי שפיר בתקרובת, אבל מכל מקום בעינן בכל ענין תקרובת חפצא של תקרובת ומעשה הנעשה באותו חפצא שיאסר על ידו, ובכל אלו יש חפץ ויש מעשה, מה שאין כן בענייננו כלל וכמשנ"ת.

והנה מרן שליט"א הזכיר בתוך דבריו הקדושים, שדומה לענייננו מה דאיתא בגמ' חולין למ"ד סתם מחשבת עכו"ם לע"ז נעשה הבהמה ששחטו לזבחי מתים אף בלי הקרבת שמץ מנהו לע"ז, והשחיטה לבדה היא מה שפעל בה להיות לה דין תקרובת בלי שום הקרבה אחרת בחפץ. כן הוא באמת, אבל הבהמה כולה היא ודאי החפצא של תקרובת שדברנו עליו, והשחיטה היא הפעולה שנעשית באותו חפצא, ועל ידי פעולה זו נשתנה הבהמה להיות לתקרובת ונאסרה. אבל אצלנו הגילוח נעשה בגוף האדם, כי עדיין אין כאן שיער נפרד בעולם, והאדם לא נתהפך ע"י זה להיות לתקרובת בשום פנים, ואחר הגילוח לא נעשה מעשה כל דהו בשיער, א"כ איפה היא התקרובת והאיסור.

ויש¹² לעיין דאולי שפיר נימא דיש למחשביה להשער כחפצא של תקרובת שנעשה בו מעשה שהוא הגילוח, אלא דנגד קושינו דלעיל יש לתרץ דהמצאת החפץ והמעשה שנעשה בו באין כאחד, ומה שהחפץ בא לעולם על ידי מעשה מתחשב כאילו המעשה נעשה בגוף החפץ. על זה אתרץ דדבר זה הוא גופיה מה שנתחדש על ידי תירוצו של הגמרא בבצירת פרכילי ענבים, ולא קיי"ל כהאי תירוצא כמבואר לעיל, מלבד מה שכבר בארנו בלתי ספר דפעולת הגילוח עיקרו מכוון להפעיל בגוף האדם ולא בהשער."

נסכם דבריו. יש לו הנחה שאי אפשר לעשות גוף האדם תקרובת, וממילא הוסיף שכיון שהשיער הוא חלק ממנו, אי אפשר לו להיות חפצא של תקרובת. והקשה על עצמו מפרכילי ענבים, וחידש שאף שאינו חפצא לענין נעבד הוי חפצא לענין תקרובת. ואז דן שמא שייך להחפץ לבוא לעולם ע"י המעשה בבת אחת, כמו בפרכילי ענבים, ותי' שזה גופו חידושו של הגמ' באוקימתא זו והגמ' למעשה לא נשאר בתירוץ זה.

הרי יש לפנינו הרבה הנחות, כולם בלי ראיה אחת (להתיר איסור דאורייתא!!)

¹². מכאן עד סוף הקטע נשמט [כנראה בטעות] מספר שלחן הלו.

- א- בעיני חפצא של תקרובת לפני המעשה עבודה.
- ב- שאי אפשר לגוף האדם להיות תקרובת, כמו שהשתחוהו אין גופו תקרובת¹³.
- ג- שיער נחשב לחלק מגוף האדם ואי אפשר לראותו אחרת.
- ד- אבל פרכילי ענבים אין הענבים חלק בלתי נפרד מהגפן.
- ה- יש איזה חידוש באוקימתא של פרכילי ענבים שבצרן מתחילה לכך.
- ו- ולמעשה לא נשאר עם תירוץ זה.
- ז- ותירוץ זה אינו נכון לדינא, מאחר שנדחית.

ולכאורה הדברים מופלאים, שהגרי"ב מחדש חידושים גדולים, הכל מבלי להוכיח הדבר בראיה או סברא אחת, וצ"ע. ובאמת אפשר להאריך לדחות את כל הנחותיו אחת אחת, אמנם מאחר שהסכים הגרי"ב שבאמת בצרן מתחילה לכך הוי ראייה להיפוך, רק לדעתו הגמ' חזר מזה, א"כ נוכיח מדברי הראשונים שהדין שיוצא מבצרן מתחילה לכך הוי אמת. כי בכדי להוכיח שהגמ' חזר מתירוץ זה, קודם חייבים לומר שיש איזה חידוש בתירוץ זה שאינו נכון למעשה.

כי הנה לפני שמחדשים כללים חדשים, אשר לא נכתבו לא בחז"ל לא בראשונים ולא בשו"ע הלכות תקרובת ע"ז, עלינו להכיר כמה דוגמאות של תקרובת ע"ז שמובא בראשונים. ואביא כמה דוגמאות:

- אבנים שנחצבו לצורך זריקתן למרקוליס נאסרו מזמן החציבה (מאירי ע"ז נ.).
- הדס שנחתך לשם ע"ז שנאסר מזמן הקציצה (רש"י יב: ע"פ מאירי מד: , רוקח).
- מעות שבצרן לצורך מרקוליס (מאירי ע"ז מט: , ורבינו יונה ע"ז נא:).
- עור של מנעל שנחתך לשם ע"ז (שאלתות פח, מאירי וספר ההשלמה יבמות קג:).
- שופר שנחתך לשם הע"ז (מאירי ר"ה כח:).
- כלים שנחתך לשם ע"ז (רמב"ן רשב"א ריטב"א בשם הראב"ד ע"ז נב:).
- לולב שנחתך לשם ע"ז (ספר השלמה, מאירי, ראמ"ה, ספר המכתם סוכה לא:).

ובכולם הראשונים למדו שהמעשה חתיכה לבד אוסר את החפץ ודימו את זה בפירוש לפרכילי ענבים שבצרן מתחילה לכך. ואף אחד מהם לא העירו שתירוץ זה אינו נכונה למעשה, או שמא אין כאן חפץ מוכן עוד לפני החתיכה, והרי לולב אינו עומד לגזוז כלל, ואעפ"כ שפיר נעשה תקרובת, והוא הדין שיער האדם **ותו לא מידי**.

ועי' בהערה¹⁴.

13 צ"ע מה הדמיון, הרי אין מעשה כעין זביחה בהשתחוואה ולכן אין גופו תקרובת, אבל אילו ישחוט אדם לפני הע"ז ודאי יהיה גופו תקרובת, ואם אין גופו של חי תקרובת, אולי זה רק משום שחי כמחובר לקרקע, אבל קודם נוכיח שאי אפשר לגוף האדם להיות תקרובת ואח"כ נדבר.

14. והרבה יש להשיב על זה. חדא, לא ידעתי מנא ליה כלל זה שצריך להיות חפץ נפרד לפני מעשה ההקרבה, ולא הביא שום ראיה לחידוש זה. וצ"ע מאי סברא איכא בזה, הא הסיבה שתקרובת ע"ז אסורה הוא משום שהוקרב דבר זה לע"ז, ומאי שנא אם לפני ההקרבה הוא אינו חפץ בנפרד, הא למעשה דבר זה הוקרב לע"ז.

וגם לא ברור כלל איזה חילוק יש בין שיער שמחובר לאדם לפרכילי ענבים שמחוברין לגפן שמפורש בגמ' ששייך לעשותם תקרובת ע"י הקציצה בלבד. ובאמת בסנהדרין טו. מבואר שאותו שיטה שאית ליה ששער העומד לגזוז כגזוז דמי ס"ל נמי שענבים העומדים ליבצר כבצור דמי (חוץ מלענין מודה במקצת שהוא דין בסמיכת דעת, כמו שכתבו בתוס' שם ד"ה בענבים, וכן מבואר בר"ן שם בשם הר"ף, ועי' ריטב"א גיטין לט., ואכמ"ל), אם כן ענבים ושער האדם הם באותו הגדרה.

וזה שכתב שאי אפשר לגוף האדם להיות אסורה משום תקרובת ע"ז, לא ברור כלל, כי אילו נשחט אדם לפני הע"ז (כמנהג הרבה מעבודה זרות בעבר, עי' דברים יב, לא ורמב"ן סוף פרשת אחרי מות) אין שום סיבה לומר שאין בשרו נאסר גם משום תקרובת ע"ז, וכל הסיבה שהשתחוהו לע"ז אין גופו אסורה הוא משום שלא היה כאן שום מעשה הקרבה כעין זביחה כלל, ואינו ענין לניד"ד, ואין שום סיבה להניח ששער שנחתך מבעל חי לשם הע"ז אינו אסורה משום תקרובת ע"ז.

ויהיה איך שיהיה, יש ראייה מהראשונים דלא כזה, שאף שלא ידוע איזה חילוק הוא ראה בין פרכילי ענבים לשער אדם, אמנם אולי אפשר לומר שפרכילי ענבים משום שהם פרי, נחשב כחפץ אחרת, אבל מצינו בראשונים (עי' סוכה לא: בראמ"ה, מאירי, ספר השלמה וספק המכתם, מאירי ר"ה כח.) שלולב שנקצץ מהדקל לשם ע"ז דינו כתקרובת ע"ז, על אף שלפני כן לא היתה אלא ענף בעלמא, וכן יש להוכיח משופר, וכן מאבני מרקוליס שנבצר מתחילה לכך. וכן יש להביא ראיה מהראב"ן סי' ד"ש שכתב שהצואה של בעל פעור הוי תקרובת ע"ז, על אף שלפני מעשה העבודה לא היה בעולם כלל, ולא שייך לעשות לו שום מעשה הכנה. ובאמת הרב בעלסקי כנראה לא ידע על הראב"ן, כיון שכתב בתו"ד "דאין הצואה נאסרת אצל פעור מדין תקרובת" כדלעיל.

סימן ז', אם דיני הע"ז תלוי בדעת הכומרים או בדעת ההמון עם העובדים.

עוד כתב הגר"ב (בתשובתו השניה):

"ואף אם תרצה לומר שע"י כל הנ"ל יצאה לו להרב א"ד אמיתת כוונתם של אלו, הלא דרך עבודתה נקבע ע"י המומחים וספרי הדת שלהם (כך הם דברי הרשב"א ע"ז נ"א ע"ב, ד"ה מתני' מצא, וזה לשונו: "שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה בכך", ע"ש ופשוט הוא), א"כ מה בכך שאצל כמוש הוה העברת שיער דרך עבודה, מאחר דאינו כן הכא."

כאן טוען הגר"ב טענה מחודשת, שכיון שיש מושג של חוק עבודתה, א"כ רק כומר ומומחה בספר דתיהם יש להם הזכות להגיד מה הם מאמינים. הנה מסברא טענה זו רחוקה, כי כל ע"ז שטות והבל הוא, ומה לי מה שאחד שמכנה לעצמו כומר חושב, וכי דעתו עדיף מהשני שאינו קורא לעצמו כומר ואעפ"כ עובדהו כהבנתו? אין אמת ושקר, אלא הכל שקר, אם כן כל אחד יכול ולחדש השקר שהוא מתחבר עליו. ודברי הרשב"א אינם ענין כלל, כי בודאי יש חוק עבודתה, אבל זה לא מה שנקבע ע"י ספרים וכומריהם, אלא זה נקבע ע"י מה שנהגו בפועל.

קודם כל מאוד ברור שהכומרים חושבים בדיוק כמו העובדים הללו, ומנהלי הטמפל אומרים בפירוש שכוונתם ליתן להאליל שיער משום שחסר לו שיער, וכן הכומר הראשי אמר לשליח הבי"ד (זה מסורט) שהם נותנים השיער למלאות קרחה שיש לאליל, ואף אילו ימצאו איזה פרופ' שאומר שהדרך ה"אמת" לעבוד עבודה זרה שלהם הוא לכוון להכנעה, על אף שאולי יש לצדד שמא ע"ז מוגבל למה שהכומרים אומרים, פשוט שאין צד שהוא מוגבל למה שאיזה פרופ' שאינו מבני דתם אומר. ועוד, כמו שכבר כתבנו לא מובן כלל ההיתר אם הוא נעשה לשם הכנעה. מכל מקום אפילו אם תמצא לומר כדבריהם, נברר מה הדין אם הגוים עובדים ע"ז נגד הבנת הכומרים.

ולכאורה טענה זו שאין כח ביד פשוטי עם לאסור תקרובת ע"ז אם הכומרים חושבים שראוי לעבוד הע"ז באופן אחר הוא טענה תמוהה במאוד מאוד, כי הרי כל ע"ז שטות והבל הוא, ולמה יש כח רק במי שקורא את עצמו כומר לחדש איזה שטויות היא עבודתה, הלא כל אחד מהם יכול לבנות במה לעצמו ולעבודה כפי מה שעולה על רוחו, ופשוט. ויותר מזה ממקום שבאו שם תשובתם, כי בדברי הרשב"א הנזכר מפורש ששייך לכל אחד לחדש עבודתה, וזה לשונו במלואו:

"פרכילי ענבים ועטרות של שבלים. פירשה רבה בר עולא בגמ' כגון שבצרן מתחלה לכך, כלומר שיש בחוקיהם **לבצרן מתחלה לכך**, וליכא לפרושי בדידיעין ודאי דבצרן מתחלה לכך דהא מצא קתני, ואומר רבינו הרב נ"ר דאע"ג דבבשר הנכנס לע"ז לא חיישינן דילמא נשחט מתחלה לכך, הכא שאני דאין דרכן להביא מן הבצור אלא ממה שבוצרין מכרמיהן בתחלה לכך אבל בשר דרכן להביא מן החתוך, והילכך אף בפרכילי ענבים אי ידעינן דאינם קפדין בחוקיהם לבצור מתחלה לכך אף הענבים הנמצאים שם מותרין **עד דידיעין שנבצרו מתחלה לכך**".

ומבואר מדבריו שעל אף שכתב שתלוי בחוקותיהם, מ"מ כל ההיתר אם אינו בחוקותיהם הוא רק משום שאז אין לנו להניח שנבצר מתחילה לכך, אבל אם ידיעין שבצרן מתחילה לכך, אפילו אין זה דרך עבודתה בחוקותיו, כל שבצרן מתחילה לכך עדיין אסורה.

ובאמת יש משנה מפורשת שאפשר לעשות תקרובת עבודה זרה גם שלא בדרך עבודתה הרגילה. תנן (ע"ז נא:): "מצא בראשו מעות כסות וכלים הרי אלו מותרים, פרכילי ענבים, ועטרות של שבלים, ויינות, שמנים וסלתות, וכל דבר שכינא בו קרב לגבי מזבח, אסור". ומבואר שהמשנה מיירי במרקוליס כמו שפירשו כל הראשונים (רש"י, תוס', פיהמ"ש להרמב"ם, רשב"א, תלמיד רבינו יונה, ריטב"א, תורי"ד, מאירי), ועבודת מרקוליס ידוע לנו שהוא באבנים, ולא בפרכילי ענבים ולא בשמן וסלתות, שהם בדיוק אותן הדברים שאמרו רבותינו שהוא נוי סוכה, ואעפ"כ חזינן שהדבר נאסר משום תקרובת עבודה זרה.

וכן כתב הרשב"א בפירושו: "...דמתניתין לכאורה אפי' בשאין דרכה בכך מיירי דהא ממרקוליס סליק וסתם מרקוליס אין דרכו אלא בזריקת אבנים ולא בפרכילי ענבים וסלתות" עכ"ל.

וכן מבואר מהגמ' שעבודה זרה שעבודתה בקשקוש מקל לבד, אם שבר מקל חייב, על אף שאין זה ממש דרך עבודתם.

ובאמת כל עבודה זרה של פסלים היה רק טעות ההמון בדעת הכומרים כמו שכתב הרמב"ם (ריש הלכות ע"ז פ"א) שבימי אנוש טעו לחשוב שיש לעבוד את עבדי המלך, ולכן חילקו כבוד לכוכבים ומזלות, ועשו צרות לכבוד המזלות והקריבו להם קרבנות, ומפורש תוך דבריו "והכומרים אומרים להם, שבעבודה זו תרבו ותצליחו; ועשו כך וכך, ואל תעשו כך וכך", ומפורש שעל אף שעשו עבודתם בתחילה ע"פ ציווי של הכומר, לבסוף טעו ההמון עם לחשוב שיש לעבוד הצורות של עץ ואבן מטעם עצמם ולא מטעם הכוכבים והמזלות, בעוד שהכומרים שבהם ידעו שכל הפסלים הם לכבוד הכוכבים, ע"ש בכל דבריו באריכות. ומבואר שבאמת כל עבודת פסילים היה טעות בעיני הכומרים, ואעפ"כ פשיטא שהוא ע"ז.

אולם, יש ענין של דרך עבודתה, והוא לחייב מי שאינו מכוון לקבל עליו לאלוה. כלומר הזורק אבן למרקוליס בלי כוונה עבד ע"ז כמו שהוכחנו לעיל, ואילו הזורק אבן לבעל פעור בלא כוונה פשיטא שאינו חייב, דמאי קעביד. אבל אם ע"י

זריקת אבן לבעל פעור חידש שזהו עבודת בעל פעור, פשוט שהוא עבד ע"ז וחייב, ומקסימום הוא חידש לעצמו דת חדש של ע"ז. ולכן מנהג הגוים נוגע לאסור מעשה כמעשיהם אף בלא כוונה. ולכן עבודה זרה שאין עבודתה בזריקת מקל, אינו חייב ונאסר אם שבר המקל סתם, אבל אם ע"י שבירת המקל חידש שזו היא עבודה לפסל זה, פשיטא ופשיטא שהוא חייב¹⁵, וכן כתב המנחת חינוך (כו, א).

סימן ח', במחלוקת הראשונים בענין כעין פנים.

במס' עבודה זרה נא. גרסינן:

"אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון אמר רב, עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה, חייב, ונאסרת; זרק מקל לפניה, חייב, ואינה נאסרת. אמר ליה רבא לרב נחמן, מאי שנא שבר דהויא ליה כעין זביחה, זרק נמי הויא ליה כעין זריקה, א"ל, בעינן זריקה משתברת וליכא".

"תנן: מצא בראשו כסות ומעות או כלים, הרי אלו מותרין. פרכילי ענבים, ועטרות של שבלים, ויינות, שמנים וסלתות, וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח, אסור. בשלמא יינות שמנים וסלתות, איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה משתברת, אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים, לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה משתברת איכא? אמר רבא אמר עולא, כגון שבצרן מתחלה לכך".

ובהמשך הסוגיא איתא:

"א"ר אבהו א"ר יוחנן, מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודה זרה שהוא פטור, שנאמר: זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, לא אסרה תורה אלא כעין פנים".

ונחלקו הראשונים מה הן תנאי תקרובת עבודה זרה.

לדעת רש"י (וכן דעת הרא"ש שם סי' א', וכן מבואר כבר בשאלות פת, וכן כתב הריטב"א בשם רבינו יונה, וכן דעת המאירי, והטור סי' קלט, וכן כתבו עוד כמה ראשונים) יש שתי דרכים לעשות תקרובת ע"ז, או ליתן מתנה להעבודה זרה בדבר שהוא כעין פנים (היינו כעין הנעשה במקדש), או על ידי מעשה כעין שבירה שהוא תולדה דשחיטה, בתנאי שזו עבודה זרה שיש לו עבודה עם חפץ הזה, למשל עבודה זרה שעבודתה בקשקוש מקל, אם שבר מקל לפניה חייב מיתה ונאסרת שברי המקל משום תקרובת עבודה זרה. ועל אף שאין דרך עבודתה בשבירת מקל אלא בקשקוש מקל, מכל מקום כתבו הראשונים ש"מקל לעבודה זרה זו הוי כמו בהמה לאחרת". וכשם ששחיטת בהמה חייבת בכל עבודה זרה אפילו אם אין דרכה בכך, הוא הדין לעבודה זרה זו שעבודתה במקל, שבירת המקל שהוא כשחיטה אוסרת את המקל אפילו אין דרכה בשבירה. נמצא שאפילו אם אין העובדים עובדים אותה על ידי שבירת מקל, מכל מקום בשבירת מקל חייב מיתה והמקל הוי תקרובת עבודה זרה. לסיכום, 'דרכה בכך' הוא רק תנאי בכדי לשייך חפץ מסויים לאליל זה.

בסוגיא שם מבואר בדברי רש"י (ע"י רש"י נא. ד"ה חייב) שמעשה זריקה של צואה לחה, או ניסוך מי רגלים או שחיטת חגב, חייבים אף בעבודה זרה שאין דרכה בחפצים אלו. וביאר הריטב"א, ששבירה שהיא רק תולדה דשחיטה אינו אסור אלא בעבודה זרה שעבודתה במקל, אבל מעשה ניסוך במי רגלים או מעשה זריקה בצואה לחה ומעשה שחיטה בחגב שהם מד' העבודות של פנים הם אסורים אף בעבודה זרה שאין דרכה בדברים אלו. אמנם התוס' (שם נא. ד"ה חייב) נקטו שגם בזריקה חייבים רק אם עבודתה בכך, ולכן שחיטת חגב נאסר רק אם עבודתה בחגב.

ורבי יוחנן שאמר שאינו חייב אם שחט בהמה בעלת מום לעבודה זרה, לדעת רש"י, רבי יוחנן מיירי בעבודה זרה שאין לה ענין עם בהמת בעלת מום, ולכן אין לחייבו משום שעבד עבודה זרה כדרך עבודתה, אלא שיש צד לחייבו משום שבכל עבודה זרה חייבין על שחיטת קרבן גם אם אין זה דרך עבודתה, ועל זה מחדש רבי יוחנן שאיסור זה נלמד מבלתי לה' לבדו, ורק מה שעושים בבהמ"ק אסורה בכל עבודה זרה, ולכן בבהמה בעלת מום שאינו ראוי לפנים אין לחייבו אם אין דרך עבודתה זרה בבעלת מום. נמצא, שאין מחלוקת בין רב שמחייב בשבירת מקל לרבי יוחנן שפוטר בבהמת בעל מום,

15. כל הדיון כאן אינו אלא על תקרובת ע"ז אם אפשר לעובדו בדרך שאין הדרך לעובדו, אבל פשיטא אם אחד עשה איזה עבודה לאיזה דבר, אפילו אין דרכו בכך, מצד איסור עבודה זרה הוא חייב מיתה, כי האיסור הוא באמונה בע"ז, ופשוט. ואם כן, זה שכתב השו"ע שאם שבר מקל לפני ע"ז שאין עבודתה במקל "פטור ואינו נאסר" ע"כ זה מיירי ששבר מקל סתם בלי שום מחשבה, דאי באמת הציור הוא שזה הלך לע"ז שאין עבודתה במקל וחידש בדעתו שיש פולחן לשבור מקל, א"כ למה הוא פטור ממיתה. וזה עוד ראייה למש"כ שכל העובד דבר שהדרך לעבוד אותו אפילו אם לא קיבל עליו לאלוה, חייב, ודו"ק. וזה גם מוכח מזה שזרק מקל הוי פטור, כלומר שמלבד שאינו תקרובת ע"ז, גם אינו חייב משום ע"ז, ועל כרחך מיירי שעשה זה בסתמא, ודו"ק.

אלא רב מייירי בע"ז שעבודתה באיזה חפץ ואז חייבין על שבירתה, ורבי יוחנן אומר שבדבר שאין דרכה בכך אינו חייב אלא הראוי לפנים, ודו"ק.

ודעת הרמב"ן ודעימיה היא שיש מחלוקת בין רב שמחייב בשבירת מקל, לרבי יוחנן שפוטר בבהמת בעלת מוס. לדעת רב כל מעשה כעין שבירה אסור בכל עבודה זרה שבעולם והמקל נעשית תקרובת ע"ז, והא דנקטה הגמ' "עבודה זרה שעובדין אותה במקל" לרבותא אשמועינן, שאפילו בעבודה זרה זו שעבודתה בקשקוש מקל, מכל מקום העושה שם זריקה לאו דווקא חייב¹⁶. ולדעת רבי יוחנן יש תנאי אחד בתקרובת ע"ז, והוא שתקרובת עבודה זרה אסורה רק בדבר הקרב בפנים.

הנה במשנה מפורש שפרכילי ענבים אסורים משום תקרובת עבודה זרה, והגמ' שואלת שאין פרכילי ענבים לא כעין פנים ולא כעין זביחה, והגמ' תירצה "כגון שבצרן מתחילה לכך"¹⁷, כלומר שיש מעשה כעין זביחה. ואמנם זה רק מתרץ הא שאין פרכילי ענבים כעין זביחה, אבל זה שקבע הגמ' שאין ענבים כעין פנים כפשוטו נשאר למסקנת הגמ'. אבל לדעת הרמב"ן שלומד שלר' יוחנן אין חייבין אלא אם הוא כעין פנים, עדיין צ"ע למה פרכילי ענבים אסורים, הלא אינם כעין פנים. והרמב"ן ודעימיה הוצרכו לדחוק ולומר שאמנם אמרו בגמ' שאין פרכילי ענבים כעין פנים, אבל זה רק בשיטת רב שמחייב בשבירת מקל, אבל לדעת רבי יוחנן שרק דבר שהוא כעין פנים נאסר משום תקרובת ע"ז, צריכים לומר שפרכילי ענבים נחשבים כעין פנים משום שהוא מובא בפנים בביכורים, אבל לדעת רב צ"ל שמה שמובא בפנים בביכורים לא נחשב כעין פנים. וכמובן זה דוחק גדול, כיון שהגמרא אומרת בפירוש ובסתמא שפרכילי ענבים אינם כעין פנים, ומנא לנו לחדש שרבי יוחנן ורב חולקים בזה בעוד שהגמרא סתום. הרמב"ן פסק כדעת רבי יוחנן.

הראב"ד למד כמו הרמב"ן שיש מחלוקת רב ור' יוחנן, אלא שלדעתו קי"ל להלכה כרב, ולכן בכל ע"ז שבעולם אם עשה מעשה כעין שבירה חייבים, ואם הוא דבר כעין פנים חייבים אפילו אם אין מעשה שבירה.

ודעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות ע"ז ה"ד) הוא כעין שיטת רש"י, והיינו שלהלכה קיימא לן כדברי שניהם, ששבר מקל שייך להיות תקרובת ע"ז בעבודה זרה שעבודתה במקל, ובעלת מוס ושחיתת חגב אינם תקרובת ע"ז. האריכו הראשונים והאחרונים לברר שיטתו (עי' חזו"א סי' נו ד), מכל מקום הנוגע לנידון דין, דעת הרמב"ם הוא ששבר מקל בעבודה זרה שעבודתה במקל הוי תקרובת ע"ז.

הנה להלכה קיימא לן כדעת רש"י¹⁸, שבעין שבירה חייב ונאסר אם דרכה בחפץ זו, ומעשה שחיתת וניסוך חייבין ונאסר אפילו אם אין דרכה בכך, ושחיתת חגב אסורה בכל ע"ז שבעולם. וכל דבר שהוא כעין פנים נאסר אפילו במתנה בעלמא ובלי אחד מד' העבודות.

הנה הגר"ב כתב להגר"ש :

ה. סוף כל סוף אי אפשר להתחמק מהמון רבוותא דסבירא להו להלכה דבשביל שבירת מקל ותלישה כעין זביחה לא נאסרה שום תקרובת, דלא נקטינן להלכה כמ"ד דס"ל הכי, הלא המה הרמב"ן ותלמידיו, הרא"ש והר"ן ועוד. ואף דהמחבר בשו"ע לא הביאם, הלא לא הביא ג"כ הא דבצרן מתחילה לכך, ומידי ספיקא לא נפקינן, הרי לפנינו עוד צירוף חשוב לקולא.

כלומר הוא רצה לצרף דעת הרמב"ן לנידון זה כיון שאין תקרובת עבודה זרה כלל בדבר שאינו כע"פ. ורצה לומר שאין הוכחה מהשו"ע להיפוך כיון שהוא לא הביא הדין של בצרן מתחילה לכך.

והגר"ש ענה לו :

עוד כתב, "אי אפשר להתחמק מהמון רבוותא דסבירא להו להלכה בשביל שבירת מקל כעין זביחה לא נאסרה, הלא הם הרמב"ן והרא"ש והר"ן". והנה הטור בסי' קל"ט פסק "אליל שעובדין אותה במקל, פירוש שמקשקשין לפניה במקל, ושבר מקל לפניה נאסר, ששבירת מקל דומה לזביחה". וכ"כ בשו"ת שבות יעקב בהשמטות לח"א

16. היינו לדעת ר' יהודה אמר רב בדף נא : שאמר זריקת מקל פטור, אבל רב נחמן אמר רבה בר אבוב שמחייב בזריקת מקל מחייב משום שאין השינוי בין זריקה לקשקוש מספיק, וזה מחלוקת אמוראים אליבא דרב.

17. פירש"י שבצרן מתחילה לכך "לצורך עבודה זרה, ובבצירותן עבדה לעבודה זרה דהוי כשבר מקל לפניה דדמי לזביחה". מבואר שאין שום חידוש באוקימתא של בצרן מתחילה לכך חוץ מזה שחיישינן שמא בצרן לכך. אבל זה שאם באמת נבצרו לכך הוי תקרובת ע"ז הוא פשוט ביותר, כיון שיש כאן מעשה עבודה דומיא דשבירת מקל.

18. אין שום חידוש שככה פסק השו"ע בדין שבירת מקל, מאחר שכן הוא דעת הרמב"ם והרא"ש, וככללו הידוע, ודו"ק. ובאמת כן הוא דעת רוב רבותינו הראשונים, הלא הם : השאלות (פח), רש"י, בעלי התוספות, ההשלמה (סוכה לא :), רבינו אברהם מן ההר (שם), הרא"ש, רבינו ירוחם, הטור, וכן דעת הר"י והרי"א, והמאירי, ורבינו יונה.

סי' י"ב, זה לשונו "באשר שידוע ומפורסם, הביאו הסמ"ע בדוכתי טובא, שבכל מקום שפסק הטור נגד הרא"ש אביו צריך להביאו". זאת ועוד בפסקי הרא"ש שלפנינו (ע"ז פ"ד סי' א') כתוב "והא דבעינן זריקה המשתברת היינו בדבר שאין מקריבין ממנו כגון שבירת מקל". והר"ן, הן בפירושו על הרי"ף והן בחידושו, אמנם הביא דעת הרמב"ן, אבל הביא גם דעת החולק ע"ש.

ולא ברור כל כך מה השיב לו הגרי"ש, כי אמנם טעה הגרי"ב שהרא"ש והר"ן אוחזים כשיטה זו, אבל למעשה שיטה זו קיימת בדעת הרמב"ן ועוד, וא"כ עדיין למה לו ראה הגרי"ש צד לצרפו, והגרי"ב הסביר משום חומרא דעבודה זרה.

והגרי"ב ענה :

ומש"כ מרן בענין דעת הרמב"ן וכו', לא הבאתי זה אלא לצירוף להקל היכא דכבר מוכיחים כל הטעמים והסברות לקולא, מלבד מה דאתחזק להיתרא, אלא דחשש מרן משום חומרא דע"ז, על כן אמרתי לצרף דעתו המקילים אף דלית הלכתא כוותיהו, ובפרט היכא דכל יסוד האיסור בנוי על הא דפרכילי ענבים דנאסרו בבצרון מתחילה לכך, והרי השמיטוהו כל הפוסקים, ולכאורה טעמם מוכח דלא קאי האי תירוצא במסקנה, שהרי אסרו דברים המובאים בפנים בהבאה בעלמא, ולא צריך לדחוקי בתירוצא דבצרון מתחילה לכך, ומוכח דלית הלכתא כהאי שינויא כלל, דאילו כך היו מביאים אותו להלכה אף דלא בעי ליישב קושיית הגמ' בזה, הואיל ונפק"מ בו למעשה, אלא מוכח דס"ל לגדולי הפוסקים דלא קאי למסקנה שאין לאסור שום דבר דאינו ממין המובא בפנים ע"י בצירה מתחילה, דלא מקרי ע"י זה דנעשה בו כעין ד' עבודות. ואחר הביאור, נראה דבוודאי יסכים מרן שליט"א דשפיר יש בכ"ז סיוע רב להלכה.

ודבריו אינם מובנים, חדא לא מובן מה הצד שלא קיי"ל כבצרון מתחילה לכך, הלא אין שום חידוש בדין שיצא ע"י אוקימתא זו, וכמו שהשו"ע פוסק ששבירת מקל אסורה, הוא הדין כל דבר שלא מובא בפנים נאסר ע"י מעשה כע"פ. ועוד כבר הארכנו לעיל שמהראשונים בעוד כמה מקומות מבואר שאכן קיי"ל כתירוץ זו שאם נבצר מתחילה לכך הוי תקרובת ע"ז.

כלומר שכל הצד שהגרי"ב רצה לצרף שיטה זו הוא מפני שיצא לו שאפשר שקיימא לן כן, ומאחר שזה אינו שוב אין צד לצרפם.

חוץ מזה יש מה להעיר שאין לצרף שיטה זו משום שיער נחשב כע"פ דומיא דביכורים, והארכנו במקו"א.

תשובות הגרי"ב עם הערות:

תשובת הגרי"ב בלסקי זצ"ל 1

שלחן הלוי סימן כח.

מבוא:

בשנת תשס"ד התעורר חשש באשר למקור השערות של הפאות הנכריות, שמקורם מהודו מבית ע"ז שלהם, אשר לשם באים מאמיניהם וגוזזים את השיער. והספק היה מכמה פנים: האחד אם יש דין תקרובת ע"ז על השערות הנגזזות שם, ועוד, גם אם נאמר שיש לזה דין תקרובת ע"ז, מה כמות השערות הבאה משם בפרט ומהודו בכלל, לעומת השערות הבאות ממקומות אחרים, כדי לדעת כיצד לדון על הפאות שלפנינו, ואם יש בהם דין תערובת וביטול.

ובתוך כל הדין ודברים הדיונים והבירורים, נסע לאותו מקום שבהודו הרה"ג רא"ד [דונר] שליט"א, כדי לעמוד על הדברים ולבודקם מקרוב, וכשחזר הביא את התרשמותו לפי מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, ועל פי דבריו ועדותו של הרא"ד הורה מרן שליט"א כי יש לאסור את הפאות שמקורן בהודו.

(וזאת למודעי שכבר בשנת תש"נ עלתה שאלה זו לפני מרן הגרי"ש שליט"א, ופסק דלפי הנתונים שהובאו בפניו אז¹⁹, הפאות מותרות, ונדפסו הדברים בקובץ תשובות ח"א סי' ע"ז, ובתוך דברינו הזכרנו תשובה זו.)

וז"ל האיסור שנתפרסם בשמו:

בס"ד אור לכ"ב אייר התשס"ד
לבקשת מרן שליט"א נסע הגאון רא"ד ד. שליט"א דיין בלונדון למדינת הודו לברר את ההיבטים המעשיים של פאות נכריות הנעשות משער אשה בהודו.
לפי הבירורים שערך עולה כי השיער הנגזז במיתחם העבודה זרה - בטירופאטי דינו כדין תקרובת ע"ז.
לפיכך הורה מרן עט"ר הגרי"ש אלישיב שליט"א שאין להשתמש ספירות העשויות משער אדם שמקורן בהודו.

19. ליתר דיוק לא היה שום הוראה להיתר מהגרי"ש בתש"ן, אלא כתב הגרי"ש אז "אכן כל דברינו סובבים והולכים עפ"י דברי המומחה הנ"ל. וכמובן שאין בידי לקבוע עד כמה דבריו מתאימים למציאות. כי לפי"ד כת"ר קיים הכחשות וסתירות בעצם מעשה התגלחת. והדבר טעון איפוא בירור גופא דעובדא היכי הוי." כלומר שחשש הגרי"ש שהמציאות אולי אחרת, ומעולם לא הורה למעשה בענין.

20. בפגישת הרבנים בניו יורק טען הרא"ד שהמכתב אינו מדויק, כי השיער נידון כקבוע לדעת הגרי"ש. ולבסוף, קיומו דבריו כשכתב הגרי"ש את תשובתו המובא להלן שנוקט כדבר פשוט שיש דין קבוע להשיער.

21. איני יודע מאי קאמר, כי כל דבריו הוא לברר המצב שהיה לפני נסיעת הרא"ד, והנה בתש"ן רק ביררו דרך פרופ' אחת (ד"ר מוהן) שבאמת המעיין שמקור לא ברור כלל להיתר, והסכים שהשיער הוא אופעריינג רק לא סאקריפייס (והארכנו במקו"א איך שתירגמו דבריו שלא כהוגן לפני הגרי"ש בתש"ן),

ולמחרת נתפרסם עוד בשם מרן שליט"א:

... עפ"י המידע העכשווי, רוב הפאות הנמכרות או המיוצרות בארה"ק: מקורם בשער ממדינת הודו (גם אם היצור נעשה במדינה אחרת) ולכן כל פאה שאין ידוע מקורה – אסורה בשימוש...

בארצות אחרות: אם רוב הפאות הנמכרות או המיוצרות במקומות אלו אינם משער הודי – הרי פירה שאין ידוע מקורה אינה נאסרת (מדין כל דפריש²⁰), אך חובה לברר את מקור הפאה...

ביעור: א. פאה שמקורה ממתחם הע"ז – חייבת בביעור. ב. פאה שמקורה מהודו – ראוי לבער.

ועל פסק הלכה זה יסובו חילופי המכתבים דלהלן.

[המוסגר בסוגריים מרובעות עם מקף בראשיתו הוא תוספת על הנכתב במכתבים המקוריים]

וזה החלי במכתבי למרן שליט"א.

הנני בזה להציע לכבוד מרן שליט"א מה שנתעורר אצלי בענין הנ"ל [האיסור שהוציא מרן שליט"א על הפאות], ולא אאריך בהבאת מקורות וראיות כי הכל ידוע ומבורר אצל מרן שליט"א ואין צורך להוכיח על המוכח מכבר, אחלק בעזרת ה' הא דלהלן לג' חילוקים:

א. קיצור המצב ההלכתי שנתקבל ונתחזק טרם נסיעתו של הרב א"ד שליט"א, ושעל פיו בנו [עד היום] טעמי ההיתר.

ב. מה שנשתנה עקב סיפורו של הרב א"ד וביקורו.

ג. מה שיש להעיר אחר כל זה, ואולי יתברר שיש כאן טעמים חזקים להיתר על אף השינויים הנ"ל.

א. המצב ההלכתי שנתקבל טרם נסיעתו של הרב א"ד:

מאחר שהעידו ומסרו המון אנשים וכולם כיוונו לדבר אחד, ביניהם בעלי תשובה ילידי הודו, ביניהם גרים בני כמרים והרבה כומרים עצמם, ומומחים ופשוטי עם²¹, נקטו לדבר פשוט שדרך פעולתם בסביבות האליל היא כך: עולים לבנין התספורת שבגובה ההר סמוך להיכל האליל ושם עושים תגלחת. כולם אמרו **שתועלת** התגלחת היא להשפלת הגאווה והיופי, ואף

ולא דנו, לא עם כומרים ולא עם בני כומרים, ולא עם גירי צדק, ולא עם מומחים ולא עם בעלי תשובה ולא עם פשוטי עם. ואם כוונתו לומר שבתשס"ד כן ביררו (על אף שכתב שזו המצב לפני הנסיעה, ולא דק), אז להוי יודע שזו הגזמה גדולה למאוד למי שמכיר בדיוק עם מי עשו הבירורים, והאריכו בזה בקוני הישכם אוהבים. אבל יהיה איך שיהיה, היום אכן עשו בירור מובהק אשר אין אחריו ספק – וגם ניתן למסור אותו לפני כל מבקש – ע"פ המון ספריהם, דברי הכומרים הראשים בטמפלים, מומחים לדת הזה (כולל פרופ' שעסקה בעיקר עם הטמפל הזה 40 שנה, וכתבה כמה ספרים על זה), התכתבות עם מנהלי הטמפל, הקלטות והסרטות עם הספרים והעובדים שם. והכל עולה לדבר אחד אשר אין אחריו שום ספק. ויוצא ברור כשמש שמלבד הטעם הסמלי של הכנעה שהם אומרים, כולם מאמינים שהשיער מגיע לאליל איך שיהיה, כדי למלאות את קרחתו, והוא קרבן באותו משמעות של הקוקוס שמקריבים על המזבח. זה קיצור גדול, והרוצה לברר זה בבירור יפנה אלי.

כמקום קדוש (כפי עדותו של הרב א"ד נ"י) הוזה בזה כלפני האליל ממש, ואודא ליה האי טעמא²⁷.

מה שיש להעיר לענ"ד:

א. נקטינן להלכה כדעת רש"י ז"ל ע"ז נ' ע"ב, ד"ה שבר וכן הוא בשו"ע יו"ד סי' קל"ט סעיף ג', דשבירת מקל אינה אוסרת אלא אם כן דרך עבודתה בכך, או שעובדין אותה במקל ע"י קשקוש וכדו', אז אף שאין בשבירה דרך עבודה, יש בה במה לאסור. והנה כאן אין בשיער שום פעולה כעין קשקוש כלל, מלבד החיתוך מראשם גופיה, כי ברגע קט משנחתך השיער מראשם יצא מרשותם של המתגלחים והושלך על הארץ ואח"כ שמים אותו בפח, והם (המתגלחים) פקע מהם שום התערבות בשערם מאז²⁸.

ואף אם תרצה לומר שיש איזה מעשה, הלא כל זה לאחר התגלחת²⁹, וא"כ לא היה נאסר השיער רק ע"י מה שדרך עבודתה בגילוח. ולכאורה דבר פשוט הוא שדרך עבודתה נקבע ע"י מה שהכמרים והמומחים מחליטים, ועל הדרך הרשמית המובאת בספריהם, וע"י מה שמפרסמים בכל רחבי העולם והנודע לגרים וכו', לא ע"י מה שהפשוטים מבטאים מתוך התלהבותם. ואף שנוכל לנקוט שיש בזה כוונת עבודה ותקרובת, מכל מקום בלי דרך עבודה לית בזה כלום³⁰.

ב. נקטינן (ובחים מ"ז ע"א, חולין ל"ח ע"ב, רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ד הלכה א') דאין מחשבה וכוונה אלא אצל העובד ולא אצל הבעלים, ואין הבעלים מפגלים או מחשבים כלל. והנה הרב א"ד הגיד לי שהספרים אמרו שעובדים ע"פ מה שמשלמים להם שכר פעולתם, ביטויים כולם מסוג זה, וברור שמשלמים ע"י ההיכל והכמרים, א"כ עושים לפי דעת אלו בדוקא ולא לפי דעת המתגלחים, והלא הכמרים ואנשי ההיכל כולם סוברים³¹ ומצהירים על התגלחת שהיא מעשה בגוף האדם לשוייה למגולח, או למגולח במקצת כעין האי עובדא דהנערות בעלות שיער יפה (הרב א"ד העיד שראה שבאו שם כמה נערות שחסו על שערן, ועל כן לא גזזו משערותיהן

את"ל שיש בתגלחת עצמה עבודה לאליל, לית בזה דין תקרובת, דהרי הפעולה הנקובה היא מעשה ההתגלחות בגוף האדם, לא הקדשת השיער ע"י התגלחות³², רק פעולה בגוף. ומה שמשלמים בשיער אח"כ לטובת האליל אין בו כדי לאסור, כי אין כאן לא דבר הקרב בפנים ולא עבודה כעין פנים.

ויותר מזה שכבר קבעו הראשונים [הרמב"ן במסכת ע"ז נ"א ע"ב ד"ה והני נרות, והרשב"א שם ד"ה ואותן נרות ועוד] שמסירה לכומר על מנת שימכרנו לאחרים נחשבת כביטול למה שנאסר כבר, כ"ש שלא יקבע ע"י דין תקרובת למה שעדיין לא נאסר, ואף בהתגלחות, יהיה מה שיהיה נעשה שלא לפני האליל ואין בזה כדי לאסור³³.

ב. ביקורו של הרב א"ד גילה כמה דברים חדשים

1. על אף שהכומרים והמומחים עדיין בשלהם עומדים³⁴, דאין בהתגלחות שום צד הקדשת השיער, מכל מקום אצל ההמון הפשוט יש הרבה שאומרים להיפך, ר"ל שתועלת ההתגלחות היא להביא נחת רוח לאליל, כי הוא אוהב שיער ומגלחים כדי להעניק לו את השיער החביב שלהם. והרב א"ד שמע מהם (ע"י מתורגמן³⁵) כמה ביטויים המוכיחים על זה. ואם כן, מה בכך שהסדר הרשמי הוא דלא כהבנתם, מכל מקום כך העובדים מבינים, ודי בזה [כדי להחשיב את השיער כתקרובת עבודה זרה ולאוסרה].

והנה אף שיש לטעון שעם כל זה עדיין הקדשת השער היא דבר נפרד מההתגלחות, ועל זה הכריע מרן בדעתו הרמה שיש לקבוע כי הבנתם של הפשוטים שונה מזו של הכומרים, וא"כ יש במעשיהם עבודת תקרובת כעין פנים³⁶, וקרוב למה שאמרו ז"ל [עבודה זרה נא]. על פרכילי ענבים שבצרם מתחילה לכך.

2. בענין שלא לפני האליל [שאינם גוזזים את השערות לפני האליל ממש, אלא בבית המיוחד לזה סמוך לבית שבו נמצא האליל שלהם], ראה מרן שליט"א שהואיל וההר כולו בעיניהם

22. בסימן ד' ביררנו בהרחבה שאין מושג של עבודה כע"פ אשר אינו עושה תקרובת ע"ז, אלא במידה שיש כאן עבודה, בלי שום כוונה כלל השיער הוי תקרובת ע"ז.

23. השיער אינו נאסר מזה שמסור לכומרים, אלא משום שיש מעשה כעין פנים בגילוח השער, ומה שקורה לאחר הגילוח לא מענין לא הגויים שם ולא אותנו.

24. אינו נכון כהיום הזה כמו שהארכנו בסימן א'.

25. ואמנם מקצתם דברו אנגלית, אחד מהשפות של הודו.

26. כל דבריו כאן שיש "עבודת תקרובת" הוא רק לפי ההנחה שלו שלא כל עבודה עושה תקרובת, וכמו שכתבנו לעיל סימן ד', שבאמת אין מושג של עבודה כע"פ שאינו עושה תקרובת דבר זה אינו.

27. ראוי להרחיב שאין שום צד שתקרובת ע"ז אינו נעשה אלא לפני האליל, והארכנו בזה במקו"א. זאת מלבד שע"פ עדיות מדיוקת היום יש פסלים בכל חדרי הגילוח. וכן כתב הגרי"ש ששייד תקרובת שלא לפני הפסל (הוספה לקוב"ת, מובא להלן) [גם אי"צ לפניו מהקלקלן בגוונא דשחיטה וכעין זביחה וכמבואר לעיל] ובאמת האומר אחרת טועה בדבר משנה כמבואר בע"ז לב: חולין יג: ולח: ותוס' חולין מ' ע"א ד"ה לפני.

28. נכון אין כאן שום קשקוש, אלא זה כמו ע"ז שעבודתה בשבירת מקל. ומעולם לא רצו לאסור משום שהוא עבודתה בקשקוש. וכן כתב הגרי"ש לענות על זה וכתב: "לפי דברי הרא"ד עצם התגלחת עבודתו בכך"

29. לא ברור מאי קאמר, ומאי שנא משבירת מקל שעצם השבירה עושה תקרובת ע"ז על אף שאין שום נתינה אחרי השבירה, והוא הדין הגילוח.

30. מלבד שזה נתברר שכל הכומרים וכל ספריהם וכל העולם כולו יודע שהגילוח הוא להקריב השיער, חוץ מזה אפילו אם הוא להסרת היופי גם זה נחשב לעבודה, כי עיקר עבודת ע"ז שמוזכר בתורה הוא השתחוואה שהוא מעשה הכנעה, וכע"ז מפורש בשו"ת רמ"ע מפאנו החדשות סי' ח'.

חוץ מזה, יש כמה ראיות שכל הנידון של דרך עבודתה הוי רק למי שמכוון סתמא, אבל מי שמכוון באיזה ע"ז לחדש לו דת חדשה נחשב לעבודה אף שלא כדרכה, כדלעיל סי' ז'.

31. כהיום נתברר שמנהלי הטמפל וכומרים הראשיים כולם מאמינים שהאליל מקבל השיער, והוא רוצה השיער כו'.

תקרובת, אלא אם כן ייחד החפץ מקודם לע"ז, כלומר להיות עתיד לעשות ממנו דין תקרובת לע"ז, ומשיהיה החפץ מוכן לכך אז יתהפך דינו להיות תקרובת ע"י קביעת מעשה, או מה שהוא כעין פנים, או הכנסה להיכל הע"ז כדעת הש"ך (יו"ד סי' קל"ט ס"ק ג') בדברי הרמב"ם וכו'. אבל בלי חפץ מוכן לכך אי אפשר להיקבע בשום פנים (להיותו ע"ז)⁴⁰. והמקל והפרכיל בעוד שהוא מחובר וכו' כולו מוכנים לכך בתורת חפץ לע"ז. אבל אצל שיער אדם זה בלתי אפשרי, כי בהיותו מחובר לגוף האדם אי אפשר לו להיות חפץ מיוחד כי הוא חלק מגוף האדם ולא חפצא של תקרובת⁴¹, דלית לן שיער העומד להיגזז כגזוז דמי⁴² (גיטין ל"ט ע"א, רמב"ם מעילה פרק ה' הלכה י') ואין ראוי לעשות מגוף האדם תקרובת עד שיוסר השיער ממנו, ומאז אין כאן מעשה שיאסר על ידו. והסברא נותנת לכך, כי אין בשום עבודה מעבודות פנים שום חשיבות, אלא אם כן ייעשו בדבר המוקדש מכבד, ואף בפרכילי ענבים שבצערם מתחילה לכך, ברור שמכיוון שדעתו לבצור לע"ז כבר קבעום לחפצים המיוחדים לע"ז. אבל על חלק מגוף העובד אין בדעתו זו כלום, כי לא ייחד חלק מהגוף עד אשר יבדל ממנו ויעשה חפץ לא אדם⁴³. וראוי לעיין בזה, כי כנראה ראוי לסמוך עליו למעשה אף בלי להצטרף השאר.

ד. שמעתי מן המומחים שאף השיער הבא ממדינת הודו, רובו הוא דלא מהני של הנ"ל⁴⁴. ואף אם תרצה לומר שיש לחשוש לדין קבוע, לא גרע מספק השקול, וא"כ משנמכר ונשלח לשאר

אלא מעט. וביקש להוכיח מזה שגזיזת השערות לא נעשות בגוף האדם, שהרי לא גזז מהן אלא מעט, אלא לשם תקרובת השיער. וע"ז יש להשיב, שאדרבה יש לומר שפעולת הגזיזת היא בגוף האדם, "לשוויה מגולח או מגולח במקצת", העיקר שיהיה באדם איזה מעשה של השפלה והכנעה³², ולא בשום פנים כהקדשת השיער ע"י גילוח, ואין נעמים בדעת הכמרים ובדעת שלוחיהם מה שלא נמצא רק בדעת הפשוטים המתפתים.

ולענין דעת הניקף כבר ביאר מרן שליט"א (בקובץ תשובות ח"א סי' ע"ז) בטוב טעם ודעת דאין במעשה דידהו ממש³³.

אכן שמענו מהרבה אנשים נאמנים³⁴ שבעת הגילוח לא נחים הספרים מלפלפל מלדבר דברי פוליטיקה ודברי שחוק וכיו"ב כדרך כל הספרים שבעולם, ואינו ניכר בהם שום סימן שיהא ניכר על ידו שעושים איזו עבודה ושירות לאליל³⁵, ואף הרב א"ד הודה לזה³⁶, אלא שטען דלא גרע זה ממה שסתם בעל הבית שלנו עושים כן בבית הכנסת בעת התפילה. ואני מגיב, כן, אמת הוא, ומי יאמר שבעת פטפוטיהם של הבעה"ב בביהכ"נ מתכוונים לעבודה³⁷, ושם (אצל הספרים בהודו) גרע טפי דמעיקרא אין לנו שום ראייה והוכחה שמעולם התכוונו הספרים לעבודה ע"י התגלחת שלהם³⁸.

ג. טעם גדול יש לי כנראה להתיר בהרחבה, וגדולה היא אצלי כי כן יצא לי בע"ה מעת ומאז לימודי בסוגיית הגמ' ובפוסקים מימי חרפי³⁹, והוא שנראה ברור מגמרא ומסברא שאי אפשר לעשות שום פעולה ולקבוע על ידה כלפי חפץ שיהיה עליו דין

38. חוץ מזה שהם אומרים את שם האליל בתחילת עבודתם, ודבר זה מעולם לא נסתר ע"י אף אחד, וכל שכן בפרט כהנים שהכל מוסר.

39. צ"ע כל צורת הדיון. הוא כתב שיש לו חידוש מלפני הרבה שנים, ולא טרח להוכיחו כלל, ומשום מה חשב שהגרי"ש יקבלו, וצ"ע.

40. ולעיל בסימן ו' ביררנו בראיות שאפשר לעשות תקרובת בלי שום מעשה הקדש, וכן הוכיח הגרי"ש מובא לקמן.

41. דבריו לא מובנים לי, מאי שנא שיער שהוא חלק מגוף האדם, אבל גם פרכיל הוי חלק מהגוף. ואם משום שכל הגוף מוכן לכך [צ"ע מנ"ל], אם כן למה אין כל גוף האדם שעומד בבית ע"ז וממתין לגלח אינו נחשב מוכן ועומד.

42. זה לא קשור כלל לנידון דידן, כי כל ענין העומד לגזוז הוא לענין אם דינו של השער הוא כדין שאר הגוף (למשל אם מקדיש עבדו אם יש מעילה בשער), אבל כאן הגרי"ב כותב שהכנה זו שייך בדבר המחובר לקרקע (ע"י להלן בתשובה ב') א"כ הוא הדין שאפשר לחול על חלק מגוף האדם.

43. והפרכיל כן נחשב חלק נפרד ולא חלק מהגוף, וחוף מזה בסנהדרין טו הגמ' השווה בין שיער העומד לגזוז לענבים העומדים להבצר, ואף למסקנת הגמ' שיש איזה חילוק מכל מקום ע"י ריטב"א גיטין לט: שסתמא דמילתא עדיין הם שווים.

44. כפי מה שהגרי"ב אמר בשיעור על הנושא, מקורו הוא מדף אחד באינטרנט שיש בו רשימה ארוכה של כל מיני "עובדות" כמו כמה סרטים יש להם חלק עם עישון וכו' ויש גם שכמות השיער בהודו שנאסף ממברשות הוא 4000 טון, וכמות השערות מהטמפל הוא רק 500 טון. ונתונים אלו מוסתרים באופן חלק מאתר של האו"ם שמבואר שהודו לא מייצא (בשנת 2004) אלא 1100 טון סה"כ.

32. ראית הרא"ד מובן מאוד. הצד השני של הגילוח הוא לנוול את עצמם ולהסיר מהם הגאווה והיופי. ולכן מגולח במקצת אין שום סרך של הכנעה, שהלא אחריו נראה בדיוק אותו אחד. אלא מאי, צ"ל שיש תועלת מצד שנתנו כמות קטנה של שיער. וכע"ז ניתן להוכיח מזה שהנמצא בדרך רחוקה אפשר לשלוח השיער שלו בדואר בכדי שיושם תוך ההונדי, ככתוב באתר שלהם מפורש.

ובכלל זה שהגרי"ב נוקט שיש למדות כ"כ גדול בע"ז שנעשו ע"י טפשי הדור, רחוק להעמיס, והפשטות הוא כדברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א שאמר על כגון זה "ע"ז לא עובדים עם למדות", ולא לנו לחשוב שטפשי העם עובדים ע"י איזה היתר עיסקא ודופן עקומה.

33. הארכנו בזה בפאת קדמה שיש להוכיח בנידון זה הכל מודים שהולכים גם אחר הניקף, מכל מקום אין הנידון נוגע כיון שדעת הספרים מבורר לנו היום.

34. סך הכל איש אחד העיד שכן ראה פעם אחת, ושמך ליי וייסמן, וכדלעיל.

35. וע"ז השיב הגרי"ש כיון שהם מאלו שמאמינים בדת הזה, ועובדים בטמפל, א"כ דינם כמין, שסתם מחשבתו לע"ז.

36. ליתר דיוק רא"ד (בפגישת הרבנים) אמר שהם יושבים בכובד הראש עסוק במלאכתם. ואם לפעמים אומרים מילה של דברים בטלים, אין זה משנה, כי גם בביהמ"ד נוהגים כן, וגם בבהמ"ק קרבן שהוקטר ע"י כהן שדיבר דברים בטלים נחשב לשמה, עכת"ד. ודבריו ברורים ביותר.

37. הדברים תמוהים. אטו מי שמדבר קצת בעת חזרת הש"ץ גם לא יצא חובת ק"ש? אם כן הוא הדין כאן, עושים עבודה, וגם מדברים דברים בטלים. חוץ מזה יש להעיר מהדין של העובד לע"ז ע"מ לבזווי.

בענין הנ"ל כבר רבו מספור מה שדנו בזה ונעתיק הזה בקצרה מש"כ להעיר בזה כדלהלן.

ביסוד הדבר נאמר דכל שנראה לעיניים שענין זה שייך ונעשה לע"ז, ואנו מוצאים ענין ע"ז זו בעבודתה כמות שהיא היום נזכרת בראשונים בכמה וכמה דוכתי, והיינו שזאת היא עבודה מרכזית וחשובה מדור דור אצל הע"ז, ויש להניח שמאז בלל ד' שפת דור ההפלה ונתפרדו ללשונותם במקומתם והיו עובדי ע"ז מתחילה ועד היום הזה עובדים לאלילים בעבודה זו ובענין זה, הרי תו ליכא לפקפק שמא עושים מעשה תגלחת כצורתה אצל מקום ההתאספות לע"ז שלהם, שלא לשם עבודה לע"ז.

ולתרץ דיבורם, שכוונתם לא לשם עבודה לע"ז בזה, כפי שעושים אנשי יחסי החוץ שלהם גדוליהם ומנהיגיהם [בעיקר אלו הגרים בארצות אחרות] שמתביישים כלפי כל העולם בעבודה הנמיבזית והטפשות הלזו. קשה מאוד לקבל זה. זאת ועוד שהרי עתה באופן שנאספים שם במקום טומאתם דווקא! אומרים לפי תומם שכל מעשיהם הוא לשם הע"ז [וכן מוכח ממקצת מעשיהם אשר אכמ"ל], ואין לנו אלא דברי הגמ' דסתם עכ"ר לע"ז מכיון. (ועי' בב"י בטור יו"ד סי' ככג סוף סעיף א' ד"ה ואני תמה על דברי הרשב"ם, ועי"ש סימן קמ"א ובש"ך שם סק"א וסק"ו, ואכמ"ל).

והנה להיות ע"ז שם תקרובת ע"ז, כבר נפסק בטור ושולחן ערוך יו"ד סי' קלט דשבירת מקל דומה לזביחה וכו', והכא נמי הוי דומיא דזביחה.

גם תקרובת ע"ז אין ענינה לאסרה מצד שייחודה לע"ז מקודם להקרבתה או עכ"פ חפץ שתהא קבועה לקרבן להע"ז שיהא מובח לפניה וכדו'. [גם אי"צ לפני מהקלקלין בגוונא דשחיטה וכעין זביחה וכמבואר לעיל⁵³].

וזאת למדנו במפורש מסוגיא דחולין דף מ' ע"א דהגמ' דנה בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלש חטאות, ופריך הגמ' הא עשה בה מעשה כל דהו – שהתחיל לחתוך סימן אחד אסרה והוי מחתך בעפר בעלמא שהרי משנעשה תקרובת ע"ז מעשה כל דהו פקע שם קדשים מיניה ואמאי יתחייב אשחוט חוץ, ועי"ש רש"י שהארץ בזה.

והרא"ש, ודלא כהרמב"ן, ובצרן מתחילה לכך רש"י כתב שהוא ציור של שבירת מקל. אם כן ברור שלדעת המחבר אפשר תקרובת בניד"ד.

50. יש רבים שמתגלחים בחו"ל ואז שולחים השיער לשם דרך דואר. ודאי שאין זה משום הסרת היופי.

51. טענה זו צע"ג, כי איזה נאמנות יש להביא מישהי מהודו, שיועד טוב על כל הנידון שהיהודים חוששים שזה תקרובת ע"ז ויפסיקו לקנות שיער ממנה, וכי יש דבר רחוק יותר ממסיח לפי תומו. ועי' תשובת הרא"ש כלל ב' אות ז' ודברי השו"ע יו"ד סי' ש"ב סעי' ב'.

52. יש שפקפקו שהדברים לא נכתבו ע"י הגרי"ש עצמו, ועדיין לא ביררתי דבר זה. מכל מקום נדון בדברים, ולא מי שאמרן.

53. איני יודע איפה הלעיל, אבל יהיה איך שיהיה מבואר שלדעת הגרי"ש אי"צ לפניה דווקא.

מקומות מתערב פעם שניה עם שערות המקום⁴⁵, ולדעת הר"מ אף ע"ז נותר בשתי תערובות יו"ד סי' ק"י ש"ך ס"ק נ"ב, ומעולם לא נתברר אצל מישהו שבאלו התערובות יש רוב ברור של שיער הנ"ל, א"כ לפ"ז במקום דנתערב יהא מותר להשתמש ישר בתערובת השניה⁴⁶.

ה. סוף כל סוף אי אפשר להתחמק מהמון רבוותא דסבירא להו להלכה דבשביל שבירת מקל ותלישה כעין זביחה לא נאסרה שום תקרובת, דלא נקטינן להלכה כמ"ד דס"ל הכי, הלא המה הרמב"ן ותלמידיו, הרא"ש⁴⁷ והר"ן⁴⁸ ועוד. ואף דהמחבר בשו"ע לא הביאם, הלא לא הביא ג"כ הא דבצרן מתחילה לכך⁴⁹, ומידי ספיקא לא נפקינן, הרי לפנינו עוד צירוף חשוב לקולא.

ו. בעת כתיב כל זאת שוחחתי עם אדם חשוב ויר"ש, שעסקו עם יבואנית מהודו שהיא מאמינה אדוקה באלו הפסלים והאלילים, והיא נוהגת במנהגייהם והולכת לשם כל שבועיים שלוש, והלה סידר לי שיחה עמה, והיא אמרה שמי שיעלה על הדעת שמקריבין שיער באיזה צורת קרבן או הקדשה, אם הוא מהם הוא בוודאי שוטה גמור, כי השיער אצלם דבר טמא ונבזה, ולכן מגלחים אותו להשפיל הגאווה ולעקור אהבת היופי, וח"ו להביא איזה שיער לתוך הלפני ולפנים שלהם, ובית התגלחת הוא רחוק יותר מחצי מיל מהיכלם כדי להבדילו ממנו. וסיפרה שרוב ילדיה הביאה לשם כשהיו בני שנתיים, ויודעת מאוד מה זו סיבת התגלחות, והטעם אך ורק כהנ"ל. והפעוטה הגרה אצלה פה, הביאה אצל ספר בניו יורק ושם התגלחה⁵⁰, וזה אותו הדבר ממש שעשתה עם הגדולה שמה, אלא ששם על ההר "הקדוש" יותר מסוגל לחשוב עם השפלת הגוף מפני האווירה השורה שם. והוסיפה שכל חבריה ומכריה היהודים לעגו על מה שנתפרסם שהיהודים הוציאו רינון על דבר שפשוט אצלם להיפך, ואין אף אחד ששמע דברים מוזרים כאלו וכו'⁵¹.

אבקש שמרן שליט"א יעיין קצת בדברים הנ"ל, ואולי יתקבלו אצלו וידון עליהם כפי חכמתו כי עיני כל ישראל עליו.

דברים שכתב הגרי"ש בענין שנמצא בקוב"ח ח"ג⁵²

45. דבריו צ"ב, כי אין דין שני תערובות אלא אם פירש אחד מתוך התערובות, ולא אם שלח לשם כל התערובות והוסיפו לזה. ופשוט, וכ"כ הגרי"ש בהמשך.

46. למעשה לא מתערבים שיער רמי עם שיער שאינו רמי, והטמפל הוא המקור היחיד של הרמי, ושאר המקורות אינם אלא שיער שאינו רמי, א"כ כל שיער רמי לא שייך ביה תערובת א' או ב'. רוב הפאות שאנו דנין עליהם נעשו משיער רמי כדלעיל.

47. זה טעות כדלהלן בדברי הגרי"ש שאין כן דעת הרא"ש. ואולי צ"ל הרשב"א שנקט כן בחידושו. (אמנם הרשב"א בתשובות מבואר דלא כזה).

48. והגרי"ש כתב שהר"ן לא הכריע בזה. מכל מקום מלבד הרא"ש והר"ן שאכן אין דעתם כהרמב"ן, יש עוד ראשונים שכן נקטו כדעת הרמב"ן. אבל גם בזה יש להעיר שמא הם מודים בשיער שנחשב כע"פ דומיא דשער של נזיר, והארכנו במקו"א.

49. כדלעיל ברור שלא קיי"ל כשיטה זו מאחר שהשו"ע הביא הדין של שבירת מקל שרק אפשר לפי רש"י ותוס' והרמב"ם

מקודם נדון על ה'ב', כת"ר כותב "שמעתי מן המומחים שאף שיער הבא מהודו רובו לא מתגלחת ע"ז, ואף אם תרצה לומר שיש לחשוש לדין קבוע לא גרע מספק השקול, וא"כ משמכר ונשלח לשאר מקומות מתערב פעם שניה עם שערות המקום, ולדעת הרמב"ם אף ע"ז ניתנת משתי תערובות יו"ד ק"י לפי זה במקום שנתערב יהא מותר"

הנה לפי שמסרו לי שבאו מסמך משלטונות הודו⁵⁶, ש-75 אחוז השערות המובאות מהודו מאלה שנתגלחו בבית ע"ז שלהם. גם אם זה להיפך, דין קבוע להם כמש"כ בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' נ"ז) וזה לשונו, "כשהקונה כותב ומבקש ממנו (מן הגוי) שישלח לו כו"כ והוא שולח מביתו, בכה"ג הו"ל כלקח מן הקבוע ולא יחלוק ע"ז וזולת (חסר דעת)⁵⁷".

והנדון של שתי תערובות כתוב בשו"ע יו"ד סי' ק"י סעיף ח', "נתערבו באחרים ונפל מהתערובת הזאת אחד לשניים אחרים" וכונן⁵⁸.

ובעצם הדבר מה שייך כאן לומר שמתערבים בשערות אחרים, הלא כל מדינה ומדינה השערות הוא מסוג אחר, ומחיר מיוחד לכל אחד ואחד, ואף גם הדמים מודיעים לדעת מאיזה סוג קונה⁵⁹.

עוד כתב, "אי אפשר להתחמק מהמון רבונותא דסבירא להו להלכה בשביל שבירת מקל כעין זביחה לא נאסרה, הלא הם הרמב"ן והרא"ש והר"ן". והנה הטור בסי' קל"ט פסק "אליל שעובדין אותה במקל, פירוש שמקשקשין לפניו במקל, ושבר מקל לפניו נאסר, ששבירת מקל דומה לזביחה". וכ"כ בשו"ת שבות יעקב בהשמות לח"א סי' י"ב, זה לשונו "באשר שידוע ומפורסם, הביאו הסמ"ע בדוכתי טובא, שבכל מקום שפסק הטור נגד הרא"ש אביו צריך להביאו". זאת ועוד בפסקי הרא"ש שלפנינו (ע"ז פ"ד סי' א') כתוב "והא דבעינן זריקה המשתברת היינו בדבר שאין מקריבין ממנו כגון שבירת מקל".

והר"ן, הן בפירושו על הרי"ף והן בחידושו, אמנם הביא דעת הרמב"ן, אבל הביא גם דעת החולק ע"ש⁶⁰.

אשר לטענה הראשונה, לפי דברי הרא"ד שליט"א, עצם התגלחת **עבודתה בכך**. וכנראה זה ע"פ מש"כ הרמב"ם בספר המצוות (מצוות לא תעשה ו') וזה לשונו "ובתנאי שיעבוד כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתיעבד בו וכו' כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שער לכונוש". וכאן בזמן התגלחת הם מזכירים שם האליל. והמגלחים אמרו לו על אף שעושים בשביל קבלת שכר עבור התגלחת, מכל מקום אמרו הלא גם הם מאלה הטמאים הרואים בזה פולחן לע"ז. ובכה"ג

ותי' הגמ' דמיירי באומר בגמר זביחה הוא עובדה והיינו שהתנה שלא יהא תקרובת לע"ז רק לאחר גמר זביחה ובאותו זמן עובר גם על איסור קדשים בחוץ.

והשתא אי נימא דלא שייך שם תקרובת לע"ז אא"כ יחדה קודם הזביחה לשם קרבן הו"ל לגמ' לאוקמי בפשיטות טפי דלעולם אינו מייחד כלל הבהמה לשם תקרובת ולא נאסרה הבהמה באיסור תקרובת ומשו"ה לא הוי מחתך בעפר בעלמא וחייב ג' חטאות משום עצם מעשה עבודה זרה ומשום שבת וכן משום קדשים בחוץ. ולא נעשה כלל תקרובת ע"ז ואמאי איצטרך לאוקמי שהתנה שיעשה תקרובת בגמר זביחה, דל דין תקרובת מהכא, משום איסור ע"ז עצמה יתחייב חטאת.

ומוכח מהכא דכל שעובד ע"ז והוי כעין ד' עבודות נעשה ממילא תקרובת ע"ז אף בלא שום יחוד כלל ושפיר מקשה דמכי עשה בה מעשה כל דהו אסרה מדין תקרובת ומחתך בעפר בעלמא הוא.

ומשום הכי איצטרך הגמ' לאורמי באורחא דחיקא דמיירי שאומר שרק בגמר זביחה הוא עובדה ואז תעשה תקרובת.

וכל זה הוא מצד דיני תקרובת ע"ז. ולענין המעשה שלפנינו יש לדון בה מצד הבירור מחמת רוב ומיעוט, תערובת וקבוע. ויש בזה ג' נידונים. א' שיש לזה דין קבוע כמבואר בשו"ת דברי חיים. ולכך אף אם הרוב הוא שלא ממקום הע"ז מ"מ הוי ספק ואסור⁵⁴. ב. מצד שהם שני תערובות (שיש להאריך בזה הרבה). א' פשוט דב' תערובות היינו בפירוש א' מהתערובת השני ונתערב ברוב אחר. אך כאן הרי הכל מתערב שוב ונשאר הכל כתערובת הראשון⁵⁵. ג. דהכא חסר בשם תערובת מעיקרא, כיון שהם סוגים שונים וניכרים כל א' וא' מהם לעצמם על ידי המומחים המתעסקים בזה, ומה גם שהדמים מודיעים, שיש מחיר לכא"א. ואפשר לקבוע סוגם ומינם ע"י דמיהם ומחירם.

תשובה להגרי"ב (נמצא בקוב"ת הנ"ל, ובשלחן הלווי).

בס"ד, י"א סיון תשס"ד.

כבוד הרב הגאון נודע למשגב, מוהר"ר ישראל הלוי בעלסקי שליט"א,

ברכה ושלוש רב.

עברתי על מכתב כת"ר בענין הפאות ובו נאמרו טענות, א' על עצם האיסור על הפאות הבאים מהודו, ב' גם אם נימא שיש בהם משום תקרובת ע"ז, אין מקום לאוסרם.

54. הכוונה בשיער מהודו.

55. זה דבר כ"כ פשוט, וכן הוא לשון הרמב"ם והשו"ע "אם פירש אחד" וצ"ע על הגרי"ב.

56. המסמך הוא תחת ידינו, ושם כתב כן על השיער שאינו רמי. אבל שיער הרמי, נתברר ש99% הוא מבתי ע"ז.

57. כלומר מי שמזמין שיער מאחד בהודו, והוא שולח לו, הוי כלקח מן הקבוע, ולכן אפי' אם רק 25% הוא מהטמפל, עדיין נאסר.

58. כלומר, דלא כמו שכתב הגרי"ב שאם חזר ונתערב הוי תערובת שניה, כי אם לא פירש רק אחד, אלא כל התערובת רק נתגדל דינו עדיין כתערובת ראשונה שאסור בתקרובת ע"ז.

59. כלומר הנידון הוא על שיער שנמכר כשיער מהודו. הגרי"ב טען שרוב השיער בהודו בסדר, וגם נתערב באחרים, והוי שני תערובות, והגרי"ש משיב שרוב השיער בהודו אינו בסדר, וכן הנידון הוא בצירוף שלא חזרה ונתערב.

60. לא ברור כוונת הגרי"ש, כיון שגם שזה לא דעת הר"ן והרא"ש, מכל מקום אחרים אווזים בשיטה זו.

בא מן המקדשים. על זה כבר תמהתי בהיותי בנוכחותו שליט"א, כי לידעים לא נשמע מהצהרה זו כלל⁶⁶. וידידי הרב יוסף אפרתי שליט"א הבטיח לי אז שיחפש אחריו, ועדיין לא נמצא. אגב מה שהזכיר לי ידידי הרב יוסף נ"י, שגילו שהשיער שהשתמשו בו לפאות במפעל "אלי" היה משל המקדשים, וזה אחרי אשר הצהיר מר אלי בעצמו שכל מה שברכושו לא מהם הוא, והביא הרב יוסף את זה לראיה על שקרנותם של המייצרים, וגם לחזק בו את שיטתו שהרוב הוא מן המקדשים. והנה המצב האמיתי יצא לאור ביום שלפני פגישתנו, כי אז ישבו ראשי ומנהלי מערכת הכשרות "שארית" עם האלי עצמו שמונה שעות רצופות, ובדקו וחקרו, ולבסוף יצא להם שאמת דיבר אלי מעיקרא, וכל החומר שלו לא מן המקדשים הוא לגמרי, וגם העניקו לו את ההכשר שלהם⁶⁷.

עוד בדקנו אצל הכתב שציטט ידידי הרב יוסף נ"י מכתבי הרב חיד"א ווייס מאנטוורפן, ובררנו שמעולם לא נודע לו בבירור מה שכתב שם, גם דברנו ישיר עם הרב חיד"א ובוכיח אצלנו כל זה באופן בלתי מסופק. ומעתה כשל עוזר ונפל עוזר והאמת יורה דרכו, כי רובא דרובא משיער הודו שמשמשים בו לפאות אינו משם כלל.

והנה בשלב הראשון של מסחר השיער, אוספים מכל מדינות הודו מהודו ועד הודו, רובם ממה שמוכרות העניות (ולדוגמא אביא מה שראיתי מחברה אחת מתוך המון חברות מסוג זה, שאצלם עובדים אלפיים פועלים מיוחדים, שתפקידם להסתובב בכפרים ובעיירות ולקנות שיער מן העניות. עוד ביררתי שרוב השיער הכי מעולה היוצא מן המקדשים הנקרא 'רמי', מיוחד דוקא לראשי השחורים ולא לפאות כלל⁶⁸!) ומצרפים הכל יחד ומחלקים אותם כפי האורך והצבע והאיכות, ואח"כ, ר"ל אחר שכל מה שבידם התערב היטב וכבר אזדא לה היכולת לחלק ביניהם אז באים סוחרים העולם וקונים כפי צרכם, ואין להם חילוק כלל מאיפה מקור השיער⁶⁹.

נמצא שבמה שלפנינו אין לו שייכות כלל להא דשו"ת דברי חיים, דשם מיירי במי ששלח לקחת ממקום שהאיסור וההיתר מובדלין כל אחד לבדו, וזה לוקח מן הקבוע ממש, והא דידן הוא לוקח ממה שכבר נתערב ביד עכו"ם (מלבד מה שרש"ק ז"ל בשו"ת טוב טעם ודעת מהדורה תליתאי ח"ב סי' י"ד והחזון איש יו"ד סי' ל"ז אות י"ג ורוב האחרונים חולקים על דעה זו).

הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לע"ז עיין חולין י"ג שהרי עצם מטרת המתגלחים היא לע"ז.

ומש"כ כת"ר "שנראה לו ברור מגמרא ומסברא שאי אפשר לעשות שום פעולה לקבוע על ידו כלפי איזה חפץ שיהיה עליו דין תקרובת, אלא אם כן ייחד החפץ מקודם לע"ז, להיותו עתיד לעשות ממנו תקרובת לע"ז, כי אין בשום עבודה מעבודת פנים שום חשיבות אלא אם כן ייעשו בדבר המוקדש מכבר". אמנם קיימא לן חולין דף מ' השוחט בחוץ חטאת העוף, לע"ז חייב משום ע"ז כיוון ששחט סימן אחד, מחתך בעפר הוא ונאסר משום ע"ז, אף שאין לו שום זכות לקבוע ולייחד את העוף לע"ז, שהרי הוא הקדש, אלא עצם מעשה השחיטה שהוא עושה לע"ז, חל עליו דין תקרובת.

והנה מן הראוי להאריך וכמקום שאמרו להאריך, אך בגלל הטרדות הסובבים אותי הוכרחתי להסתפק בהנ"ל.

בברכת התורה,

יוסף שלו' אלישיב

תשובת הגר"י בעלסקי זצ"ל 2

כבוד מרן פאר הדור עט"ר שליט"א אשר כל ישראל שומעי לקחו והולכים לאורו, שלום וברכה וכטו"ס,

שמחתי מאוד לקבל תשובתו של כבוד מרן עט"ר, ונתכבדתי מאוד בזה, ובוודאי רצונו של כבוד מרן שליט"א הוא שאשים עיני בו לדקדק בכל דיבור היוצא מפי קדשו כזיקוקין דנורא פרי עטו, ואבחר בקיצור כי כן יאות, ובפרט שלא להטריח על זמנו היקר וכוחותיו של מרן מאור הגולה.

בענין מה שמסרו השלטונות ששבעים וחמישה אחוז מהשערות המובאות מהודו הן מאלו שהתגלחו בבית ע"ז שלהם, אמת שכן מסר פקיד אחד, וכבר בדקו אחריו ושאלוהו מניין לו, והלה אמר כי כן ראה באינטרנט וזיהה מאיפה לקח⁶¹, והביטו שם ומצאו להיפך ממש⁶², ואולי הלה התבלבל כי רגיל לקרוא מימין לשמאל, ומה שראה היה באנגלית ולכן קרא בהיפך⁶³, ומעתה גם עדותו של הפקיד הנמוך הלז משתווה עם המון המסמכים אשר בידינו⁶⁴.

מה ששמעתי⁶⁵ מכבוד מרן שליט"א שהוגד לו שמצאו הצהרה רשמית ממשלחת הודו שרוב השיער היוצא משם הראוי לפאות,

61. עיי' לעיל שהבאנו לשון המסמך, וברור שלא כן הדבר, אלא שבירר דרך המשרד הסחר בהודו וכן מכמה סוחרים, ודברי הגר"יב צע"ג.

62. עיי' לעיל שכתבנו שעדיין לא ידוע שום מקור להיפוך באינטרנט, חוץ ממקור אחד מפוקפק שכבר נשלח לפני הפקיד הזה, וסתר הדבר מהרבה נתונים ברורים

63. טענה זו זר במיוחד.

64. עדיין לא ידוע על שום מסמכים שמוכיח להיפוך בעוד שהמון המון מוכיח שרוב השיער אכן הוי מהמקדשים.

65. הכוונה כשדיברו פנים אל פנים.

66. פשוט שהכוונה למסמך הנ"ל שכתב כן בשם משרד הסחר בהודו שאכן כתבו כן.

67. ולמרבה הפלא אחרי זמן מה, שארית חזרו מההכשר הנ"ל, ואף הורו לשרוף כל פאות הנ"ל, והודיעו שטעו. אם כן "כשל עוזר ונפל עוזר והאמת יורה דרכו".

68. דבר זה אינו נכון, וגם במסמכים שהיו לפני הגר"יב כתוב בצורה ברורה ששיער הרמי הולך לפאות החשובות. ואפשר לעשות את זה בכל גוון. שיער רמי אין לו שום מקור אחרת בהודו חוץ מהמקדשים, ודבר זה גם כתוב במקורות שהיו לפני הגר"יב. ולעולם אינם מתערבים שיער הרמי עם שיער שאינו רמי, כי זה יקלקל הסחורה, וא"כ אין שום תערובת כלל.

69. כנ"ל מכיון שכל שיער הרמי הוא ממקדשים, ואינו מתערב לא קרה כלל אפילו תערובת ראשונה.

מוכח דס"ל לגדולי הפוסקים דלא קאי למסקנה שאין לאסור שום דבר דאינו ממין המוכח בפנים ע"י בצירה מתחילה, דלא מקרי ע"י זה דנעשה בו כעין ד' עבודות. ואחר הביאור, נראה דבוודאי יסכים מרן שליט"א דשפיר יש בכ"ז סיוע רב להלכה⁷³.

ומש"כ מרן דיש הוכחה מדברי הר"מ בספר המצוות דהעברת שיער מקרי דרך עבודתה מהא דכלל בין אלה שדרך עבודתה בכך הא דמעביר שיער לכמוש, לא זכיתי עדיין לירד לעומקא של דעתו הבהירה, חדא דמאן יימר דמה שדרך עבודתה אצל כמוש יחשב גם דרך עבודתה אצל שיקוף אנשי הודו, אחרי שכל חכמי דתיהם אומרים דאינו כן אצלם, הכמרים והמומחים וספרי דתם וכל הבקאים שבדקו וחקרו וירדו לסוף דעתם, כולם העידו דלא כן הוא ואף ביניהם נמנו כמה שומרי תורה ומצוות שהעידו על מה שראו משך שנים רבות בימי משוברים, ומה בכך שידידי הרב א"ד שמע שעה שעתיים מאחדים מפשוטי העם ע"י חבל תרגומים חלשים, שהרי כל המתגלחים והמגלחים לא דברו אלא שפת טמיל, וקבוצת הרב א"ד לא ידעו ולא הבינו מילה משפה זו עד שמצאו פועל אחד ששרת על פתח המלון ושדיבר בקושי שפת הינדי, נספח על שפת עריסתו שהיא טמילי, והלה תרגם להם דברי המתקדשים לשפת הינדי, ואח"כ בא מר אבנר מבומביי ששפת האם שלו היא 'מרטי' והנספח שלו הינדי כראשון, והוא תרגם מזה לבלילת אנגלית ועברית והשתדל להבינם להרב א"ד נ"י (זאת אומרת, תרגומו היה מהשפה הב' שלו לשפות ג' וד' שלו)⁷⁴.

ואף אם תרצה לומר שע"י כל הנ"ל יצאה לו להרב א"ד אמיתת כוונתם של אלו, הלא דרך עבודתה נקבע ע"י המומחים וספרי הדת שלהם (כך הם דברי הרשב"א ע"ז נ"א ע"ב, ד"ה מתני' מצא, וזה לשונו: "שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה בכך", ע"ש ופשוט הוא), א"כ מה בכך שאצל כמוש הוה העברת שיער דרך עבודה, מאחר דאינו כן הכא⁷⁵.

שנית, כל מה שהביא מרן שליט"א אינו ענין לתקרובת ע"ז, אלא לחייב העובד על שעבד דרך עבודתה ולא ע"י עבודה מד' עבודות פנים, כלומר זיכוח ניסוח קיטור והשתחויה, אבל אין בכולם מה שנוגע לאיסור תקרובת⁷⁶, דאין הצוואה נאסרת אצל פעור מדין תקרובת⁷⁷, וגם אבני מרקוליס נאסרים מדין אחר

ואין לטעון דכל התערובת שביד סוחרי השלב הראשון תהא אסורה הואיל ותקרובת ע"ז אינה בטילה, זה אינו, חדא דמאן יימר דבכל מלוא הכף של קיבוץ שיער מצא מן האיסור, כי ברור שהרבה מהם נקיים לגמרי מן האיסור, ועל כל אחד נימא זיל בתר רובא ומותר מיד בלי תערובת שניה (ואין לגזור שמא יקח מן הקבוע אף לאוסרין בלקח בשוגג, כי אין ללוקחין גישה אל הקבוע, וקצת, אבל מובן למבינים).

שנית, דהא דתקרובת אינה בטילה מקורו הוא מזבחים ע"ד, ושם מיירי בטבעות וכוסות דאינם בטלים מחמת חשיבותם, אבל שיער דלא חשיב ודאי בטיל בלי תערובת שניה (עיי' בש"ך סי' ק"י ס"ק ד' דסבירא ליה כן, וכן הוא בחזון איש סי' נ"ו ס"ק י"ד ורוב הפוסקים). והא דשיער בכור לא בטיל בבגד מחמת חשיבותו (ערלה פ"ג מ"ג), הוא דוקא היכא דעשה ממנו ציפורתא (תמורה ל"ד) וכן הובא בר"ש בערלה שם, ואי לאו בטיל ברוב⁷⁸.

שלישית, דאצלנו יש גם תערובת שניה, ואף בכוסות וטבעות יתבטלו בשתי תערובות כשנ"ת.

ומש"כ מרן דליכא תערובת שניה, דמייחדים שערות של כל מדינה ומדינה לבד, בוודאי כן הוא לפעמים ומזה לא קמיירי, ולא השתמשתי בחשבון זה אלא להתיר מה שלא נתייחד לשיער הודו אלא לדוגמא לשיער אוקראינה ושיער הונגריה ושיער קוריאה, שיצא על כולם קלא דלא פסיק דמעריבים בהם משיער הודו, ע"ז אמרתי מה בכך, הלא באופן זה יש תערובת שניה ומותר, הואיל ועדיין נמצא ביד עכו"ם או ביד ישראל מומר, עד שנכנס הישראל או שלוחו ולוקח מתערובת השניה הנ"ל, אבל העיקר הוא מש"כ לעיל דכבר ניתר מעיקרא בתערובת הראשונה לרוב הפוסקים.

ומש"כ מרן בענין דעת הרמב"ן וכו', לא הבאתי זה אלא לצירוף להקל היכא דכבר מוכיחים כל הטעמים והסברות לקולא, מלבד מה דאתחזק להיתרא, אלא דחשש מרן משום חומרא דע"ז, על כן אמרתי לצרף דעתו המקילים אף דלית הלכתא כוותיהו, ובפרט היכא דכל יסוד האיסור בנוי על הא דפרכילי ענבים דנאסרו בבצור מתחילה לכך, והרי השמיטוהו כל הפוסקים⁷⁹, ולכאורה טעמם מוכח דלא קאי האי תירוץ במסקנה, שהרי אסרו דברים המובאים בפנים בהבאה בעלמא, ולא צריך לדחוקי בתירוץ דבצור מתחילה לכך, ומוכח דלית הלכתא כהאי שינויא כלל, דאילו כך היו מביאים אותו להלכה אף דלא בעי ליישב קושיית הגמ' בזה, הואיל ונפק"מ בו למעשה⁸⁰, אלא

באיזה איי רחוק ע"י זריקת אבנים, היו יודעים שזה איזה תולדה של מרקוליס, והוא הדין כאן.

75. עיי' לעיל שהארכנו שיש כח בפשוטי עם לחדש דת, וברור שאחרי כוונתם נדון. אבל לא צריכים לכל זה מאחר שכל הנידון הוא להוכיח שיש כאן מעשה עבודה, וזה ודאי יש.

76. הארכנו לעיל שכל מעשה עבודה שפיר עושה תקרובת, ולא צריך שום תנאי נוספת שהם יחשבו בליבם שיש כאן איזה קרבן.

77. אין שום מקור לזה, ואדרבה, וודאי הצוואה של בעל פעור נאסר כיון שיש מעשה עבודה, וכ"כ הראב"ן סי' דש, וכן עולה מדברי תוס' נא, והמאירי והר"ן בשם הראב"ד נ.:

70. לא נרחיב בזה כיון שכל זה ממש אינו נוגע למעשה מאחר שכמעט כל הפאות נעשו משיער רמי.

71. אין כאן שום השמטה משום דין כיון שאין שום חידוש שנלמד מתירוץ זה, אלא הוא רק דוגמא של שבירת מקל.

72. לא ברור איזה נפק"מ יש למעשה, וחוף מזה הארכנו לעיל שהרבה ראשונים אכן הביאו את זה למעשה בשאר ענינים.

73. עיי' בדברינו לעיל שהוכחנו שאין שום צד בזה, וגם יש לדון שמא גם לראשונים אלו שער הוי תקרובת.

74. כוונת הגרי"ש הוא כמו שכתב מאחר שכבר ידוע שיש כזה ע"ז בעבר, יש להניח גם כאן שהגילוח הוא מעשה עבודה. וכמו שכתבתי לעיל שהגרי"ש אמר שלו ימצא אנשים עושים פולחן

אלא במה שהוקדש כבר. בוודאי אי אפשר להשוות ענין הקדש וענין תקרובות לגמרי, וזה פשוט למרן שליט"א ולכל מביין כי אין הקדש לע"ז ולא שייך בה הקדשת חפץ כלל אלא דמכל מקום בעינן מעשה באיזה חפץ שיקבענו להיות עליו דין תקרובת, ואי אפשר לדבר על תקרובת בלי חפצא של תקרובת, והאדם עצמו אי אפשר למחשבה כחפץ של תקרובת בשום פנים.⁸³

הגע בעצמך, היתכן שיאסר גופו של המשתחוה לע"ז מדין תקרובת?⁸⁴ והשיער עד שלא העבירו הרי הוא עצם גופו של האדם כמו שהוכחתי, ואין מה לדבר עליו מענין תקרובת עד שיוסר מהאדם, ומאז שהוסר אין עושים בו שום מעשה שיקבע על ידו לתקרובת, וזה ברור לכאורה. והא דשייך דין תקרובת בדברים שאי אפשר לאסרם מדין נעבד, כגון מחובר (פרכילי ענבים) והקדש (חטאת העוף) או קרקע (מחתך עפר), אין גודי נעבד דומין לגודי תקרובת, כי כל אלה שייכי שפיר בתקרובת, אבל מכל מקום בעינן בכל ענין תקרובת חפצא של תקרובת ומעשה הנעשה באותו חפצא שיאסר על ידו, ובכל אלו יש חפץ ויש מעשה, מה שאין כן בענייננו כלל וכמשנ"ת.⁸⁵

והנה מרן שליט"א הזכיר בתוך דבריו הקדושים, שדומה לענייננו מה דאיתא בגמ' חולין למ"ד סתם מחשבת עכו"ם לע"ז נעשה הבהמה ששחטו לזבחי מתים אף בלי הקרבת שמץ מנהו לע"ז, והשחיטה לבדה היא מה שפעל בה להיות לה דין תקרובת בלי שום הקרבה אחרת בחפץ.⁸⁶ כן הוא באמת, אבל הבהמה כולה היא ודאי החפצא של תקרובת שדברנו עליו, והשחיטה היא הפעולה שנעשית באותו חפצא, ועל ידי פעולה זו נשתנה הבהמה להיות לתקרובת ונאסרה. אבל אצלנו הגילוח נעשה

לגמרי ולא מטעם תקרובת כדאיתא בסוגיא⁸⁷, וגם העברת השיער אינו ענין לתקרובת, שהרי עובדין לכמוש במה שמעבירים שיער הגוף לכבודו, ולא שמענו מעולם שמקדישים השיער לכבוד פסיליהם.⁸⁹ וכן הוא להבדיל אצלנו בדין נזיר שמשחית את שערו כשמגלחו "מה ראית להשחית את שערך זה הנאה", נדרים ט:, אע"פ שעושה הכל לכבוד שמים "העבודה שאגלחך לשמים", מכל מקום אין בתגלחת שלו ענין להקדשת השיער אלא אדרבה גידול השיער הוא המקדישו "קדוש יהיה, גדל פרע שיער ראשו", במדבר ו' ה' והעברתו היא המשחיתו⁸⁰, ואין בלשון "העברת השיער" משמעות לפעולה בגוף השיער, אלא דוקא לפעולה בגוף האדם המתגלח שמעבירין ממנו שער, כי נושא פעולת ההעברה הוא האדם, ולא דיברו כלל על פעולה הדומה לשחיטה הנעשה בשיער, ואילו היה כן היו מונים העברת שיער זה בין אלה שמסוג הד' עבודות מגדרי השחיטה, ולא בין אותם שחייבים עליהם מדין דרכו בכך⁸¹, ועיין בספר החינוך מצווה כ"ט וזה לשונו: "שלא נעבוד שום עבודה זרה בעולם בדברים שדרכה שעובדים אותה המאמינים בה. ואע"פ שאין עבודתה באחת מארבע עבודות שאמרנו למעלה, מכיוון שעבדה במה שדרכה להיעבד חייב, ואע"פ שעבודתה דרך ביזיון, כגון הפוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש, שנאמר ולא תעבדם, כלומר במה שדרכה להיעבד, אי זו עבודה שתהיה", וקצת במקום שאמרו להאריך כי המשך הדברים מובן מאליו ויתבאר עוד לקמן בע"ה.⁸²

ומש"כ מרן בענין מה שכתבתי שעשיית תקרובת לא שייך אלא בדבר המיוחד מכבר, והוסיף על מה שכתבתי לומר דבעינן דבר המוקדש מכבר, לא רק מיוחד, ואולי יצא לו כך למרן שליט"א ע"י מה שהבאתי הוכחה מהא דעבודות של קדושה לא שייכי

78. כלומר ראויים הם להיות תקרובת אלא שאין שום שבירה, ומכח שעל הצד שיש שבירה אכן הוי תקרובת, וע"כ כל מעשה עבודה עושה תקרובת. וכן מפורש ברש"י נ.

79. כנ"ל אם נקטינן כל עבודה דומיא דפנים עושה תקרובת אין בזה כלום. חוץ מזה ראוי להעיר שלשון המכילתא דרשב"י (יתרו כ, ה' במהדורת הופמן) הוא "יקריב שערו לכמוש" שבאמת משמע שמקדישים השער ולא רק מעבירים אותו.

80. אין בזה נפקותא, כיון שהנקודה לאסור השער הוא משום שיש כאן מעשה עבודה, ואילו לע"ז יש מצוות נזיר ודאי נחשב למעשה עבודה, כי כל מצווה לע"ז נחשב עבודה, והארכנו בזה במקום אחר.

חוץ מזה באמת יש להעיר על מה שכתב הגרי"ב בהגדרת שער נזיר, שנוקט שהקדושה היינו דווקא לגדל את זה, ואילו ההעברה היינו השחתה, דהנה שער נזיר שנגלח אסור בהנאה, ובקידושין נז: זה נלמד מהפסוק "קדוש יהיה" ודרשין גדוליו יהיה קדוש ע"ש. א"כ גם לאחר הגילוח עדיין בקדושתו קיימי, וכמו כן זה בעי שילוח תחת הדוד. והארכנו במקו"א שיש כמה מקורות שהשער של נזיר הוי חלק מהקרבתו של נזיר.

81. טענה זו צ"ע, כי בוודאי גילוח השער הוא כמו שבירת מקל וקיי"ל ששבירת מקל רק חייבין אם עבודתו במקל, א"כ אי אפשר לו להיות תוך הגדר של אלו שחייבין על אף שאין עבודתן בכך. כי רק בד' עבודות ממש חייבין, ולא בתולדות כמו שבירת מקל ובניד"ד גילוח השער.

82. טענתו הוא שמכיון שהעברת השער נכלל בדברים שאסורים רק דרך עבודתם, ע"כ אינו נכלל בשחיטה, ואז מסביר שהסיבה שגילוח של כמוש אינו נכלל בשחיטה, הוא משום שאין בזה שום הקדשת השער.

אמנם יש להשיב על זה כדלעיל, שכל אלו שנכללים באיסור שחיטה, חייבין בין אם עבודתה בשחיטה בין אם לא, אבל שבירת מקל רק חייבין אם עבודתו בכך כיון שהוא רק תולדה של שחיטה. ממילא העברת שער לכמוש שהוא גם תולדה של שחיטה, אי אפשר למנותו תוך הד' עבודות, כי אין חייבין עליו אלא אם עבודתו בכך.

חוץ מזה אם נקטינן שהצואה של בעל פעור אכן נאסר, שוב אי אפשר לדקדק מהחינוך, כיון שגם הזכיר צואה של בעל פעור, ועדיין הוי תקרובת על אף שלא מוזכר במצוה דלעיל מיניה. ועוד יש להאריך בזה, שבכולא תלמודא איסור לעבד ע"ז כדרכו הוא יותר פשוט מאיסור ד' עבודות בע"ז שאין דרכה בכך, אם כן אין השמטה בזה שלא הזכיר כמוש אצל ד' עבודות, כיון שיותר פשוט להזכירו בעבודתה כדרכה ודו"ק היטב.

83. הארכנו בזה ששינה ממה שטען בתשובה א'. עי' בדברינו לע"י סי' ו'.

84. זה שגופו של המשתחוה אינו תקרובת ע"ז הוא פשוט רק משום שאין כאן שום מעשה כע"פ. אבל אין כאן שום יסוד שאי אפשר לגוף או לחלקי הגוף להיות תקרובת.

85. ע"י לעיל שהארכנו לסתור דברים אלו.

86. יש כאן עירוב פרשיות וצ"ע. הגרי"ש הוכיח לו מזה שאפשר לעשות תקרובת ע"י שחיטת חטאת העוף לע"ז על אף שהבהמה שמוקדש שאפשר להיות תקרובת. לא הביא הגרי"ש מאומה על זה שסתם שחיטת גוי לע"ז להוכיח שאי"צ נתינה. ואולי שמע הגרי"ב את זה מהגרי"ש, והגרי"ש הביא את זה להוכיח שאי"צ שיש קרבן בעיני הגוים אלא מספיק מעשה עבודה.

בשם למרן פאר הדור שליט"א היה בדרך גוזמא, אחרת אין לי פירוש לדבריו. אבל מה שאמר שמבינים העם שעושים עבודה לשיעור שלהם בכדי להקדישו לע"ז, כוונה זו כל כך רחוקה ומזוהה מלהעמיסה בשכלם של פשוטי העם, וטרחתי מאוד להבינה ולא נכנסה באוזני, ובפרט שהיא בהיפך ממה שמעידים אלף עדים, וד"ל. מיהו אין תמיהה עליו מזה, כי כן דרך השומעים ממתרגמים וכ"ש ע"י בלילת תרגומי "בדיעבד" כהנ"ל⁹⁰.

והנה אנו משתדלים מאד בסידור הפגישה שהציע מרן שליט"א בין המומחים ובין הרב א"ד לפני בית דין, ואחר כך להעביר מסקנתם לעיני מרן שליט"א בדיוק כמו שצוה שליט"א לעשות, וגם כן עובדים על עריכת המקורות והמסמכים המוכיחים על רוב ההיתר נגד מיעוט האיסור כמו שיעדנו למרן שליט"א, שעל זה הסכים כי כן היא הדרך הנכונה בע"ה⁹¹.

עיני כל ישראל נשואות לכל דבור ודבור היוצא מפיו קדשו של מרן שליט"א ובטוחים אנו שאזנינו תשמענה דבר מלפנינו ומאחרינו לאמר זה הדרך לכו בה, אם תימינו ואם תשמאלו וביו כינינו רואות את מורינו בע"ה לדעת מה יעשה ישראל וכל אחיהם על פיהם.

בכבוד רב והוקרה עצומה באימה ובהכנעה,

ישראל הלוי בעלסקי

הוספה

אייר תשס"ה. והנה במשך הזמן, ניסו כמה אנשים לחזור אל תוך מקומות הייצור לשיעור נשים שבמדינת הודו, וב"ה שהצליחו לברר אמיתת הענין כמו עיניהם, כי ביקרו בהרבה בתי חרושת ומעבדות המכניות שיעור לפאות, ושם ראו מאות נשים עובדות שעות ארוכות ללקט שיעור מתוך שיעור מאותם שנתקבלו על ידי מברשות מראשי העניות שברחבי מדינת הודו. וראו שכל השיעור ההולך אל תוצרות הפאות שבמדינת סין וקוריאה הוא בדוקא ממקור זה ולא מהמקדשות שלהם.

ואחרי שביקרו באחד עשרה בתי חרושת כאלו, שאלום המייצרים אם רוצים לראות עוד מזה, והשיבו ששוב אינם צריכים לזה, כי כבר השתכנעו שהשיעור הוא ממקור המתקבל לכשר. והשתא הוכח מה שכבר קבענו מקודם, שאין רוב השיעור המגיע מהודו מקורו מהמקדשים שלהם, אלא משיעור העניות, וחל על זה הדין דכל דפריש מרובא פריש, וגם השיעור המגיע

בגוף האדם, כי עדיין אין כאן שיעור נפרד בעולם, והאדם לא נתהפך ע"י זה להיות לתקרובת בשום פנים, ואחר הגילוח לא נעשה מעשה כל דהו בשיעור, א"כ איפה היא התקרובת והאיסור.

ויש לעיין דאולי שפיר נימא דיש למחשביה להשער כחפצא של תקרובת שנעשה בו מעשה שהוא הגילוח, אלא דנגד קושית דלעיל יש לתרץ דהמצאת החפץ והמעשה שנעשה בו באין כאחד, ומה שהחפץ בא לעולם על ידי מעשה מתחשב כאילו המעשה נעשה בגוף החפץ. על זה אתרץ דדבר זה הוא גופיה מה שנתחדש על ידי תירוצו של הגמרא בבצירת פרכילי ענבים, ולא קיי"ל כהאי תירוצא כמבואר לעיל, מלבד מה שכבר בארנו בלתי ספר דפעות הגילוח עיקרו מכון להפעיל בגוף האדם ולא בהשער⁸⁷.

רציתי להוסיף לתמוה בענין המגלחים והמקיפים, כי ראיתי בין דברי מרן עט"ר שליט"א וזה לשונו, "והמגלחים אמרו וכו' מכל מקום אמרו הלא גם הם מאלה וכו' ובכה"ג אומרים סתם מחשבת העובדים לע"ז, עכ"ל. וכנראה שבתוך דברי עדותו של הרב א"ד, שמע מרן שליט"א איזה ציטוט ממה שאמרו המגלחים עצמם שיוכיח על כוונתם בזמן שעושים הגילוח, שהרי הזכיר מרן שליט"א פעמיים מה שהמגלחים אמרו. והנה כשהיתה הפגישה בין הרב א"ד ובין שישים הרבנים מניו יורק ומשאר מקומות, שאלנו לו כמה פעמים אם שמע ישיר איזה ביטוי כלשהו מפי המגלחים, ודחקנו אותו על כך והוא לא ענה שום דבר, רק מה שאמר בשם שיעורם לקבל שכרם, וברור כחמה שאילו שמע מפיהם מה שאמר בשם מרן שליט"א היה מגיד אותו לנו אז, כי לא לכבוד היתה לו השתיקה. וכמדומני שבמשך הפגישה אמר שספר אחד הביע שהוא עושה מלאכת הקודש או איזה ביטוי חלש הדומה לזה, וכמובן שאין במשמעות אלה כלום, אלא אצל מי ששומע בכל קול עלה נדף מה שרוצה לשמוע⁸⁸.

אולם העד החרדי הבקי בלשונם, העיד שהספרים כולם לא הפסיקו מלפטפט מה שנוגע לדברי איחוד הפועלים שלהם ועניני פוליטיקה וצחוק וכיו"ב⁸⁹, ולא היה שם איזה רמז שמכוונים לאיזה דבר רציני בעולם או לשום עבודה, ואני כתבתי בתוך דברי הראשונים לכבוד מרן שליט"א, שאילו היתה אצלם איזה כוונה, בוודאי היה הסתמא שלהם כפי דעת הכמרים ולא כפי דעת ההמון, שהם פועלים אצל הכמרים ועובדים בשבילים ומקבלים שכרם מהם, אבל האמת היא שאין להם שום כוונה, ולא גילוי מעולם להרב א"ד שום ביטוי שיוכל לסמוך עליו להעיד על מה שבלבם, והרי אני מכיר שנים רבות לאיש אמת הנותן נפשו אך ורק בשביל האמת הטהורה, וברור שמה שאמר

87. קטע זה נשמט משלחן הלוי. ופה הגרי"ב מודה שבאמת יש ראייה מפרכילי ענבים נגד חידושו, רק שטוען שהגמ' חזר מהאוקימתא של פרכילי ענבים. אבל כבר הארכנו שברור מדברי הראשונים שכן קיי"ל כההלכה שיוצא מתירוצו, א"כ מודה הגרי"ב שאפשר לעשות תקרובת באותו רגע שמפרידים חפץ, ונפל כל בנינו.

88. ע"י לעיל שכתבנו שכוונת הגרי"ש הוא רק להוכיח שיש כאן עבודה.

89. ליתר דיוק הוא העיד שפעם אחת ראה שדיברו דברי פוליטיקה. ונתברר שלמעשה הם מקפידים מאוד לומר שם

אלילים, ולובשים בגדי הכומרים כו' ובודאי מחשבתם לעבודה. ולא ענה הגרי"ב שום דבר על טענת הגרי"ש שדינם כמינים שסתם מחשבתם לע"ז.

90. טענה זו הוא סיבה לאסור היום, שיש המון המון ראיות שמאמינים שנותנים לאליל שערס, א"כ איך נאמין לאחד נגד אלף עדים.

91. לצערנו דבר זה לעולם לא קרה, בעיקר משום שהחליטו שאין שער שמגיע מהודו, ולכן אין נפק"מ אם אסור משום תקרובת..

ואין לנו ללמוד מתשובת הבל זו, אלא זו בלבד שהמשיכים אין האמת לנגד עיניהם, רק אל האיסור מגמתם, יהיה מה שיהיה. ושוב אין להתחשב בדעתם כלל, וכל העסק עמהם אינו אלא לשוא⁹².

מהודו אין בו איסור עבודה זרה (מלבד מה שכבר הסקנו, שגם השיער המגיע מהמקדשים שלהם אין בו דין תקרובת ע"ז).

שוב שמעתי שאחרי שהודיעו כל זה ל"חבורת האוסרים" הפאות, הגיבו שברור להם ויודעים שבתי החרושת הללו שכרו מאות שחקניות מקצועיות והציגו לפני המבקרים כעין מחזה כדי לרמותם ולהראות בעיניהם כאילו השיער הבא מהמברשות במקום שבא באמת מהמקדשות.

נספח: תמצית הדברים שנאמרו באסיפת הרבנים שמוזכר בתשובת הגר"ב תמליל דברי הג"ר אהרן דוד דונר שליט"א,

בפגישת הרבנים בניו-יורק

יום חמישי פרשת בהר בחוקותי,

כ"ט אייר תשס"ד

*הערת המערכת: הדברים במקורם נאמרו בשפת אנגלית מעורב עם הרבה אידיש, והשתדלנו לתרגם הדברים לשון הקודש ולדקדק כמה שאפשר. הוספנו בסוגריים כמה דברים להוסיף בירור בלבד, וכמו כן הוספנו כמה הערות בשולי הגליון להעיר ולהוסיף בירור. ניתן להשיג ההקלטה המקורי בפניה למייל yesdov@gmail.com.

דברי הרא"ד דונר:

באמת אין לי מספיק זמן לדבר, אבל נשתדל לסדר. זה דברים שנוגע לרבבות של כלל ישראל, וזה לא דבר שמקבלים בקל, ויש אומרים שגם הוא דבר שאין הציבור יכול לעמוד בה, ואני יודע שאני גם לא הראשון שחקר ודרש ענין זה, ואחרים יצאו במסקנא שהדברים וודאי לא כמו שאני מייצג אותם, אבל אין לדיין אלא מה שענינו רואות, לקחתי כל הנושא בכובד ראש, והשתדלתי לדקדק עד כמה שאפשר לי.

חול המועד פסח שנה זו קיבלתי טלפון מבי"ד עדה"ח בירושלים, לא הייתי בבית, אבל השאירו לי הודעה שזה נושא דחוף מאוד, ולחזור ולהתקשר למספר מסוים. התקשרתי, והיה על הטלפון הרב טוביה וייס, הגאב"ד דירושלים, ואמר "אתה יודע שיש בעיה בפאות?" חשבתי שהוא מדבר על פאות קסטא"ם ומתכוון להבעיה של צניעות, אבל אמר לא זה, אני לא מתכוון לזה, הוא אמר שהוא מתכוון לבעיה של עבודה זרה. אז ידעתי שר' משה שטרנבוך הוא המרא דשמעתתא (א"ה, הכוונה שהוא כתב תשובה על זה בשנת תש"ל), אבל לא היה לי

גם אם נכון ששיער כזה יוצא גם כן מהודו למפעלים אשר בסין, איך ביררו השלוחים ע"י ביקור במפעלים אלו, שהשיער שיוצא ממברשי העניות הוא יותר ממה שיוצא מהמקדשים.

חוץ מזה שהשליח הזה הוא טוען רבני, שנשלח ע"י אחד מסוחרי שיער "להוכיח" לבד"ץ שארית ישראל שהשיער שלהם באמת מגיע ממברשות. ועיקר הסיבה ששארית לא קבלו הדברים אינו משום הטענה המגוכך שזה שחקניות, אלא משום שביררו שמחירי הטעמפל הוא פחות ממה שהסוחרים משלמים עבור השער שלהם, א"כ גם אם יש כזה דבר של שיער מברשות (היינו אפילו על הצד שעושים פאה ממנו) אי אפשר להאמין לסוחרים שהשיער שלהם באמת לא מגיע מהמקדשים.

ומה שקבע הגר"ב שאין השיער מהמקדשים הולכים כלל לצורך פאות, זה אינו נכון כלל, ואדרבה כל גוי שעוסק בשערות אומר בקול רם שהשיער הודי הוא הכי איכותי שיש, והלא גם בספר Entanglement כתב שם בשם אחד מהסוחרים הגדולים בהודו, [George Cherian, Raz Hair], גוי, שקונה שערותיו מהמקדשים, כמה היה שבועות אלו ב-2004 קשים לו, שהיהודים הפסיקו לקנות ממנו והם קנו השיער הכי טוב מהמקדשים... והוסיף עוד סוחר שכעת אין לו בעיה, רק השיער צריך לילך בהרבה סיבובים עד שמגיע להיהודים.

92. כל אלו הוי דברים שאין בהם עיקר כלל מכמה טעמים.

הגר"ב אמר בשיעור שמסר על הנושא, שמקור לשמועה זו הוא מסוחר בשם גופטא, ופשוט וברור שא"כ אין לו נאמנות כלל, ואדרבה.

ומר גופטא אמר כן להמבררים לאחר שנתעורר השאלה בתשס"ד, ויע"י באריכות בקובץ תל תלפיות (סב, עמ' שנח) שביט דינו של הגר"מ גרוס שליט"א ביררו דבר זה, ותפסו מר גופטא בכמה וכמה שקרים, ושוב ביררו ששיער שנעשו מהמברשות אי אפשר לעשות פאה כלל, אם כן בודאי אין דבריו כלום, ובמיוחד שכיום הזה אותו מר גופטא מפרסם באתר אינטרנט שלו שכל שערותיו הם ממקדשי הודו, ותו לא מיד.

חוץ מזה כבר כתבנו שכל הפאות נעשו משיער רמי.

ומה שכתב הגר"ב שהשליחים ראו במו עיניהם שיש הרבה שיושבים ועובדים עם שיער המברשות, ובדקו 11 מפעלים כאלו כו', ולכן קבע אותו החכם שע"כ רוב הפאות נעשו בשיער זה ולא מהמקדשים. ולא ידעתי מה הוסיפו השליחים, הלא גם השגריר כבר כתב שיש אחוז מהשיער שמגיע שיער מהמברשות, ומעולם לא היתה שאלה אם קיימת מציאות זו אם לא, ולכן זה ששליחים ראו מפעלי שיער מברשות במו עיניהם, אינו ענין, כי

ידע יותר מזה. אמר לי שהבית דין רוצה לדעת אם אני יכול ליסוע להודו לברר דברים. לא עניתי מיד, אמרתי לו שאשיב לו תשובה בהמשך.

מאז ועד עכשיו התעמקתי בזה מאוד, עיינתי בספרי דתי ההינדו, עיינתי בדברים מהאינטרנט, דיברתי עם כמרים לברר מה בדיוק הדבר הזה.

יסוד הדברים הוא שיש "טונסור" שמשמעתו 'חלאקה'. הם מגלחים שערים ושער זה נכנס לפאות של היהודים. הלכתי לדבר עם אחד אינטלקטואל לעקטשערער של דת ההינדו (א"ה, משכיל שדורש בדת ההודו). דיברתי איתו בנושא הרבה זמן. ראיתי בבית שלו, תקרובת ממש, קטורת, צלמים, לבונה, קאמפור (א"ה, סוג בשמים בצבע צהוב שנחשב מאוד בעיניהם) על מזבח. הוא הסביר לי שכל בוקר צריך לעשות הקטרה, ואחר זה כו'... אני רק אומר מה שיש תועלת, כי יותר מזה אין אומרים. הוא הסביר לי שהוא נותן קצת מכל ארוחה לאליל, ואז האליל מברכו. ואז הוא הסביר לי שהאליל שיש לו שמה, אינו אליל מצד עצמה, אלא הוא רק להזכיר את האליל הגדול בהודו. ואז חשבתי שאולי זה לא ע"ז. ידעתי התורות של ר' דוב לנדו, שיש לו חידוש נפלא, אבל לא עכשיו⁹³.

אז שאלתי על הגילוח, ענה שזה לא תקרובת, אלא הוא "אגו אגו אגו", לפני שנכנסים לפסל צריכים לסלק את העולם הזה, ואז נכנסים. טוב מאוד.

הלכתי הביתה, וחשבתי שאין שום סיבה ליסוע לשם. כי אין כאן שום הוה אמינא של בעיה. והכל בסדר. אבל ר' טוביה (א"ה, גאב"ד העה"ח) אמר לי שלא נותנים שום פסק הלכה אלא אם כן אני נוסע לשם, אמר לי שדבר שהוא רק מפי השמועה אי אפשר לפסוק הלכה.

כאן מרן הרב אלישיב נכנס לפרשה.

האחים וייס, הדיין באנווערפן (א"ה, הגאון רבי חיים יוסף דוד ווייס שליט"א, המכונה חיד"ו וייס) ואחיו ההורדנקר (הר"ר יצחק אריה וייס שליט"א, אב"ד דקהילת הורדענקא מנשסט) שלחו זוג של בעלי תשובה הודיים (א"ה, הכוונה לאמיר דרומי ואשתו), וחקרו ודרשו כל הפרשה, הלכו לטירופאטי היו שם 10 או 11 ימים, והיו בפנים שם, ודברו עם 200 אנשים. אין כאן סוד שהאחים וייס סברו כבר לפני זה שהכל מותר, ויש כבר תשובה של חיד"ו וייס על זה, ויש לו שם הרבה צדדים להקל, עם צירוף זה ועוד צירוף אחר, ומשום שהכל רק להכנעה והורדת האגו, ואין בעיה. ואחרי שהשליחים שלהם הלכו קיבלתי הודעה מהם (מהחיד"ו וייס ואחיו), שאין לי סיבה ליסוע. ושמתחיל, כי זה עולה הרבה כח וכסף ליסוע לשם.

בנתיים הזוג חזרו והיו שני אסיפות. אסיפה אחת בבית הרב ניסים, היה שם ר' ניסים, ר' שריאל רוזנברג, הר"ר סילמן, והיה שם אחד מטעם הרב אלישיב - ר' אריה דביר, והיה שם ר' יעקב מאיר שטרן מבית דינו של הרב וואזנר, גם האחים וייס היו שם, הם הגיעו במיוחד מחוץ לארץ לזה, ואולי עוד אחרים. היה זה מ' 9 עד 10:30 בבוקר. השלוחים דברו מה שראו, הם נשלחו במיוחד לברר אם זה קרבן או הכנעה, והם חזרו ואמרו דברים שביררו ע"י שדיברו עם 200 אנשים שם, ואמרו כל מה ששמעו⁹⁴. במשך כל הדיון ר' ניסים ישב שם בשקט, ואחרי ששמע הכל, ר' ניסים היה ממש אש "גיברענט", ואני כלי ראשון שאמר בזה הלשון "זה חמור מאוד, זה תקרובת - אני יודע מילים אחרות".

האחים וייס חשבו שבאמת ר' שריאל דחק את העדים והצליח להוציא ממנו את מה שהם רצו לשמוע, והעד לא באמת התכוון למה שאמר, נו נו. והיה נידון אם כן התכוון לזה או לא... אבל ר' ניסים אמר שזה חמור מאוד ואינו יודע איך להקל בזה, ואלו היו השלוחים של האחים וייס.

אחרי זה הלכו השליחים לרב וואזנר בביתו, עם ר' יעקב מאיר שטרן, האחים וייס, ור' ניסים גם הגיע, ומי שמכיר דברים בבני ברק יודע שזה הסטוריה, לא היה כזה דבר שר' ניסים הלך לביתו של הרב וואזנר. האסיפה היה ב12. דיברתי עם הרב ההורדנקר (א"ה, אח של החיד"ו הנ"ל) מיד אחר האסיפה, ואמר לי שבאסיפה הזאת הרב וואזנר הגיע למסקנא שלא יהיה עוד השיער הזה בכלל ישראל. והרב החיד"ו וייס רצה לדבר איתו לדון ככה וככה, והרב וואזנר לא רצה לשמוע ולדבר בזה.

והיתה שאלה אז אם לכתוב מכתב או לא. כולם ידעו שבלי הרב אלישיב אין למכתב את אותה הכבדות. ר' אריה דביר חזר לרב אלישיב, והרב אלישיב לא רצה להצטרף. אמר שרק אם אני (הרב דונר) נוסע הוא מוכן, בלי זה הוא לא יגיד דבר. זה היה כבר 3 שבועות של ספיקא, שאלו אותי אם אפשר ללכת בפאה, ואמרתי אני לא יודע. אם זה היה שאלה אם לברך שהכל או בורא נפשות יש עצות. אבל לנשים אין

⁹³ הכוונה שהגאון הרב דב לנדו שליט"א חידש ע"פ החזו"א (יורה דעה, סב כא) שאם עובדים אליל שאינו כח שנמצא במציאות כמו כוכבים ומזלות, אז אין זה איסור ע"ז אלא אסור משום מינות. ואמנם כבר השיבו על זה הרבה מכמה מקורות שמבואר שגם מה ציור ופסל שבדו מליבם אכן היו ע"ז, ואין זה כוונת החזו"א, ואינו ענין לנידון דידן, ע"י בכל זה בקובץ אור ישראל (גליון לו), בתשובת הרב יחיאל טויבער זצ"ל ענף ג') וכן בקונטרס פאת קדמה, ובספר הישכם אוהבים את ה'.

⁹⁴ העדות שנתקבל בישיבת בי"ד זו נתפרסם בשעתו בקובץ אור ישראל גליון לו, ושוב נדפס כעת בהישכם אוהבים חלק ב' עמ' קע"ג.

כזה דבר ללכת בלי פאה, ולא היה לי שום דבר מה לענות. היה מצב נורא של ספק. אבל הר' אלישיב סירב לומר מילה, ואמר נמתין עוד שבוע.

היה לי סעייתא דשמיא, פגשתי את הזוג והסבירו לי כברירות מה ראו, ועם מי דברו, ודיברתי אתם באריכות גדולה, אילו הם לא היו הולכים לשם זה היה לי יותר קשה כפול עשר. למעשה היה להם כשלון, משום שיש בהודו 108 שפות, כי בהודו וסין יש שם שליש מכל העולם, ו'הינדי' הוא רק אחד מהשפות שמקובלות במדינת הודו, אבל בכמה שפות אחרות שיש שם הם לא ידעו. יש שם עוד שפה בשם טמיל. הוא למעשה דיבר אתם באנגלית, הרבה יודעים אנגלית שם, הוא דיבר עם כמאתיים איש.

הוא העיד ששמע מהרבה מהם את המילה 'סאקריפייס'. אבל אנחנו יודעים שהמילה סאקריפייס יש לה שני משמעויות. אז אני ידעתי כשהלכתי לשם שהמילה סאקריפייס אינה מספקת. מה כן הוא קרבן? קטורת קמפור, לבונה, קוקוס, כל זה הם חושבים שהוא סאקריפייס של קרבנות קרובות לכל הדעות.

אבל צריכים לדעת איזה סוג סאקריפייס הוא? או קרבן או הסרת האגו. זאת היתה השאלה. כי אם הכוונה להביא להאליל איזו מתנה, כלומר ליתן דבר לאליל, זהו תקרובת אם הוא כעין זביחה. ולכן זאת היתה השאלה. האם גילוח השיער הוא כמו זיבוח של קרבן, או לא.

שלש דברים ביקש ממני הרב אלישיב לברר. א', מה יש למבקרים במחשבתם בשעת הגילוח. וב', מה עם הספר שלהלכה הוא השוחט, מהו חושב בשעת מעשה. וג', יש הלכה שצריך להיות לפני האליל⁹⁵, האם זה לפני האליל. זה היה ה-ג' דברים שהלכתי לברר, יש עוד דברים שאפשר לברר, אבל הרב אלישיב הדגיש לברר דווקא ענינים אלו, זה בלבד ביקש ממני הרב אלישיב לברר.

היה להרב אפרתי עוד שאלה, היה לו איזה סתירה, שהוא בירר שבשעת הגילוח המתגלח חושב שם של איזה אליל, אבל לאליל של הטמפל יש שם אחר, אם כן הוא ממש שלא בפניו, שהוא ממש חושב על אליל אחר שלא שייך לטמפל הזה.

הלכתי, וידענו שצריכים את הברור הנכון, חשבנו אולי צריך איזה אשה גם כן, אז הרבנית שלי גם הגיעה, וכן אחד בשם הרב שארף מקאדאסיה, מומחה גדול בכשרות ויודע לברר פרטים לתוך עומק הענין, הוא מחקר גדול, ויודע איך למצוא מה שצריך כשצריך. ובבומביי פגשנו יהודי ספרדי, שמו אלקנה, יהודי מענין, הוא לא היה מפחד לשאול את כל השאלות שצריך בקול. ועוד לקחנו נהג מלונדון, גוי, שיכול להיכנס למקומות שאסור לנו להיכנס, וגם הוא יודע את השפה.

אז הגענו לשם בחצות הלילה, במטוס מצאנו אחד מהודו, ושאלנו אותו מהו הגילוח ועל כל הדת שלהם, ואמר שזה סאקריפייס, ושאלנו אולי זה רק להסרת האגו, וענה לא לא לא! זה נתינת השיער לאליל! ושאלנו מה קורה עם השיער הלא הם זורקים את זה מיד אחרי הגילוח, אבל זה לא הפריע לו, ואז שאלתי אותו למה צריך לבוא לשם, תשלח את זה (השיער) בדואר, אמר שצריכים לעשות את זה בטמפל. האליל היה לו חתונה כידוע המעשה, ואמר שהשיער של האליל, והוא נותן לו את השיער. ושאלנו עוד פעם האם זה רק הורדת האגו, וענה לא! אנחנו נותנים לו את השיער!

נו, זה רק איש אחד. אז ביקשנו שיגיד לנו קצת על הדת, וביקשנו ממנו שיעשה לנו טובה, ויבוא איתנו לטירופטי, והוא הסכים, אבל שאל את אשתו, והיא לא רצתה לבוא איתנו, אבל בגלל שהוא ריחם עלינו הוא הסביר לנהג שלנו את כל הפרטים איך להגיע, וכו' וזה עזר לנו הרבה.

למעשה הגענו לשם, יצאנו לדרך במוצאי שבת, והגענו למקום ביום ראשון בלילה. יום שני בבוקר הלכנו לשם, הגענו להר גדול. טירופטי הוא השם של העיר, וטירומלא זה ההר, איפה שהאליל גר. איני יודע אם יש תועלת, אבל האליל הוא למעלה בהר בגובה 850 מטר, ועולים שמה בקיץ, בהודו הקיץ הוא באפריל ומאי, והוא 42 מעלות חום, חם מאוד! ויש אלפי רבבות אנשים נשים וטף שעולים בדרך להר, מהלך 20 ק"מ, הולכים ברגל! ולא עולים ברכב מחמת ה'רוממות' שיש להם לאליל הזה. אנחנו נסענו ברכב. כל ההר בעיניהם, וודאי קדוש, ובעצם אינו ראוי לומר משל - אבל להבדיל אלף אלפי הבדלות - כל ההר הזה הוא כהר הבית - להבדיל.

צריכים להבין, שהמקום הזה הוא המקום שבו יש מספר מבקרים הכי גדול בכל העולם, ויש מבקרים שם יותר מ'מכא' ויותר מה'ויתקין' ברומא, המקום הכי מבוקר בעולם בין כל הדתות. ראינו ממש עשרות אלפי אנשים עולים להר ברגל בחום מיוחד.

בדרך ההולכים אומרים טשאנט (מנטרה), היינו שאומרים שם של האליל, ומילה לפני זה ואחרי זה, התפילה שלהם אינה באריכות, אלא התפילה אצלם הוא להזכיר שם של האליל. האליל הזה יש לו 1000 וכמה שמות.

⁹⁵ דבר זה צ"ע כמו שכבר האריכו רבים, ומפורש בש"ס וראשונים שאפשר לעשות תקרובת שלא לפני האליל, ע"י ע"ז לב: ותוס' חולין מ. ד"ה לפני. וכמו כן גם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל כתב אז (קובץ תשובות ח"ג סי' קי"ח) בזה"ל: "גם אי"צ לפני מהקלקלין בגוונא דשחיטה וכעין זביחה".

ליי וייסמן: 1008

אני חושב שאולי עוד יותר, אבל יש 5 או 6 שמות העיקריים, כמובן שאי אפשר לומר את זה כי זה שם של אליל, ובכל מקרה הם מזכירים שם אחר, ובזה תורצה קושיית הרב אפרתי ששאל למה כאן יש שם אחד ושם אחר, כי יש להם שם מיוחד לכל זמן.

על כל פנים, יש להם הטשאנט (מנטרה), כלומר חוזרים פעם אחר פעם על שמות אלילים. ההר עצמו, מלא ומלא לעג'ענד'ס (סיפורי מעשיות). יש שם אליל של נחש שיש לו 7 גבים, ויש אליל כו' כל ההר יש לו הרבה תורות של שטויות שלהם עם לאקשען, שיש להם בהמצאות שלהם – ואם ישאר זמן אולי נגיד התורה של הרב לנדא.

למעלה בהר הוא משונעדיק, יש שם טמפל, ובתוך הטמפל – הנה לא הייתי בפנים הטמפל כמובן.

אתה (ליי וייסמן) היית בפנים?

ליי וייסמן: כן.

אני לא היה לי רשות, כל מה שעשיתי עשיתי בהוראת הרב אלישיב. יש שם טמפל, ובתוך הטמפל יש צלם של האליל שלהם. לא נזכיר את שמו. ה'יראת הרוממות' שלהם אי אפשר לתאר. הם ממתינים בתור 24 שעות בכדי להיכנס לפני האליל, 24 שעות! כשנכנסים אי אפשר להיות שם יותר מחצי דקה, ורק אומרים את השם של אלילם עם מילה לפני ואחרי.

הנה בעלי הטמפל אינם טפשים, יש שם "הונדי" ענק, "קופת צדקה", החכמה הזאת גם הם יודעים... כל מי שנכנס לשם צריך לתת לשם קצת כסף, תוך הקופה. זה לא פושקה שהגבאי מביא לפניך בחזרת הש"ץ, זה ענק, גבוה יותר ממני, שאלתי שוטר שמה אם זה גבוה יותר ממני וענה הרבה יותר גדול... מה מכניסים? כסף תכשיטים, כל מה ששוה כסף. כשזה מלא יש גבאים שלוקחים את זה. הם מרוויחים מזה 120 מיליון דולר לשנה מההונדי הזה, ובזה הם מקיימים כל הטמפלים בטרופטי, בתי חולים, בתי ספר, הכל מהכסף הזה.

תוך ההונדי, יש רק דברים שנותנים לאליל, לא מכתבים וקוויטלאך, רק מה שנותנים לו. אחד מהדברים שבאמת רציתי לברר זה האם שיער נכנס תוך ההונדי הזה?⁹⁶ אני עצמי לא ראיתי את זה... ואולי נחזור לזה בהמשך.

יש כמה וכמה בניינים, ויש כמה וכמה עבודות שעושים על ההר הזה. אי אפשר להכנס לכל העובדות, אמנם להבין ולהורות מותר. ובתור הוכחה שלא הכל נעשה לפני האליל, נביא דוגמא מאחד מהעבודות שלהם שהוא "גלגול", והוא שיושב גוי על השביל ומתגלגל ומתגלגל על אורך השביל. לכבודו של האליל, זה לא בפני האליל, אבל זה ודאי עבודה לכבודו של האליל. ואע"פ שאין שום צורה של אליל איפה שמתגלגלים.

להוי ידוע הם כלל לא יודעים מה זה יהודי... הרבה חשבו שאני מוסלמי, וכשאמרתי להם אני יהודי, הם לא ידעו מה זה. אבל כשאמרתי שאני ישראלי, אז ידעו כבר מה זה. אין שום מושג של אנטי סעמיט (שנאת יהודים).

בפנים יש כמה וכמה עבודות בפני האליל, למשל העבודה שעושים ביום שישי בבוקר צריכים לזה כרטיס, רציתי לברר את זה. אז ביררתי על העבודה ביום שישי, ואמר לי אם אני רוצה, הזמן המוקדם ביותר שאפשר לבוא הוא בשנת 2015!! (זה נאמר בשנת 2004), זה יותר מדף היומי!! (א"ה, כלומר שזה לוקח רק 7.5 שנים, וזה לוקח יותר מ-10 שנים) הכמות שיש שם זה משונעדיק.

יש כמה עבודות, אחד מהעבודות שראיתי הוא שיש פיל, שיושב שם בחוץ, ולקחו קצת לחם, או שאר אוכל, והוא לוקח את זה. שמים את זה לפניו, והוא אוכל את זה. הם חושבים שזה פדיון לפיל הזה. אין שם שום אליל, אולי הפיל עצמו איזה דמיון של האליל הזה, אני יודע⁹⁷. רק רציתי להגיד שיש שם אין סוף עבודות שעושים בכל שטח ההר, שאינו לפני עצם הפסל. המבקרים כלל לא עושים שום עבודה שהוא כן לפני האליל ממש, רק אומרים את שמו לחצי דקה.

יש הפושקריני, זה המקוה שנכנסים לשם עם בגדיהם, גם עבודה.

⁹⁶ למעשה אמיר דרומי העיד שאחוז ניכר של אנשים אכן מביאים השיער בפנים, וכמו כן נתברר לנו כהיום ע"י התכתביות עם מנהלי הטמפל שאכן הרבה מביאים קצת משיער שלהם בפנים, אבל לדבריהם אין צריך לעשות את זה, כי אם זה נגלח במקום המיוחד לכך, האליל כבר קיבל את זה.

⁹⁷ אכן התברר שהפיל הוא עצמו גם אחד מצורות של אליליהם כמו הפרה.

כמו כן, יש מקום שהוא מקום של ה'טנסור', המקום שבו מגלחים שערים. אנחנו הלכנו לכמה מקומות שמגלחים, יש שם קטנים, ויש גדולים. נכנסתי לאחד מהם, רק שמתי את הרגל שלי בפנים, ואחד מהספרים בפנים, אמר לנו שאי אפשר לנו להיכנס עם הנעליים כי זה מקום קדוש.

הנימוס בהודו הוא ללכת בלא נעלים בכלל, אבל זה לא באותו חומר של מקום קדוש. כלומר זה שלא נכנסים לשם בנעלים אינו קשור לתרבותם, אלא זה חלק מהמורא שלהם למקום הזה, זה בתורת ודאי. רק רגל אחד בפנים וצחקו עלי⁹⁸.

היה לי היתרים להיכנס בפנים, נכנסתי לדבר עם המבקרים. המציאות היא, הספרים יושבים בארץ, באמת כולם יושבים בארץ גם בחוץ, לא על ספסל. הספר יושב מצד אחד, המתגלח מצד שני, ביניהם יש חריץ. מתגלחים, והשיער נכנס לחריץ, השמש מגיע ומגביה אותו ושם את זה בתוך הקופסה.

אלו שמתגלחים, אין להם עניין דווקא עם שיער ארוך או קצר, יש את הכל בין המתגלחים שם, ומה שהם שעושים בגילוח, זה או תפילה על העתיד, כמו אחד שהיה שם כמה שנים אחרי החתונה ולא היו להם בנים, אז הגיעו לגלח כבקשה לילדים. ויש גם שמתגלחים על העבר, שעשו עסק טוב, אז מגיעים להודות, והיינו ע"י הגילוח.

הם יושבים שם על הארץ, והספר אומר להם להניח ידם על ליבם, אין להם רשות לשבת כמו שהם רוצים אלא דווקא בצורה כזו עם ידיים על ליבם⁹⁹.

מה עושים בשעת מעשה? אותו תפילה שאומרים לפני האליל, היינו שם של האליל, עם מילה לפני זה ואחרי זה, כולם שדיברנו איתם אומרים את זה בשעת מעשה. אבל הבנתי שבמקום השם שאומרים בפני האליל, אומרים שם אחר שהוא השם החוץ, אבל זה אותו תפילה ואותו אליל, רק עם שם אחר. יש כאלה שאומרים את זה, ויש כאלה שרק חושבים את זה, אבל בתורת ודאי, כולם בשעת הגילוח אמרו שחשבו על זה. הם יושבים בצורה מסוימת, וחושבים על זה.

ושאלנו אותם מה תכלית כל המעשה הזה? וענו סאקריפייס, היה לנו מתורגמן, אבל הרבה מהם דיברו אנגלית¹⁰⁰, ושאלנו אותו מה זה סאקריפייס? סאקריפייס זה רק כמו קטורת, או כמו ששוכרים הקוקוס? וענו כן כן, זה ממש כמו קוקוס, השיער שלנו זה כמו קוקוס.

ושאלנו אבל הרי הוא לא מקבל את השיער, כי לא נותנים את זה לו אחרי הגילוח. וענו, אבל אנו נותנים לו את זה, והסבירו שזה כמו קטורת שהוא לא לוקח מידינו רק אנחנו מוסרים את זה לו ואמרו שזה אותו דבר.

וכמו שהכומר בלונדון אמר לי, שמביאים לו גם מאכל, גם זה האליל אינו צריך, הכל סמלי. והיינו שעצם הגילוח הוא צורת הנתינה. אחד אמר לי, - תסלחו לי שאני אומר את השם - "באלג' (נ)י אוהב שיער. הוא רוצה שיער, וגם רוצה את זה, כמו שכולם יודעים שפעם לאליל היה חתונה, ויש לו חובות, וצריך לקחת תרומות לשלם את חובו, כי לא היה אז הכנסת כלה, והוא בעל חוב, ולדורי דורות הם משלמים את החוב." כולם יודעים שלזה הם מגיעים ושמים דברים בתוך ההונדי, כסף, לשלם החוב. כמו כן האמינו שעל ידי קבלת השיער שהתגלחו הוא יכול לפרוע את חובו.

⁹⁸ במקום אחר הרב דונר הסביר יותר שמה שנמנעים ללכת במנעלים מחמת תרבותם, זה לא דבר שימחה לאחרים שיעשו ככה, אלא זה נימוס שנוהגים מעצמם. אבל מה שנמנעים מצורך דתי אף מעירים לאחרים שעוברים על זה.

⁹⁹ אם כוונתו שהמתגלח יושב בצורה זו בכל משך הגילוח, אז נקודה זו נסתרת מתמונות ושאר המקורות הידוע לנו כעת, אם לא שהתכוון לומר שלפני הגילוח עושים תנועה זו, ואחרי זה מתגלחים (ע"י תמונה בהישכם אוהבים עמ' כד שעושים תנועה של ידיים על הלב לפני הגילוח), וצ"ע.

וכבר העיר בזה הרב מנשה קליין זצ"ל וכתב: "יומה שאמר הרב דונר שליט"א שהגוזזים אומרים להגוזזים להניח ידם על לבם וזה מראה על ענין של עבודת ע"ז, הנה אין לו לדין אלא מה שענינו ראות, אך העיד לפני הרב צבי וויסמאן הנ"ל שבהודו אין מניחים ידם על לבם בעבודתם בשום פעם, וזה לא מראה שום ענין של עבודה ורק מניחים את ידיהם למטה שלא יפריע לגזיזת השערות, וגם שלח לי תמונות משם, שנראה בעליל שאין ידיהם על לבם בשעת תועבת ההסתפרות" עכ"ל.

אמנם מה שכתב בשם ליי וייסמן "שבהודו אין מניחים ידם על לבם בעבודתם בשום פעם" הוא שקר כמו שרואים בהתמונה הנ"ל בהישכם אוהבים עמ' כד.

¹⁰⁰ מפורש שהוא דיבר עם הרבה שפה אנגלית, ולא סמך על תרגומים לבד, ובזה נסתר מה שכתב בשלחן הלוי (סי' כח): "יומה בכך שידידי הרב א"ד שמע שעה שעתיים מאחדים מפשוטי העם ע"י חבל תרגומים חלשים, שהרי כל המתגלחים והמגלחים לא דברו אלא שפת טמיל", וכמו כן כתב הרב מנשה קליין זצ"ל "יומה שבא הגרא"ד דונר שליט"א למסקנתו הוא משום שהמתורגמנים שלו תרגמו מהשפה המקומית להינדו ומהינדו לאנגלית ובכאפי גוונא קשה להגיע לתכלית האמת".

הרבה מהם לא ידעו כלל שמוכרים את השיער, אבל אלו שידעו זה כלל לא הפריע להם, הוא אוהב שיער ונותנים לו את זה, ואחרי הגילוח לא משנה מה נעשה עם השיער. זה שהוא אוהב שיער, זה גם שיער ארוך ונאה, וגם שיער קצר, או בלורית או כל משהו. אין נפקא מינא, זה אותו דבר. הם מתגלחים ליתן לו את השיער.

אלו שמגיעים עם שיער ארוך, וזה קשה להם מידי לגלח הכל. אז מה עשו, ישבו שם, והספר חתך כמה שערות מכאן, וכמה שערות מכאן, וזהו. הנה כולם מכירים את הלומדות של הצל"ח האם חצי שיעור אסור כאשר אי אפשר לעשות את כל השיער, וכמו כן יש לדון, בשלמא אם זה נדבה וצריכים ליתן לו השיער, אז ממילא מי שאי אפשר לו עושה רק חצי מזה, ויש כאן חצי שיעור ומובן מה הם עושים. אבל 'חצי שיעור הכנעה' אין כזה דבר, כי אין כאן הכנעה כלל בכמה שערות! וזה מציאות שעושים את זה! וא"כ זה ראייה גמורה שאין זה רק הכנעה.

אני עצמי לא ראיתי את אלו שלקחו את שערם בכדי להביאו לפנים להונדי, אבל הספר אמר לי שיש אנשים שעושים את זה, ומכניסים להונדי. בזה אני כלי שני ולא כלי ראשון¹⁰¹.

נכנסנו לבנין הזה של הגילוח, ולבנין השני, לדבר עם הספרים ולברר מה חושב הספר בשעת מעשה? כי המעשה שלהם, מוגדר שחיטה, ממילא הם השוחטים, ו"זה מחשב וזה עובד לא אמרין". והשליח של הרב ניסים קרליץ (אמיר דרומי) לא בירר מהי דעת הספרים. ושאלתי ספר האם יש לו כוונה לאליל בשעת מעשה, וענה, הם משלמים לי, אבל אני יודע למה הם באים. ולא נותנים עבודה לגילוח למי שלא מאמין בהם, ואני אומר להם איך לשבת בשעת הגילוח. הוא מאמין בכל האליל, ובכל ענין ההודאה והתפילה, ולפעמים גם הם עצמם מתגלחים. הוא אחד מהם¹⁰², רק היום הוא הספר. כלומר בהלכות קדשים שהשוחט צריך לחשוב לשם ששה דברים, אז להבדיל אצלם הם חושבים גם לשם קבלת פרס לעבודתם, אבל הם גם שליח של המתגלחים שעושה להם את כל העבודה ורואה בזה פולחן.

אם נקטינן שהגילוח הוא מעשה שחיטת השיער, זה ודאי שהספרים עושים כן על דעת המתגלח שרוצה שבדרך זו יעשו את עבודתו. ואם נשאל כמה באמת צריך להיות מכל מחשבה, אתם יכולים לעשות שטיקל תורה שלכם. אבל הדבר ברור הוא שהספרים מאמינים בכל הענין ויודעים לשם מה המתגלחים באים, ואחד מהם גם ביקש שאני (הרב דונר) גם אגלח קצת מהשער שלי, והיה אסור לי לומר להם "בפעם הבאה", אז אמרתי להם "לא עכשיו".

זה בענין הספרים וזה בענין המתגלחים. בענין בפני האליל, המצב הוא כך - יש ג' קומות בבנין הגדול של הגילוח, דיברנו שם עם המנהל עצמו, הוא דיבר אנגלית, דיברנו איתו והוא אמר שהוא משלם ל-600 ספרים כל יום, יש ג' משמרות של 200 ספרים בכל יום. ישנן ג' קומות, בקומה תחתונה יש אליל, ובקומה השניה אני חושב שיש תמונות של אליל, אני לא זוכר בדיוק¹⁰³. אבל ביסוד הדברים של בפני האליל, יש בגמ' מושג "קלקלין", היינו שבע"ז רגילה דברים שהם חוץ ממקום עבודתו לא חיישינן שזה תקרובת, אבל יש בגמ' דין של ע"ז שאין לו דין קלקלין (פעור ומרקוליס של עבודתם בבזיון כדברי הגמ' שם), וכל המקום גם בחוץ הוא המקום שעובדים אותו.

גם הרב אלישיב וגם בבד"ץ אחזו כדבר פשוט שכיון שכל ההר הזה מלא עבודות לאליל הזה, ועל הצד שהגילוח הוא כעין זביחה, הרי כל ההר נחשב מקום עבודה ע"ז זו, ונחשב לפנים מן הקלקלין¹⁰⁴. אפשר לחלוק עם הסברא הזו, כמו שאמרתי כל הזמן, לך לרב אלישיב ותדבר איתו, אנא תלכו, אף אחד לא עושה לי שום עוול אם הוא הולך לדבר עם הרב אלישיב, רק אני אומר מה היה הדיון שם.

והתבררו ג' הדברים. א' האם למתגלחים יש כוונה להורדת האגו או לשחיטת השיער, ב' הספרים שעושים המעשה האם הם יודעים לשם מה הם עושים המעשה, והאם זה נחשב שנעשה לצורך האליל. ג' וגם הענין של בפניה, שהאליל הגדול בבנין אחר, אבל במקום הגילוח מסירים הנעלים, ולא משום נימוס אלא משום שהוא מקום קדוש. ובדברים אלו לבד היה הדיון אצל הרב אלישיב.

על כל פנים, זה היה מקום מסודר, שאלתי כמה מגיעים כל יום, ענו לי 50,000. יש שם מחשב הכל רשום ויש להם חשבון מאוד מדויק. יש מחשב לעמוד בתור להכנס לפני האליל, ויש פרוטקציה שאפשר לחסוך הרבה זמן תמורת כסף, הכל מסודר.

אתם יכולים לשאול שאלות, אני האורח שלכם. אעצור כאן? מה שאתם רוצים.

רב א': איפה יש כאן הקרבה?

¹⁰¹ גם אמיר דרומי העיד כאלו דברים, וכעת יש לנו עוד הרבה מקורות לזה כנ"ל.

¹⁰² כיום נתברר ע"י הרבה מקורות שהם נחשבים עוד יותר מאחד מפשוטי העם, אלא הם נחשבים ככומר במדרידה השני, ולובשים בגדי לבן כבגדי הכוהנים.

¹⁰³ יש תמונות של חדרי הגילוח בהישכם אוהבים עמ' כב, ורואים בביורר שיש שם פסלים ותמונות, וכן העיד גם ליי וייסמן.

¹⁰⁴ ע"י לעיל שהרב אלישיב כתב שאם זה כעין זביחה אי"צ לפנים מן הקלקלין.

גילוח השיער הוי שחיטה, וכמו פרכילי ענבים שע"י קצירת הפרכילים בלבד נעשה תקרובת. צריך להיות דרך עבודתו, אבל שחיטה מספיקה כדי לעשות תקרובת ע"ז, וגילוח השיער הוי השחיטה, ששוחטים השיער מעל ראשו לכבוד האליל. אני יודע שהרב בלסקי יש לו הערה על זה, אבל זה מה שהבנתי.

רב א': אבל אין כאן שני דברים, צריכים שחיטה, ומעשה נתינה אחרי זה.

לא נכון, בפרכילי ענבים זה אותו דבר. לא כתוב שזה תקרובת רק אם נותנים את זה לע"ז אחרי זה, זה החידוש שלך! רק עצם הגזיזה שהוא כעין שחיטה עושהו תקרובת. הענבים עצמם נעשים תקרובת¹⁰⁵.

רב ב': אין כאן מעשה כעין זביחה.

לא נכון, מה עושים כאן, חותכים, קורעים, זה אותו דבר¹⁰⁶.

הרב בלסקי: האם אתה חושב שהספרים הם עושים מעשה עבודה לע"ז? האם הוא חייב מיתה משום ע"ז?

האם הספר חייב מיתה? אם יש לי אחד שקוצץ פרכילי ענבים לצורך ע"ז, משום שאחד ביקש ממנו לעשות את זה, ולכן הוא עושה את זה לשם ע"ז, האם הוא חייב מיתה¹⁰⁷?

הרב פייוול כהן (מחב"ס בדי השלחן): הספרים צריכים להיות אלו שעושים מעשה העבודה כמו שכתב הרב אלישיב בתש"ן שמצד המתגלחים זה מסייע שאין בו ממש, והספרים מדברים דברים בטלים כל הזמן שם.

אני אחזור לזה מאוחר יותר. אני רק רוצה להגיד עוד דבר.

הרב פייוול כהן: זה תלוי רק בספרים והספרים יודעים את האמת ולא יפה השער מגיע, אז למה אתה חושב שהם באמת חושבים שעושים את זה לטעמי המתגלח אם הם יודעים את האמת.

אמת? מי אמר שיש כאן אמת? הכל שקר.

הרב בלסקי: אמרת אחד משני דברים, או השפלת האגו, או הקדשת השיער.

הרב דונר: שחיטת השיער¹⁰⁸.

הרב בלסקי: הדבר פשוט אצל כולם שזה תגלחת להיות מגולח שהוא מעשה באיש, והוא מגיע לשם להיות מגולח משום שהוא מקום קדוש, ולהיות מגולח זה דבר קדוש, אבל עיקר התגלחת להיות מגולח.

הרב דונר: אז למה הם אומרים שבלאג' (נ)י אוהב שיער?

הרב בלסקי: אני רוצה לומר שאני חולק בתוקף גדול למה שאמרת שהמושג לגלח רק כמה שערות זה מוכח שכל התגלחת תמיד היא ע"מ לתת לו את השיער, זה אינו, הם רק רוצים להיות מגולחים, ואותו אחד רק רוצה להיות מגולח במקצת.

הרב דונר: אז למה הם אומרים שבלאג' (נ)י אוהב שיער?

¹⁰⁵ כמו כן גם שחיטה שלא על דעת לזרוק ולחקריב שום דבר הוי תקרובת, עי' ע"ז לב: וברש"י שם.

¹⁰⁶ עי' דברי רבינו חננאל ע"ז נ: ד"ה שבר "השבירה היא מעשה עבודה כגון חתיכה", וכע"ז כתב המאירי שם וז"ל: "וכל חתיכה תולדת זביחה".

¹⁰⁷ לא ברור מה השאלה, וודאי הספר חייב מיתה ככל עובד ע"ז. ויש להביא ראיה לזה, שלפי הרשב"א (חולין לט.) ישראל ששחט ע"מ שיזרוק גוי דם לע"ז חייב מיתה (עי' סוגיא של מחשבין מעבודה לעבודה בחולין לט., ובסנהדרין סא. מפורש שלכו"ע חייבין מיתה בציור של מחשבין מעבודה לעבודה).

¹⁰⁸ מענין מאוד שהרב בלסקי קורא את זה הקדשת השיער במקום שחיטת השיער, ובתשובתו חוזר על אותו נוסח: "דהרי הפעולה הנקובה היא מעשה ההתגלחות בגוף האדם, לא הקדשת השיער ע"י התגלחות" עכ"ל.

הרב בלסקי: משום שהם יודעים שהשיער הולך לבלאג' (נ). הם רק רוצים להיות מגולחים. וכולם אומרים את זה, רק זה בניגון הזה וזה בניגון אחרת. ואתה משמיט שיש צד שהם רק רוצים להיות מגולחים, וזה מעשה בגברא, ולא להכנעה. זה מה שכולם אומרים שזה עיקר הטעם.

הרב דונר: אני שומע, אבל אחזור לזה בהמשך.

הלכתי להרב אלישיב וכל העולם עומדים לשמוע מה הוא אומר, כל הלחץ היה שם, ועיני כל העולם נשואים עליו, והוא ידע שכל העולם גם תלוי על דבריו. הנשים הלכו באוטובוס עם מטפחת ביד, שבמידה שהרב אלישיב יפסוק שזה אסור, יהיו מוכנים לעשות את זה גם באוטובוס. כל העולם כולו המתינו למה שהרב אלישיב אמר. ידעתי שהיה לרב אלישיב כח, אבל כזה לא ידעתי, שכל הציבור החרדי עומדים ותלויים מה יאמר, ותוך כדי דיבור יעשה כהוראתו.

הייתי שם הרבה זמן, וזה היה זמן קשה, חקירה יותר קשה ממה שאתם עושים. הוא לא קיבל שום דבר סתם, אמרתי לו שאני יאמר את הלשון שהם אומרים, ואני לא יכול לקרוא מה שהולך בראש שלהם. הרב בלסקי! אם היה להינדו מוח כמוך היה מקום לדבר, אבל הם פשוטי עם, ולא נכנסים לפלוסופיה, רק אומרים שהוא רוצה את השיער וזה מספיק, ופעם אחר פעם אמרתי להם שזה משום אגו, ולהפחית עצמו וכו', והם חלקו עלי ואמרו לא לא לא, אני שוחט השיער שלי. מאה פעמים שאלנו, וענו בתקיפות. אולי הם לא עובדים את העבודה זרה כמו שבאמת ראוי להיות, אני יודע.

הרב בלסקי: שחיתת השיער הוא ענין אחר מליתן לו השיער.

לא, היו אומרים אני גוזז את זה למסור את זה לו. אני נותן לו השיער שלי.

הרב בלסקי: אתה אומר שזה נתינה של השיער?

לא, אני שאלתי אולי זה רק מתנה¹⁰⁹, ואמרו שזה לא סתם מתנה, אני גוזז לכבודו, ולא לגלח הכבוד.

ושאל אותי הרב אלישיב מה הספרים חושבים - אני מתכוון לך הרב פייוול - ואמרתי לו שזה מה שהם חושבים, לא יותר מזה. היה שם כמה תלמידי חכמים סביב השלחן, והיה נידון מה הפשט, אולי הספר לא חושב על עבודה זרה, רק הוא חושב על הפרנסה, ודנו על כל הדברים. זה שאין שליחות לעכו"ם - כמו שאמרת הרב משה היינמן, ובסופו של דבר, הרב אלישיב שמע ודן בכל הני צדדים שדיברנו על זה פה, ואני אומר שכשנסעתי גם היו לי אותם ספיקות, כי גם האנשים שדיברנו עמם עוד לפני שנסעתי להודו ג"כ אמרו שזה ענין של אגו אגו, ואני גם ידעתי מה כתב על זה הרב אלישיב (בתשובה מתש"ן), קראתי את התשובה, וחשבתי שהדבר פשוט שאין כאן יותר מאגו.

אחרי כל השאלות הרב אלישיב שתק, אחרי שעה ורבע, וידוע כמה שווה שעה לפני הרב אלישיב אחרי זה אמרתי להרב אלישיב שאני צריך ללכת להתפלל מנחה, והוא ענה שמסתמא אני פטור ממנחה, אבל הלכתי למנחה והוא הלך להשיעור (בתפארת בחורים) באמצע השיעור הוא הכריז שזה תקרובת. תקרובת.

אני אמרתי לפני שעזבתי שצריכים תשובה, יש מספיק זמן של ספק, ואין לעולם רעיון מה לעשות. אז בשיעור הוא אמר שזה תקרובת. הרב אפרתי כתב מכתב ונתן את זה ליתד, והיתד נדפס ביום חמישי ב12 בלילה, ובכמה דקות אחרי 12 השמועה כבר היתה בכל העולם, היה מודעה תלויה בלייקוואוד, ובאמצע חתונות בבני ברק בליל רביעי, אחרי ל"ג בעומר עושים חתונות, ובאמצע יצאו הנשים והסירו הפאה ושמו מטפחת. המראה נורא נורא. הכח של הרב אלישיב.

למחרת, נכנסתי לרב אלישיב והתחילו לדון בכל הסניפים להקל בסוגיא, כן רב פייוול! סברא כזו סברא כזו, והרב אלישיב אמר שסברות כאלו ניתן לומר כל זמן שיש ספק אם יש כאן תקרובת, אבל על פי מה ששמעתי ממך זה ממש תקרובת, וכל סברא ככה וככה אי אפשר לומר כשיש כאן תקרובת ע"ז גמורה. ר' פייוול אני יודע שיש לך כמה וכמה סברות להקל, אז אנא תלך לרב אלישיב ותגיד אותם לו. הוא אמר לי שהוא לא יודע בזה שום סברא להקל, כידוע לרב אלישיב מסכת עבודה זרה הוא ברור לו בדיוק כמו הלכות תפילין, הלכות ק"ש, וככל דבר כל התורה כולה עם כל הראשונים. והוא אמר שכל זמן שזה לא ברור שיש כאן תקרובת, אפשר לומר סברא כזו או אחרת, אבל אם יש ודאי תקרובת, אני לא יכול להתיר את זה.

ר' פייוול, אתה אומר סברות טובות, וכן הרב בלסקי טייערע סברות, מה המבקרים שם כן חושבים או לא חושבים, ומה הם ראויים לחשוב לדעתנו, אילו הם בני הבנה, ומה המייסדים שם חשבו, יכול להיות אחרת. אבל הכוונה של כל המבקרים באמת הוא שבלאג' (נ) י אוהב שיער, ואני גוזז את זה בשבילו, וזה ממש כמו קטורת, ואמרתי להם שקטורת זה שונה כי אין כאן נתינה, וענו לי לא! זה קרבן

¹⁰⁹ נקודה זו לא ברורה, כי אם זה מתנה שנעשה על ידי מעשה עבודה ג"כ הוי תקרובת, ע"י פאת קדמה עמ' ד'.

וקטורת. אי אפשר לומר פשט יותר עמוק מה הם באמת חושבים. והרב אלישיב אמר מחויבים לראות מה הם אומרים וחושבים, לא מה ראוי להם לחשוב.

הרב פייוול כהן: אנחנו מדברים על גוים פרימיטיביים ביותר.

נכון.

הרב פייוול כהן: כל חלק מהגוף שלהם שמסירים מהגוף נחשב לדבר מאוס. הציפורניים, וגם שיער. אי אפשר להביא שיער לתוך הטמפל. ויותר מזה אסור לנגוע בספרים הם פחותי עם, משום שעוסקים כל היום בדבר מאוס. הם כת לאסור לנגוע בהם. והספרים נוהגים בחכמה שלא ליגע בשיער הטמא יותר ממה שהם ממש צריכים לעבודתם. אז להגיד שהשיער הוא תקרובת לע"ז, מאוד קשה להאמין כזה דבר. אדרבה, ההיפוך הוא נכון. השיער מאוס, הקריבהו נא לפחיתך. אז אם הם אומרים שנותנים לו את השיער, זה רק צורה של דיבור, אבל הם לא חושבים כן באמת. ואם שואלים אותם באמת למה מתגלחים הם יגידו בשביל להיות קרח. ולמה להיות קרח, להורדת האגו, כמו גלגול שלג. אבל עיקר הנקודה של ה"תקרובת" הוא עצם הראש המגולח, ולא השיער שהסירו. והם רק רוצים להראות כמה הם אדוקים. זה מה שאנחנו שומעים מכל המקורות. ואם שואלים אותם מה הם עושים, עונים שמוסרים לו את השיער. ככה הם מדברים, אבל זה לא מה שהם מתכוונים. גם גוי באמריקה יגיד שמוסרים לו את השיער. ככה הם מסבירים למי שלא מונח בענינים. ובאמת לפני זה הרב שטרנבוך כתב תשובה, אבל לא חששנו לזה כי ידענו שהם אומרים שזה מאוס. ואתה לא אומר ששום דבר השתנה.

הרב בלסקי: אני רוצה להוסיף עוד נקודה. הגמ' בנזיר בסיפור על הנער מן הדרום שהיה לו שיער יפה, אמר מה ראית להשחית את שערך הנאה, ואמר העבודה שאגלחך לשמים, הוא היה סאקריפייס, ואפ"ה זה נקרא להשחית את שערך הנאה, אפי' שזה סאקריפייס. כשאומרים שהם סאקריפייסינג השער שלהם הכוונה רק להשחית את שערך הנאה, אף שמדברים בכזה לשון.

הרב דונר: צואה בבעל פעור, הפוער עצמו לבעל פעור אה"נ הצואה לא נאסר, משום שכל כוונתו לפעור בלבד, אבל כאן זה שונה¹¹⁰.

אני אומר משל של הדובנער מגיד שהשועל פעם הגיע לציפורים באילן, ואמר להם עופות עופות, בא ונלך יחד לטיול, והם ענו לו, אנחנו משוגעים? אתה ודאי תאכל אותנו. וענה השועל לא שמעתם? משיח כבר הגיע, ואנו יכולים ללכת יחדיו. והיו מוכנים ללכת. ופתאום שאג האריה, וברח השועל מפניו. אחרי זה שאלו העופות את השועל, אדון שועל, אם משיח הוא פה למה אתה בורח מהאריה? ענה השועל, אני יודע שמשיח הגיע, אבל האריה עדיין לא יודע.

זה טוב מאוד שהרב בלסקי יודע, והרב פייוול כהן יודע, אבל הם לא יודעים! הם עושים הכל בכבוד הכי גדול שאפשר. לא שמענו מילה מהם שהשיער הוא דבר טמא. הספר אמר לנו שיש מקצת אנשים שלוקחים את השיער ומכניסים את זה בפנים. הוא לא אמר לנו פויי! שער הטמא ואין לגעת. הוא לא דיבר על זה כצואה, הוא לא היה אומר בכזו אדישות שיש שלוקחים מי רגלים ונכנסים בפנים.

הרב בלסקי: משום שהספר לא רוצה להודות שהעבודה שלו הוא דבר של פחיתות.

אני לא יכול לעזור לכם אם אתה לא רוצה לסמוך עלי, אז בסדר, ותחלוק עלי, ובפילסופיה אתם יכולים לנצח אותי, אבל במציאות הספרים לא יודעים כלום על זה ששיער הוא דבר טמא.

הרב בלסקי: ר' אהרן דוד, ממש מילה אחת. כל איש שמגלח את השיער שלו שם לשם ניוול יאמר השיער שלו הוא סאקריפייס. זה ההבנה בכל שפה, אבל זה לא אומר שהוא מקדיש את השער.

¹¹⁰ דבר זה אינו, וגם הצואה בבעל פעור היא תקרובת, הדברים מפורשים בגמ' שספת לה צואה הוי מעשה כע"פ, ולתוס' מיירי בע"ז שעבודתה בצואה, האי ניהו בעל פעור, וכבר כתב המאירי והר"ן על הרי"ף שגם בציורים אלו הצואה והמי רגלים הוי תקרובת. וכמו כן נמי מבואר בסוגיא נא:, ועי"ש בתוס' ובתוס' חכמי אנגליה שכתבו על דברי הגמ' שמים ומלח ג"כ הוי תקרובת "ונראה דאירי שאין עבודתה בכך דא"כ לא גרע מצואה", ומבואר שנקט שהצואה בבעל פעור אכן הוי תקרובת, והדברים עוד יותר מפורש בראב"ן סי' ד"ש שכתב: "השתא פעורי מפערי קמיה - והרי תקרובת שלו - מים ומלח מיבעי דודאי הוי תקרובת אע"פ שאינו של נוי".

אז אמרתי עוד לפני שהתחלתי, זה בדיוק הסיבה שהלכתי לשם, ושאלתי אותם למה אתה מתכוון כשאתם אומרים שזה סאקריפיס, והם ענו לי שהם מתכוונים למסור את זה כנ"ל. ואם הם מגזימים או כולם משוגעים, יכול להיות, ואתם יכולים לחלוק עלי, אבל ודאי יש אלפי אנשים שאוחזים כן. יכול להיות שכולם משוגעים. אבל הם משוגעים בלאו הכי בעצם זה שהם עובדים לעצים ואבנים. אז כל המשוגעים אוחזים ככה.

רב אחד: צבי ווייסמן רוצה לשאול שאלה.

עוד דבר, ראיתי אלו שאוספים את השיער, ולא טפלו בזה כאילו זה צואה, אלא עסקו בזה כדבר חשוב במאוד, הנה באמצע המלחמה כשהיו צריכים צואה, לא לקחו את זה בשמחה ובגאווה, הבינו שעשו דבר של טינוף רק הוצרכו לעשות את זה מפני הדחק. אבל ראיתי אנשים מכובדים מאוד שמתפללים בשיער, אנשים עם חליפה ועניבה, זה לא היה צואה בעיניהם.

דברי ליי ווייסמן¹¹¹:

שמי צבי ווייסמן, אני אנטרופולגיסט שעוסק בדרום אסיה, אני גרתי בטלנטי, קרוב לטמפל, והיה לי שייכות עם אוניברסיטה הממומנת ע"י הטמפל הזה, הייתי בטמפל הזה הרבה הרבה פעמים, ועסקתי הרבה בהתנהלות הטמפלים של הינדו, ועשיתי עבודה על זה בתוך טמפל אחד, והייתי שם שש שנים ואני מדבר טמיל, והייתי בטירפאטי כמה פעמים, **אבל אני מודה שלא הייתי הרבה בבית התגלחת כי זה לא מקום שענין אותי.**

אני רוצה לומר משל כדי להבין את הבעיה כאן. קודם כל אין לי שום דיעה להלכה, אני רק מוסר אינפורמציה, ועוד שיש לי הרבה הערכה על מה שהרב דונר עשה, שנכנס לענין ויצא עם הרבה מדע, ואני רואה השתדלות טובה. אבל אני חושב שזה לקוי בכמה צדדים. אספר לכם משל. היה כמרים בטיבט שהלכו לניו יורק לברר עסקי הדת בארה"ב, והתחילו עם היהודים והלכו לווייליאמסרג והגיעו לשם מוצאי שבת, וראו יהודים יוצאים מתוך בית עבודתם ומסתכלים ללבנה, ורועדים, ומתפללים, וקופצים, ושואלים שלום איש לרעהו, ואז משתחוים, ואז מרקדים. זה קידוש לבנה. כל עובדות אלו נכונות, אבל לא היה להם לדמות אותן זה לזה, ולכן מתוך מה שהכירו הם אמרו שהיהודים עובדים את הלבנה. ועוד הם הדגישו דברים שאינם כל כך חשובים, כמו הקפיצות והריקוד, ועוד שלא הבחינו בדברים חשובים, כי אילו היו מעיינים בנוסח קידוש לבנה היו מבינים אחרת. אבל הם לא יכלו לעשות כן כי הם לא מדברים לשון הקודש. אז מבינים איך אפשר לצאת עם כזו מסקנא. ואני חושב באמת שזה מה שקורה כאן. אני חושב שהכל חסרונן הבנה. ממילא אני רוצה לברר. אתחיל עם 3 השאלות שהדיין אמר שנשלח לברר אותם. מהו דעת הספרים, ומהו דעת הספרים, האם הוא בפני האליל.

אז דבר ראשון נתחיל עם הדבר הכי קל, מה הספרים חושבים. הנה הספרים הם מכת של ספרים, ויש שם קבוצה שלהם שעובדים כמו כל עובדים, וכמו שהוא (הרב דונר) אמר שהספר אומר שהוא עושה את מלאכתו. היה כמה פרטים שמסרו בדרך שראוי לשבת בשעת הגילוח, אבל אין שאלה שהספר לא מתכוון לעשות איזה עבודת אלילים, רק הוא עושה את עבודתו. הייתי בטירופטי, וראיתי שיושבים שמה, וצועקים זה לזה, אינני זוכר איך שהיה אותו יום, אבל דיברו פולטיקה, על ההסכם ביניהם לטמפל, ולא היה שום מעשה דתי בעיני, ואני לא זוכר שום תפילה שנהגו לומר. נכון, אילו ישאלו לספר האם ראוי להתפלל בשעת הגילוח, ייתכן שיגידו כן, אבל זה משום שהם חושבים שהשואל חושב שראוי להם לענות כן. וזה בעיה גדולה לשאול שאלות בהודו. הודו זה תרבות שמאוד מקפידים איך הם נראים, ויש כתות על פי חשיבות שונה. וממילא כשהם נשאלים שאלות, הם מרגישים שהם מחויבים לענות על השאלה, וממילא מה שיוצא הוא שהם יענו את התשובה שהם חושבים שהשואל רוצה לשמוע. ואם הם אמרו את המילה סאקריפיס ועינך האירו, אז אתה תקבל שיחה ארוכה מהו סאקריפיס¹¹².

דיברתי השבוע עם כומר אחד בפייטסברג, ומיד התחיל לדבר בהרחבה על השתלת האברים, ואחרי שדיברנו בהרחבה, שאלתי אותו למה אתה מדבר על השתלת אברים, והוא ענה שהוא שמע שהיהודים מקפידים לא להשתמש בשיער של היהודיים, והוא הבין שזה משום שאנחנו מתנגדים לאברים של אנשים שנלקחו בכח ולכן האריך להסביר שהם מוסרים את השיער שלהם בטמפל ברצון. מה שקרה כאן

¹¹¹ ליי (צבי) ווייסמן הוא יהודי שפעם בחייו גר בהודו ועסק בכל שיקוצי הודו, וכעת הוא נוהג כשומר תו"מ, אמנם הוא עוסק רבות לעשות "שלום" כביכול, בין הדתות השונות, ומארגן פגישות בין מוסלמים נוצרים כו', פעמים הפגישות הם בטמפלים של הריפורמים, ולפעמים למעלה בטומאה, במסגדים כו'. יש לו בלוג שמלא מדיעותיו, וניתן לקבל מהמערכת פנינים חשובים שנלקטו משם, כמו דרשה שבו הוא אמר, "כמו שבזרע עולם עשה בעולמו אילנות ובריאנות שונות זה מזה, ואף אחד לא רוצה שכולם יהיו שוים, כמו כן ב"דת"..." "ר"ל מהאי דעתיה, הלא גם הנכרי מצווה על איסור ע"ז.

¹¹² כל הכלל הזה שחידש ליי ווייסמן שהיהודיים עונים לשאלות כמו שהם חושבים שהשואל רוצה לשמוע, אין לו שום סמיכות משום מקור אחרת. הרב דונר העיד לעיל כמה וכמה פעמים על כמה דברים שהוא התווכח עם האנשים שם, והם ענו לא לא כמה פעמים, וכן ר' גרשון וועסט וכן אמיר דרומי כולם היה להם שיחות עם הודיים שענו להם לא לא כמה וכמה פעמים.

הוא שהוא רצה לענות תשובה שהוא חשב שאני רוצה לשמוע כדי להגן על כבוד הטמפל¹¹³. ולכן כדי לדבר איתם צריכים להבין את השפה שלהם, וגם צריך לדעת איך לשאול אותם, ומתי אתה סתם מקבל את התשובה שחושבים שאתה רוצה לשמוע.

עוד דבר, שמעת פעם אחר פעם את המילה סאקריפייס, הנה האנגליים שלטו בהודו לפני 300 שנה, והם הלכו לטמפלים שמה להבין את דעתם, ושאלו אותם מה אתם עושים, והם לא רצו לענות להם משום שזה מסובך, ולכן ההודיים דברו עם האנגליים בשפה שהבינו, אז ממילא נקטו את המילה סאקריפייס שהוא מושג שהאנגליים מבינים מתוך תנ"ך, ולכן אמרו להאנגליים אנחנו סאקריפייסינג את השיער שלנו. אבל העובדה היא שבכל השפות בהודו אין משמעות למילה סאקריפייס. בטמיל אומרים מורטו ערביטו, שהמשמעות שמקרה את עצמו. כל המושג שמוסרים השיער כסאקריפייס לא נכנס תוך השיחה שלהם. זה עניין אחר.

האליל בטירופטי מקבל קרבנות כל היום, יש קאמפור, יש קוקוס, כל אלו הם דברים שמלך בשר ודם יהנה ממנו. קמפור יש לו ריח טוב ונראה טוב, שמן שמושחים את הפסל משום שזה עושה הרגשה טובה לבשר ודם, פרחים סביב צווארו, אוכל שיש לו טעם טוב, כל אלו שייך לבשר ודם, ושיער לא נכנס תוך הגדר הזה. הוא לא לובש את השיער, הוא לא אוכל את השיער, הוא לא מריח את השיער, ואף פעם לא מסתכל על השיער. השיער אף פעם לא נכנס לטמפל.

הרב בלסקי: הוא אמר שפעמים כן מכניסים.

אוקיי, לפעמים כן, אז ביררתי את הדבר, עשיתי 3 טלפונים לברר הדבר והיה מעניין¹¹⁴...

דברי הרא"ד דונר:

סליחה שאני מפריע, אבל אני חייב ללכת, הוא יכול להמשיך אחרי שאני הולך, אז אני רוצה לענות על מה שהוא אמר, קודם כל, אני לא מתכוון להתקיף אתכם, ובכבוד גדול אמרתי שבבקשה שכולכם ילכו לרב אלישיב וישכנעו אותו לשנות את דעתו, אין לי מה להתווכח אתכם. אבל אענה בקיצור על הנקודות שהעלה הפרופסור.

אני אוהב מאוד את המשל של קידוש לבנה, אבל אני לא הגוי מהסיפור, אני למדתי את העניין ככל שאפשר לפני שהלכתי לשם, וידעתי בדיוק למה הלכתי לשם. קיבלתי שאלות מסוימות לשאול אותם, ולא אמרו לי שהוא סאקריפייס של האגו בלבד, אלא הם אמרו באופן ברור, ושאלתי פעם אחר פעם, וענו לי פעם אחר פעם, לא, זה לא רק סאקריפייס של האגו, אלא אני מגלח ליתן לאליל את השיער. יכול להיות שהם לא יודעים על מה הם מדברים, אבל יש לנו מזל שיש לנו חז"ל שהגדירו את בעל פעור שהוא עבודה זרה, כי עם כל הכבוד, אני בטוח שאתה (ל"י וייסמן) מבין את בעל פעור אחרת, כי אי אפשר להיות שיש כזה ע"ז של בעל פעור כי הוא מעשה כל כך פראסט וגראב ככה או ככה, עם כל הכבוד יש תשובת הרא"ש (כלל נה, ט) שכתב שאחד ששאף ידיעותיו מהאוניברסיטה ושאר מקומות ורק אחרי זה עוסק בתורה, קשה מאוד לסמוך עליו אחרי זה, כי הוא לא משנה את ההנחות שהיו לו לפני שלמד תורה. עם כל הכבוד, אני לא חולק שיש לך הרבה ידיעות מה קורה שמה, אבל חז"ל ראו את מעשה שבירת המקל כמעשה של עבודה זרה, ואני בטוח שאתה היית אומר ששבירת המקל אינו ע"ז אלא היית אומר ששבירת המקל הוא מעשה שעושים משום שיש בעיה עם המקל, ולכן זורקים אותו כי המקל הטמא הזה אינו ראוי לע"ז. אבל חז"ל מכל מקום הבינו כמה פעולות שעשו הגוים - שנראו כמעשה משוגע וכאילו היו דברים טמאים כבעל פעור - אעפ"כ הבינו חז"ל שזה עבודה זרה.

אף אחד מעיניהם לא "האירו" כששאלתי אותם מה הם עושים, והם לא ידעו מה אני רוצה בכל השאלות האלה, הייתי איש זר, וכשהתווכחתי עמם ואמרתי להם שלא יכול להיות שאתם מוסרים לו את השיער, ועל כרחך אתם רק מסירים האגו, הם חלקו עלי ואמרו, לא! שזה לא משום האגו! אלא אני מוסר את השיער לאליל. זה שמעתי מהרבה הרבה אנשים פעם אחר פעם. ובדיוק לשם זה הלכתי לשם.

ואם אתה אומר שראית את הספרים מדברים יחד דברים בטלים, אתה אף פעם לא ראית את הכהנים בבית המקדש להבדיל, ומה עשו שמה? ומה ענין הדיבורים שלהם לכוונת ליבם, והלא גם אני ראיתי רבנים באסיפות שגם דברו דברים זה עם זה, וגם בחזרת הש"ץ יש אנשים שמדברים זה עם זה בעוה"ר, ועדיין לא פקע מיניה שם חזרת הש"ץ. ומה אתה חושב, ש-24 שעות הם ישבו שם בשקט, הלא

¹¹³ כלומר שהוא כבר ידע שיש ליהודים בעיה עם השיער (כידוע הדבר נתפרסם בשעתו בכל העיתונות בארה"ב), אם כי לא הבין למה, ולכן רצה לענות תשובה שיפתור את הבעיה. אי לכך, יש לפסול את כל חקירת ליי וייסמן, כי כל כמה שהם ידעו שהיהודים מקפידים על שיער הודי, כבר אינם מסיחים לפי תומם גם אם הוא יודע איך לשאול שאלות.

¹¹⁴ להשלמת העניין נביא מה שלי וייסמן אמר לנו על נקודה זו בשיחה עמו. הוא אמר שהוא דיבר עם אחד מהכמרים שמה, ושמע שזה נכון שיש שמביאים שיער מהגילוח תוך ההונדי, אבל הסביר הכומר שאי אפשר להם לעצור את זה, כי יש אנשים שרוצים להראות לאליל הנה גלחתי ולכן מביאים את שערותם בפנים. למעשה בהתכתביות עם הטמפל ג"כ כתבו שיש שמביאים את השיער בפנים, וכמו כן אמרו שאין צורך בזה משום שמה שהוא מגולח בבנין שבו מתגלחים מספיק, והאליל כבר רואה את המעשה, וכבר מקבל את השיער.

להבדיל גם בבהמ"ד יש אנשים שמדברים ולא יושבים שם בכובד הראש כל רגע. אני ראיתי את הספרים שישבו בכובד ראש, אבל אני לא חושב לרגע שהם לא דיברו מילה כל היום.

ולכן אני לא יכול להסכים עם כל הטענות שלך, ואם הטענה שלך היא שבכל הפלוספיה בהודו מוכח שאין ראוי להם להקריב את שיער, אני מודה לך אולי שכך הוא ראוי להיות, אבל לאיש הפשוט בהמון עם ששאלתי אותו מה הוא עושה, הוא ענה לי כמו שאמרתי. ולזה הלכתי לברר מה האיש הפשוט מהם חושב, ועל זה אמר הרב אלישיב אם זה מה שהם אומרים אני לא יכול להקל בזה כלל. אם אתם רוצים לחלוק על זה, ולומר שעל פי הפילוספיה אין זה ראוי להיות תקרובת, ולחלוק על הרב אלישיב גזונטיהייט (שיהיה לכם לבריאות), מה הבעיה.

רב א': המקל צריך להיות עבודתו בכך?

לא, זה רק אם אין העבודה בשבירה, אז גם אם המקל רק שייך לע"ז השבירה אוסרת, אבל כאן עצם הגזיזה היא העבודה, ואלפי אנשים אומרים שבאו לשם להקריב שערם, אז זה נחשב עבודתו בכך. מי קובע מה הוא עבודתו בכך, יש להם גמרא! לא, אלא הגוי הבזוי, ואם ככה הם נוהגים זה נחשב עבודתו בכך. לא אביי ורבא קובעים, אלא מנהג הגוים.

הרב בלסקי: הכמרים קובעים מהו עבודתו בכך.

הכמרים או האנשים?

הרב בלסקי: הכמרים.

מי אמר, רב בלסקי, אני חולק עליך, מי אמר.

הרב בלסקי: כל הכמרים בכל העולם אומרים דבר אחד.

ומי אמר שהם הכמרים (א"ה, כוונתו לומר כל גוי יכול להיות כומר ובעלים על הע"ז). ולהבדיל המנהג שלא אומרים תחנון ביארציט, מי עשה את זה האדמו"רים או החסידים? החסידים עושים את המנהגים. ואם כולם נוהגים בדבר אחד, זה נחשב מנהג, זה אצלינו נכלל בכלל "מנהג ישראל תורה", ולהבדיל כמו כן אצל הגוים אם אלפי אנשים עובדים ומאמינים ככה, זהו מנהגם. אני מבטיח שאם אלפי גוים יבואו ויעבדו במקל, אתה לא תסכים עמהם ג"כ.

הרב בלסקי: אני חולק עליך. עבודתו בכך זה ענין אחד, ומנהג זה ענין אחר. המנהג הכוונה כי ככה נוהגים.

הרב אלישיב אמר שכולם יורידו הפאות, ואמרתי לו רב'ה, תן לי את זה בכתב, ולא קיבלתי מענה, וכאן אני צריך את עזרתך ר' שמחה (קלהר), לקבל משהו ממנו בכתב, ובאמת אין לי הסבר לזה למה אין משהו כתוב מהרב אלישיב, ואני לא יכול לעזור, איני יודע. ואמרתי לו כבוד הרב מחויב ליתן לי מכתב בזה, וענה לא, רק תגידו שיסירו את הפאות. אמרתי רב'ה אני לא יכול, אז מה אפשר לעשות, הרי 200,000 נשים לא ישמעו לי. אני לא מסוגל לומר שהכל אסור. והרב אלישיב ענה, 3 נשים כן ישמעו? אמרתי כן, אז הוא אמר שאני מחויב לפרסם לאיסור. הוא היה כל כך חזק בזה.

אני מסכים איתכם שזה גזירה שאין הציבור יכולים לעמוד בה. אי אפשר לבוא פתאום לנשים שאף פעם לא יצאו מהבית בלי פאה, ולומר להם שרק מותר ללכת במטפחת. צריך להיות מתונים. ולכן חייבים להקל בפאה סינטטי, ולא לומר להביא את זה למעבדת שעטנו שבאמת אין לו מושג לבדוק בזה כלל, ויאמר שקרים, רק יקנה 100 אחוז סינטטי שאינו ראוי לחוש שמעורב בו שיער טבעי, ואם תמצא לומר שזה כן מעורב, מסמאת זה לא שיער ההודי היקר. ובאמת יש שאלה אם יש כאן ביטול או לא, יש אומרים שאין כאן ביטול משום שנהנה מהכל בבת אחת, ויש הרבה מה לפלפל.

וצריך להיות חכם בזה כדי שישמעו הציבור לנו בכלל, צריך לעשות סדר בזה, שלא תהיה הפקרות בזה אצל כל הפאניות, פתאום כולם אומרים שהשיער שלהם בסדר, עד שאף אחד לא שמע שיש שיער כלל בהודו. כולם אומרים שאין להם שיער הודו, ולא שמעו על הודו פתאום. הרב אלישיב אמר, וזה ברור מאוד, שהפאניות אי אפשר להאמין להם, וזה דבר שכל פרנסתם תלויה בזה, לא שמענו מעולם, שאפי' שהם יפסידו מיליון דולר, אפשר להאמין להם. והוסיף הרב אלישיב, בשלמא נבילות וטריפות שקיבלנו לאיסור מדורי דורות הפחד כבר בתוך הדם שלהם, אבל כאן הם רואים שיש קנאים בירושלים שהחליטו פתאום שזה תקרובת ובדו כן מליבם, והרבה אומרים להיפך, וודאי אי אפשר לסמוך עליהם על מקור שערותיהן.

תגובה לכמה דברים שנאמרו בפאדקאסט "העדליינס הלכה".

לפני כמה חדשים בפאדקאסט "העדליינס הלכה" של מר דוד ליכטנשטיין¹¹⁵, הקדישו ב' שידורים לברר נושא תקרובת ע"ז בפאות. היה שם הרבה סילופים, וגם לא נתן את הצד שכנגדו לדבר, וכל מי ששומע הדברים יבין במה מדובר. לא אתייחס לכל השקרים שהעלו שם, כי יכלה הזמן והם לא יכלו, והמבקש אמת ירגיש בסילופים בעצמו. וגם רוב הטענות שהעלה כבר התייחסנו בדברינו עד עתה, ואין סיבה לחזור עליהם עוד פעם.

מכל מקום כמה דברים שם לא היה להם תגובה מספיק ברורה, ולכן אתייחס עליהם באופן ישיר כאן:

בדברי ליי וייסמן

הנה ברוב דבריו כבר טיפלנו בזה לעיל בתמליל של אסיפת הרבנים בתשס"ד. מכל מקום טענה אחת שאמר לא ענו עליה, והוא מה שטען שהשלוחים טעו במשמעות "הונדי". לדבריו משמעות הונדי הינו פושקע בעלמא. ואכן יש הונדי גדול שבעיניהם מה שמונח שם הוא קרבן ומנחה, אבל זה בבנין של האליל הגדול, אבל ההונדי שבו שמים את השיער אחרי הגילוח הוי פח אשפה בעלמא, והונדי משמעותו פושקע, והשליח (אמיר דרומי) טעה וחשב משום שהם קוראים גם את הקופה של השיער הונדי, גדרו הוא כמו ההונדי לפני הפסל הגדול, עכת"ד.

ואף שאין בזה נפקותא להלכה, כיון שאין הסיבה שהשיער אסור מטעם כלי ההונדי הזה, מכל מקום למען האמת אברר שהגם שזה נכון שהונדי משמעותו קופה, אבל משמעות ארון ג"כ במשמע ארון של חול, על אף שעמי הארץ קוראים לארון הקודש סתם ארון (עי' שבת לב.), זאת אומרת אין זה מוכיח שההונדי הוי דבר של חולין, רק שיש אפשרות שההונדי הוי דבר של חולין. אבל באתר האינטרנט של בית הע"ז כתבו שמי ששכח או בדיעבד לא שם הנדבות שלו בהונדי הגדול, אפשר לשים אותן תוך שאר ההונדיים שיש בכל שטח ההר של בית הע"ז. וכמו כן כשנשאלו אם יש להביא שיער הנגזז לתוך ההונדי הגדול, ענו שאין צורך מכיון שהוא נכנס תוך ההונדי שם, ודינו כאותו דבר.

יש עוד מה להאריך בכמה מדבריו, אבל כללו של דבר: ליי וייסמן העיד כמה דברים שנתבררו שאינם נכונים¹¹⁶, מלבד שתקרובת ע"ז אינו דווקא מה שהגוי חושב שהוא קרבן בעיניו הטמאות, אלא הוא גדר הלכתי, וצריכים לראותו בעיני התורה, ואי לכך לא עשה ולא כלום כל עדותו. וכל זה מלבד מה שיש לפקפק על הגברא. ויפה הגדיר חכ"א, שעוד לפני שסומכים בעינים עצומות על אחד שהיה שם מול מי שהלך לשם ביחוד לברר נקודות אלו, צריכים להחליט אם היינו סומכים על מי שגר בין היהודים 6 שנים להסביר מצוות. וכן לענין לסמוך על המומחים שמסבירים עומק בדתם, הלא ידוע שמי שיבדוק נושאים ביהדות דרך החוקרים והתלמודיסטים למיניהם, יבוא למסקנות רחוקות מאוד ממה שישמע אם ילך וישאל את פשוטי עם שומרי תורה ומצוות בטהרה.

למעשה יש כעת הרבה בירורים מהכומרים עצמם, כולל הכומר הראשי שם, וכן מפרופ' שכל חייה הקדישה לברר נושא הטמפל הזה, וכתבה כמה ספרים על זה, ודרכם אכן ביררנו שגם בעיניהם השער הוי קרבן, והארכנו במקו"א

בדברי ר' מרדכי קובר:

גם דיבר שם אחד (ר' מרדכי קובר) והוכיח שרק 10% מכל השער מהודו מגיע מהמקדשים, ואלו תורף דבריו (ביררנו הדברים יותר מדוקדק ממה שהוא אמר):

הטמפל מוכר את השיער שלה במכירה פומבית כל חודש. החכם הנ"ל עשה חשבון על פי שלשה חדשים (Jan, Feb, Mar 2018) ומצא שכמות השיער שהוא באורך מתאים לפאות הינו 22 טון בלבד. ועל פי זה עשה חשבון שמסתמא יש רק 85 טון של שיער הראוי לפאות שמגיע מהמקדשים כל שנה. אבל האו"ם (UN) מדווחים שהיצוא מהודו לסין זה שווה 133 מיליון דולר. כמו כן עשה חשבון על פי המחירים של הטמפלים, ויצא שבממוצע שיער שראוי לעשות ממנו פאה הוא שווה 180 דולר לק"ג. ולכן עשה חשבון ש85 מטריק טון (1000 ק"ג) הוא שווה רק 15.3 מיליון דולר בלבד ($85 \times 1000 \times 180 = 15,300,000$). וסין מייבא 133 מיליון דולר של שיער מהודו, אז מנכים מזה 15.3 מיליון דולר, ועדיין נשאר 117 מיליון דולר, וע"כ 87% מהשיער שיוצא מהודו אין מקורו מהטמפלים. וכלשונו כל הנידון הוא "dead on arrival".

¹¹⁵ אין בדברינו כאן שום הסכמה לכל הפאדקאסט הזה אשר אין רוח חכמים נוחה הימנו, ורק כתבנו כל זאת מאחר שראינו שדבריו אכן נכנסו לתוך הציבור, ויש שסומכים עליהם בעינים עצומות. אבל בוודאי יש מלאכה שאפשר וראוי לעשות ע"י אחרים למחות על כל הפאדקאסט הזה שמלאה דיעות כוזבות, ומזלל בתורה ולומדיה תדיר, ומדבר בעינים שהצניעות יפה להם בפרהסיא, כ"י כ"י.

¹¹⁶ למשל הוא טוען בתוקף שאי אפשר להיות מושג אצלם שהשיער באמת קרבן ולצורך האליל, אבל כבר נתברר שהם מאמינים שהשיער משלים לקרחת האליל (וליי וייסמן הודה בטלפון שהוא באמת לא הכיר הטעם הזה... והוא ריעותא גדול בכל המומחאית שלו).

עד כאן תוכן דבריו. ודבריו מלאים באי דיוקים ושיבושים, וארחיב בבירור הדבר.

קודם כל כבר הרחבנו שיש שיער רמי ויש שיער שאינו רמי, וכל הנמכר ע"י הטמפל הוא דווקא שיער רמי, וכל שיער המברשות הוא שיער שאינו רמי. וכבר כתבנו שהסוחרים הגדולים מעידים בכתב ובע"פ מסיח לפי תומם שאין מקור אחר לשיער רמי בהודו חוץ מהמקדשים. וכבר כתבנו שהפאות הנכריות נעשים משיער הרמי כאשר אפשר להבחין בקל, אם כן באמת אין בדבריו שום הוכחה. כי זה שהטמפל רק מייצא 85 טון (כמות ענק!), לא מוכיח כלום על שאר ה-87%, ואולי רק 85 טון הוא שיער רמי, והשאר הוא שיער שאינו רמי, ונפלו כל דבריו בבירא, כיון שכל הנידון שלנו הוא על שיער רמי לבד.

עוד דבר מוזר בדבריו הוא שעשה "פלגין דיבורא" בכל הנאמנות של האו"ם. שלענין המחיר (133 מיליון דולר) סמך עליהם בכל עוזו, בעוד שהם גם מדווחים המשקל של כל זה¹¹⁷, והוא 2,781. ויוצא מזה שהמחיר הממוצע לכל ק"ג ממה שנשלח לסין הוא \$47, ולא \$180 (שהוא החשבון של שיער הרמי מהטמפלים באורך המתאים לפאות). ועל כרחך לא כל מה שנמכר לסין הוא באותו איכות של השער הטמפלים, אלא רוב המכריע הוא הרבה יותר זול (בערך רבע מהמחיר של השיער מהטמפלים), ואם כן אי אפשר להוכיח מזה כלום נוגע לרוב, כי כל הנידון שלנו הוא על השיער באיכות ובאורך הזה, ואם רובו הוא שיער זול וקצר, אין זה מגרע מהרוב של השיער האיכותי, ודו"ק.

כמו כן, עוד שיבוש בדבריו הוא שרק עשה חשבון ע"פ טמפל הגדול בטרופתי, בעוד שיש עוד הרבה הרבה טמפלים. ועוד יש לתמוה על חשבון שלו, שהמחיר של הטמפל אינו קבוע, אלא כל הזמן וכל כמה חדשים הם משנים את המחיר כפי העולה על רוחם (ובאמת יש כמה כתבות בעיתונים ההודיים שסוחרים שם מתלוננים שלאחרונה המחיר כל כך גבוה... אפשר להשיגם מהמערכת). ופשוט ביותר שאם הם רק 10% מכל השוק בהודו, איך יש להם בידם לשלוט על המחירים, ולהפקיע השערים, אם הם מיעוטא דמיעוטא מכל השוק בהודו.

עוד דבר, יש לנו מסמכים ממנהלי הטמפל בטרופתי ועל כמות המבקרים שמה ועל כמות שגילחו שמה. ובשנת 2016 גילחו שם 12.5 מיליון אנשים! לעשות 85 טון רק צריכים 255,000 נשים. הטמפל כתבו ש-35% מהמתגלחים הם נשים. בממוצע השיער של כל אשה הוא שליש מק"ג (ולפעמים הרבה יותר מזה, כי כידוע הם לא מתגלחים חוץ לטמפלים, והרי הטמפל מוכר שיער שאורך 36 אינטש). אם כן יש להניח שיש כל שנה 4.3 מיליון נשים שמתגלחים, וזה יוצא במשקל של 1458 טון לפחות.

ויש לתמוה לאיפה נעלם כל השער, ולמה הטמפל רק מצליח למכור 85 טון? ובאמת יש לתמוה כמו כן יש לעיין מאיפה מגיע כל שאר השער בכמות ענק שהודו מייצא. (וזכור תזכור שהסוחרים, וכן השליחים העידו שבתרבות הודו לא ימכרו שער ראשם מחשש לכשפים...).

ובשעתו שלחתי "תמיה" זו לרמ"ק, והשיב לי ברוב חכמתו בזה"ל: "יש הרבה דברים בחיים שלנו שאין לי מושג איך הם עובדים, וכל שכן יש דברים במסחר ההודי שאין אנו מבינים, ואני לא חושב שהרובנו של עולם יקפיד עלינו אם אנחנו לא נדע אותם" עכ"ל. כלומר אין לו מושג מאיפה מגיע שאר השער בהודו, ואין לו מושג לאן הולכת שאר השער מהטמפל, אבל לדעתו עדיין אפשר לסמוך על חשבון הזה בשופי, במקום לתרץ תמיה אחת בחברתה.

¹¹⁷ הנה צילום מאתר של האו"ם :

HS (as reported) commodity codes

x 670300 - Human hair, dressed, thinned, bleached or otherwise worked; wool or other animal hair or other textile materials, prepared for use in making wigs or the like

All , Total , AG[X] or a valid code. Up to 20 may be selected. If you know the code number, e.g. 01 - Live animals , type 01 . To search by description type a word, e.g. rice .

4. See the results

Preview »

Download CSV

Issues opening CSV in Excel? See this Microsoft how-to.

****March 2016**** Trade in Services data available in the web interface and via the API

****November 2015**** Fast streaming of data files through API. Bulk data extraction is now available through Bulk API. In addition, batch and very large query support is still currently available via the legacy interface for annual data.

5. Preview (1 records)

Show25entries

Period	Trade Flow	Reporter	Partner	Commodity Code	Trade Value (US\$)	Netweight (kg)	Qty Unit	Qty	Flag
2016	Import	China	India	670300	\$133,379,157	2,781,584	Weight in kilograms	2,781,584	6

אמנם האמת פשוט ביותר, וכמו ששמענו בפירוש מאחד מהמפעלים שם, שיש חברות תוך הודו שקונים תדיר מהטמפלס, ולא קונים דרך המכירה פומבית, וממילא אינם מהחשבון של 85 טון, ופשוט כן מסברא.

יש עוד הרבה להשיב על דבריו, אבל לא אאריך כעת. **כללו של דבר**: הסוחרים הגדולים בהודו מעידים שלא יודעים עוד מקור לשיער רמי בהודו, והפאות נעשות משיער רמי, ואם כן ברור שרוב השיער רמי בהודו הוא מהמקדשים. ובאמת רוב הסוחרים בעולם מעידים מסיחים לפי תומם שרוב מוחלט של כל השיער הנמכר בעולם מקורו ממקדשי הודו, כמו שכבר הארכנו במקו"א.

וכל זה מלבד מה שהורה מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שהשיער בהודו דינו כקבוע, וזה לשונו (קוב"ת ח"ג סי' קי"ט):

"הנה לפי שמסרו לי שבאו מסמך משלטונות הודו, ש- 75 אחוז השערות המובאות מהודו מאלה שנתגלחו בבית ע"ז שלהם. **גם אם זה להיפך, דין קבוע להם** כמש"כ בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' נ"ז) וזה לשונו, "כשהקונה כותב ומבקש ממנו (מן הגוי) שישלח לו כו"כ והוא שולח מביתו, בכה"ג הו"ל כלקח מן הקבוע ולא יחלוק ע"ז זולת (חסר דעת) ".

ויש עוד כמה סיבות לדון את זה כקבוע, וכמו שכתב הגרמ"מ קארפ שליט"א (והסכים לזה הגר"מ שטרנבוך שליט"א), מאחר שגוי מצווה באיסור הנאה מתקרובת ע"ז [כמו שכתב הרמב"ן הר"ן ורבינו יונה מפורש ע"ז נט:] ממילא גם כשהוא ביד גוי דינו כקבוע ולא רוב, וכמו שכתבו הקצה"ח (רצב, ב) ורעק"א (חידושי לחולין צה.), והגליון מהרש"א (סי' קי) ועוד אחרונים שבדבר שהגוי מצווה בו גם אם נמצא ביד גוי דינו כקבוע. וכן כתבו כמה הפוסקים לענין מומר, והארכנו בזה במקום אחר¹¹⁸.

ולכן כל דברי רמ"ק בפאדקאסט מלאים הנחות ואי דיוקים, ואין מקום לסמוך על זה למעשה כלל.

בדברי פרופ' אמא טרלו

אמא טרלו כתבה ספר בעניני שיער בכל דת בשם "Entanglement"

ראוי להעיר על מה שבעל השידור חזר פעם אחר פעם כאילו היא חקרה נושא של שיער בדת ההינדו 30 שנה. זה שקר וכזב, אלא היא כן בירר נושא של שיער בכל דת ודת למשך 3 שנים (כמו שכתבה בהקדמה לספר הנ"ל). כמו כן, המקצוע שלה אינה לברר ענני מסחר בין המדינות, אלא לברר עניני הדתות. תוך הספר שלה הקדישה פרק אחד למנהגי גילוח השיער בהודו, פרק אחד למנהג שנשות ישראל מכסים שערם (והמעין שם יבין כמה המומחים באמת מבינים...), ופרק אחד שמספרת כל הסיפור של פרשת השיער מהודו בתשס"ד. אמנם כשדיברה בפאדקאסט כנראה שהיא "שכחה" כמה דברים שכתבה תוך הספר שלה...

אבל קודם שנביא דבריה שאמרה בפאדקאסט, צריכים לעורר דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים: אין נאמנות למי שאינה שומר תורה ומצוות אם לא מסיחים לפי תומה. ולכן, כאן שהיא יודעת שהיא נשאלה רק משום שעוד פעם רוצים לברר פרשת השיער מהודו, וודאי אי אפשר לסמוך עליה לשום דבר, וזה דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים, ולפלא על בעל השידור שאפילו את זה לא יודע. ובאמת לפי זה אין מקום בכלל להתייחס לכל דבריה.

מכל מקום היא אמרה ב' טענות:

- א- שההודיים לא מאמינים שהשיער הוי קרבן לע"ז, ורק עושים את זה כהכנה לפני שנכנסים לע"ז.
- ב- רוב רובו של השיער בהודו אינו אלא ממברשות, ולא מהמקדשים כלל, והמיעוט של המקדשים הוא מדי יקר ושיער הזה לא מיוצא לסין כלל

ועל הראשון ראשון. מלבד שאין לה נאמנות כאן כיון שיודעת טוב בשביל מה שאלו אותה כל אלו שאלות, וגם היא מבינה טוב מה לענות, כי היא כבר כתבה על כל הפרשה של שיער מהודו בתשס"ד בספרה, והיא מכירה טוב כל הפרטים של האוסרים מול המתירים, ויודעת מה לענות. חוץ מכל זה, בספר שלה, שזה אכן נכתב מסיח לפי תומה, ולא כתבה אותה בשום כוונה להתיר הדבר, רק כתבה על נושא השיער בדת ההודו, כתבה בזה הלשון:

"...the **official legend** behind tonsuring at Tirumala. According to this tale, recounted on the temple's website, the god Venk-- was wounded on the head by a blow from the axe of a cowherd.

¹¹⁸. ובאמת בעל הפאדקאסט חזר הרבה הרבה פעמים לומר שהגרי"ש אלישיב כתב ש75% מגיע מהמקדשים, ואמר הרבה פעמים מכיון שזה לא נכון, אז גם הגרי"ש אלישיב לא היה אוסר השיער. אמנם בהמשך דברי הגרי"ש כתב בפירוש שגם אם זה מיעוט דינו כקבוע, ויש לתמוה על בעל הפאדקאסט למה "שכח" את זה... (אמנם לא באנו לתמוה על בעל הפאדקאסט וכל סילופיו, כי זה יצטרך חיבור שלם).

The injury left him with a bald patch which was soon covered by hair given by Princess N—D---, who cut some locks from her own head. Touched by the gesture, Ve---declared that from that day on devotees would be tonsured at the site and their hair would be dedicated to Ne—De--."

ועוד כתבה (p. 78) שאחד מהמתגחלים שם אמרה לה :

Hair is a woman's beauty,' a woman with shoulder-length hair tells us as we step outside. 'When she gives it to God, her beauty goes straight to him.'

הרי שהיא מסכימה ויודעת טוב למה עושים הגילוח, וברור שהיא שנתה בזדון מה שכתבה בספרה לענות תשובה כדי להתיר השיער...

ועל הטענה השני, שרוב השיער אינו ממקדשי הודו, טענה זו הוא גם שקר, ואינו לענין כלל. כי כבר כתבנו שכל הפאות נעשות משיער רמי, ומכיון שאין השיער של המברשות שיער רמי, אין זה נכנס לתוך החשבון כלל. ומכיון שהמפעלים בהודו הסכימו בכתב ובע"פ (מוקלט) שאין מקור אחר לשיער רמי תוך הודו זולת המקדשים, ויש לנו קבלות שקיבלו מהמפעלים בסין שמביאים שיער רמי מהודו (ניתן לקבלם ממני, יחד עם כל שאר מקור שהבאתי), אז דבריה הם סתם שקרים. ובאמת כן פשוט מסברא שאין הגיון למה שהיא אומרת שהשיער ההודי מדי יקר להביא לסין, כי סין יביא כל דבר שאפשר למכור, ואם זה יקר אז ימכרו את זה לשאר המדינות עוד יותר יקר, וכך היא דרכה של הכלכלה, וכל עוד שעושים בסין פאות משיער רמי למה לחוש שזה מדי יקר. וגם חובה לציין שהיוקר הזה של שיער מהטמפלים (עד האורך של 36 אינץש) בהודו הוא כ-250 דולר לק"ג, ופאה עושים משליש של ק"ג, זאת אומרת שהשיער לפאה עולה רק 83 דולר לבד. ותזכור לכמה הם מוכרים את זה, ואז תחשוב אם באמת יש איזה הגיון להבלי אמא טרלו.

וגם אמרה בשידור שכמעט לא ייתכן שיהיה שיער הודי תוך פאה נכרית של היהודים. אמנם גם כאן "שכחה" כמה דברים חשובים שכתבה בספרה, וכתבה שם איך שהיא דיברה עם הסוחרים הגוים בהודו, שאמרו לה כמה זה היה קשה להם בתשס"ד, וזה לשונה : (p. 101) :

'It was a really bad time for us,' George Cherian of Raj Hair Intl tells me in India. 'The Jews were important clients because they bought good quality remy hair, which is what we were getting from temples. In India, women love their hair and would never sell it. Instead they donate it. But the rabbis made a fuss, and that was the end of that.'

ועוד כתבה (pg 102-103) :

As another Indian trader tells me, 'I sell the hair as Indian but what the buyers do in their own countries, we cannot say. Those rabbis made it very difficult for Jewish women when they introduced the ban on Indian hair. Nowadays, hair has to travel a very long way before it gets to them!' It is not inconceivable that some of the hair sold in Europe as 'Brazilian' or 'Ukrainian' began life on Indian heads.

ושלחו לי עוד מקור, באינטערוויו עם BBC על מקור השיער בעולם. ואמרה :

[Untangling where your hair extensions really come from, 11/1/2016]: "In terms of marketing it's up to the integrity of traders all the way along the line to specify what hair is what. Quite a lot of mislabelling goes on and often the people buying it don't ask questions anyway." "Hair from India was a staple supply for wig makers in Orthodox Jewish communities across Europe, the US and Israel - until 2004"

הרי שהיא הוחזקה שקרן בענין זה, ואף שהיא אינה נאמנות גם לולי כל זה.

במכתבי אמא טרלו

וברצוני להוסיף שחצי שנה לפני השידור בהעדליינס, (בתאריך 07.20.17) כבר היתה התכתבות עמה על כמה דברים (גם שם, אחרי שהבינה למה שואלים אותה כל השאלות, פתאום היא שינתה כמה דברים ממה שכתב בספרה...), וממנה היא כבר ידעה שהשאלה שוב עומדת על הפרק.

ואחרי זה, עוד אחד שלא ידע על ההתכתבות הראשון עמה, גם שלח לה כמה שאלות, ולא פירט למה הוא שואל, עד אשר הוא רוצה לסמוך על הדברים למעשה כיון שלדעתו יש כאן מסיח לפי תומה.

מחמת האריכות אי אפשר להעתיק כל הדברים לכאן (הרוצה אותם יפנה למערכת). מכל מקום סדר הדברים כך היא :
הוא שלח לה מכתב שכתוב בו ככה :

1. on page 161, you write about China, "harvesting large quantities of hair from its own population". Do you know (or can you give an estimate) as to what percentage of the hair on the wig market comes from China? How about the rest of the world? who besides China and India provides a significant amount to the market?

2. You discuss in a number of places in the book the fraud that goes on with hair being identified as coming from incorrect sources. is it possible that the supply of hair coming from China is actually not harvested in China, rather it is actually largely from another country? Did you see first-hand (or know someone who did) mass harvesting of hair in China? (I was able to see online pictures of the harvesting in India, but did not see the Chinese).

עד כאן השאלה שנשלח אליה. והיא ענתה כמה דברים, ובסוף דבריה כתבה בזה הלשון :

Chinese factories did not import Indian temple hair as it was too expensive. They did however import combings from India that had been sorted prior to their arrival in China.

הנה השקר הזה שהיא טוענת שהשיער היהודי בסין הוא מדי יקר, כבר טיפלנו בזה. אבל צא וחשוב, השואל לא שאל בענין זה כלל, ומתוך דברי השואל לא ברור שאיכפת לו אם השיער בהודו מגיע ממקדשים או ממברשות, אז אם כן למה היא מצאה צורך לענות לו פרט (השקר) הזה?

אלא פשוט וברור כמו שכתבנו, שהיא כבר ידעה שהשאלה שוב עומדת על הפרק, והיא הבחינה שהשואל לא ישאל שאלות כאלה שאין בהם נפק"מ אם לא שהוא רוצה לברר פרט זה (ובפרט שהשואל יש לו שם יהודי מובהק). אם כן, ברור שאין כאן התחלת נאמנות גם כאן, ואין מסיח לפי תומה.

למעשה ההתכתבות לא נגמר עם זה, אלא היא שאלה אותו למה הוא צריך את זה, והוא ענה :

"I would like to apologize. At this point in time, I cannot explain what I am working on and why I am asking. But I assure you, as soon as I am at liberty to explain to you, I will surely do so. Perhaps it will give you a topic to add another chapter to the next edition of Entanglement. I am very sorry to leave you in suspense, but once I can tell you what I am working on, I will also explain to you why I have a need for secrecy. Truly, truly sorry.

I have 3 points that I would appreciate if you can clarify.

1. As I indicated in my original letter, first-hand information is very important to me. In your response, you wrote in the first part, regarding hair harvested in China, that you saw it first hand, which is exactly what I need. However, I am wondering about the rest of what you wrote. You wrote that hair produced in China (1) comes from numerous countries, (2) does not come from Indian temple hair, (3) does come from Indian hair combings. Can you please elaborate to me as to how you know all this? What did you see that is the basis of your information? Did you hear this from one person or many people? etc. etc.

2. I read in an article that all (or maybe almost all) wigs sold today have the hair attached to the cap in China (because of their cheap labor and technical skills). I was wondering how that is possible, if it is true that Indian temple hair does not go to China, and Indian temple hair is a significant portion of the global supply. Can you please clarify for me this apparent contradiction?

3... You wrote that Indian temple hair is expensive so it doesn't go to China. Why is it that this hair is more expensive than other hair? And if it doesn't go to China, where is it processed? (I guess this is related to my question 2 above).

ועכשיו ברור כשמש שאין כאן ענין של מסיח לפי תומה. חדא, כי בשום נושא אחר אין שום הגיון למה לא יגידו לה הסיבה שצריכים לדעת את זה. ועוד, זה ששאל שאלות תמימות על סין, פתאום אכפת לו אם השער תוך הודו מגיע ממקדשים או מברשות... למי בעולם יש נפק"מ בכל זה זולת יהודי?

מכל מקום, ההתכתבות המשיכה, והיא בשלה עומדת שהמיעוט מגיע מהמקדשים, ויש רבים שחושבים משום מה שיש כאן איזה מסיח לפי תומה. למעשה לבסוף היא ענתה ברוב חכמתה:

I sincerely hope that Jewish women will not be prevented from wearing wigs on the basis of mis-information

וכאמור אין ספק שאין בזה סרך של נאמנות, וכל טענותיה נסתרים מהרבה מקורות. והכל הולך אחר החתימה שמטרתה היא שהרבנים לא ימנעו הנשים מללכת עם פאות.

ועל זה נאמר **מסריח לפי תומה**¹¹⁹.

¹¹⁹ אמנם להשלים התמונה אעתיק כמה דברים שהיא כתבה בספר שלה:

Dunner, who observed Hindu practices through the fearful lens of ancient Jewish scripture, saw in tonsure the primitive idol worship forbidden in the Torah. A liberal rabbi might have seen things differently. He might have recognised that for several decades there had quietly existed a happy symbiotic balance between the Hindu practice of removing hair and the Jewish practice of adding it – an unspoken pact between women of different nationalities and faiths who had, without knowing it, found ways of expressing their devotion and humility through sharing the same hair. He might even have seen in this some sort of divine logic. If God required women to add hair in one part of the world, He at least took the trouble of supplying it from another. At its best this might have been seen as a form of divine recycling. But this was three years before the first Hindu-Jewish Leadership Summit in Delhi, when more liberally minded religious leaders from both communities signed a 'Declaration of Mutual Understanding and Cooperation', which states that 'their respective traditions teach Faith in One Supreme Being who is the Ultimate Reality, who has created the world in its blessed diversity and communicated Divine ways of action for humanity for different peoples in different times and places'. Had Rabbi Dunner taken a comparative approach, he might also have recognised the many similarities between Jewish and Hindu hair practices. He would have noticed that when a young Hindu boy receives his first haircut at the temple it is not dissimilar to the ritual in which young Hasidic boys receive their first haircuts, usually at the age of three, marking their transition from infant to young student. He might have recognised also that when women from some of the strictest Haredi sects shave their heads before taking a ritual bath at the end of their menstrual cycle, it is a gesture of purification which removes any barrier that might prevent the totality of their cleansing.

והנה מה שהיא כותבת על פאר הדור מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל:

Nobody really knows what motivated Rabbi Elyashiv to get concerned about the status of Indian hair in 2004.... Some say it was a new article in the trade press which suggested that Indian hair was a sacrificial offering; others say it was an interview with Victoria Beckham in which she had joked that the hair in her extensions was from Russian prisoners. This, the rumour goes, had set alarm bells ringing in the Jewish community concerning the morality of the hair used in sheitels.

Like other wig makers I met in New York, Claire did not appreciate Rabbi Elyashiv's condemnation of Indian hair. She says she heard they build hospitals and schools with the proceeds of donated hair in India and she could not see what was harmful in that. One Jewish wig manufacturer I meet is particularly vehement in her assessment of the controversy. Though a firm believer in the religious significance of sheitels, she tells me: **'The rabbonim just want to put women down. So much fuss and all because of an old man's petty-mindedness and stupidity.** I would encourage people to buy Indian hair if I were a rabbi!

ועפרא לפומה, ודי בזה לתמוה טובא על אלו שסומכים עליה בעינים עצומות.

מכתבי הרבנים :

שכ כתבוני אגרות ריש"א דגלותא לדורות

- תל -

אין להשתמש בפאות הנעשות משיער אדם בהודו

בס"ד, אור לכ"ב באייר התשס"ד

לבקשת מרן שליט"א נסע הגאון רא"ד דינר שליט"א דיינ בלונדון למדינת הודו לברר את ההיבטים המעשיים של פאות נוכריות הנעשות משיער אדם בהודו. לפי הבירורים שערך עולה, כי השיער הנגזז במתחם העבודה זרה בטירופאטי, דינו כדין תקרובת ע"ז.

לפיכך הורה מרן עט"ר הגרי"ש אלישיב שליט"א, שאין להשתמש בפאות העשויות משיער אדם שמקורו בהודו.

יוסף י. אפרתי

- תלא -

עוד בענין הנ"ל

בס"ד, ה' סיוון תשס"ד

לבקשתם של כמה מחשובי הרבנים בגולת אמריקא הנני שב לגלות דעתי כי לאור העובדות המעשיות שהביא הגרא"ד דינר שליט"א דיינ בלונדון, אין להשתמש בפיאות נכריות העשויות משיער אדם שהובא מהודו, כפי שפורסם דעתי על ידי ידידי הגר"י אפרתי שליט"א ביום כ"א אייר תשס"ד.

יוסף שלו' אלישיב

פסק הלכה

בענין פאות נכריות משער מבית ע"ז ממדינת הודו

ב"ה, ל"ג בעומר תשס"ד לפ"ק

אשר נשאלנו מרבים אודות השייטלין [פאות נכריות] העשויות משער ממדינת הודו ויש עליהם חשש מפגם עבודה זרה ממש.

א. היות שע"פ הידיעות שהגיעו אלינו, גזיזת השערות שם נעשה לשם עבודה זרה, ויש בזה ספק תקרובת עבודה זרה האסורה בהנאה, אף שיש צדדים בהלכה בזה, דעתינו דעת תורה כיון שהדבר נוגע לפגם עבודה זרה החמור על כן אין להשתמש בכאלה מכאן ואילך.

ב. אלו שיש להם פאות שבאים ממקומות הנ"ל, ישתדלו מאד להחליפם בפאות בלי חשש הנ"ל.

ג. מובן שזה הנוגע לחשש ע"ז הנ"ל, אבל עצם לבישת פאות כל אחד יעשה כהוראת רבותיו ומנהג אבותיו.

ע"ז בעה"ח

ש. י. נסים קרליץ

שמואל הלוי ואזנר

וביום כ"ב באייר תשס"ד נתפרסם מבית דינו של רבינו שליט"א הוראות בענין הנ"ל, ובתוך הדברים נכתב "וכל שאר הפאות [חוץ מסנטטין] כל זמן שלא נתברר הם עדיין בחשש תקרובת עבודה זרה שאסורים בלבישה".

וכן נתפרסם משמיה דהגרי"ש אלישיב שליט"א בענין זה ביום ה' כ"ב באייר תשס"ד שדין השער הנ"ל כדין תקרובת עבודה זרה ואין להשתמש בהם.

משעם רבותינו הגאון"צ שרי התורה מרן הגאב"ד והביד"צ שליט"א

כנסת הלכה

כ"ב אייר תשס"ד

כסדר

הגנו בשורותינו אלו בדבר הלכה פסוקה. ידוע שמקובל מדור אחר דור על אנשי הישוב הישן פה ירושלם עיה"ק תובב"א שנהגו כסברת הפוסקים האוסרים לבישת פיאה נכרית לנשים.

מבלי להיכנס למחלוקת הפוסקים זו.

ומבלי להכנס על מה שנפרץ מאר בעוה"ר בדורנו שנשים נשואות לובשות פיאה נכרית שנראות כבתולות שעל לבישת פיאה נכרית כזו אין לזה שום היתר בדברי הפוסקים.

ועתה באנו לגלות בזה דעתינו דע"ת כי השערות מאריך הודו שסתמם הם מהנגזזים לשם ע"ז בבית תיפלתם הן ותערובתם יש עליהם דין תקרובת ע"ז ואסורים בהנאה מן הדין.

ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

וע"ז באעדה"ח הביד"צ פעיה"ק ירושלם תובב"א

נאם משה שמרגבוך ראב"ד נאם משה הלברשטאם

נאם מאיר ברנאדסדארפער נאם אברהם יצחק אולמאן

נאם יצחק טובי' ווייס רב ואב"ד פעיה"ק ת"י

